

TAMPEREEN YLIOPISTO

Santeri Salonen

Kreikan kriisi hallinnollisena ongelmana

Jälkistrukturalistinen analyysi Kreikan talouskriisin ratkaisupyrkimysten
tuottamasta valtiollisen vallan transformaatiosta

Kansainvälinen politiikka

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2013

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu

SALONEN SANTERI: Kreikan kriisi hallinnollisena ongelmana: Jälkistrukturalistinen analyysi Kreikan talouskriisin ratkaisupyrkimysten tuottamasta valtiollisen vallan transformaatiosta

Pro gradu -tutkielma, 89 s.

Kansainvälinen politiikka

Huhtikuu 2013

Pro gradu -työssäni tarkastelen vuoden 2009 lopulla kärjistynyttä Kreikan talouskriisiä ja sen ensimmäisiä ratkaisupyrkimyksiä keväällä 2010. Tutkimukseni taustalla on konstruktivistinen taustaoletus: poliittiset toimijat tuottavat omalla toiminnallaan sen merkitysten systeemin, joka tekee toiminnasta mielekästä ja jonka avulla toimintaa voidaan arvioida. Sovellan tutkielmassani jälkistrukturalistista teoriaa ja erityisesti Michel Foucault'n myöhäisteoretisointia eurooppalaisen hallinnon historiallisesta rakentumisesta nykyiseen muotoonsa. Tutkielmassani huomion kohteena on kriisin ratkaisuun liittyvä hallinnollisen tilan muutos.

Jälkistrukturalistinen tutkimusote ja laaja-alainen diskurssiteoria tarkoittavat, että tutkimuskohteena oleva kriisidiskurssi ymmärretään konstituivana voimana. Tutkielmani kannalta jälkistrukturalistinen diskurssianalyysi viittaa tapaan analysoida aineistoa vain suhteessa aineiston sisäiseen merkityssysteemiin ulkopuolisen todellisuuden sijaan. Toteutan tutkielmani analysoimalla kriisin ratkaisun tiimoilta tuotettuja hallinnollisia dokumentteja. Näistä keskeisin on keväällä 2010 IMF:n, Euroopan komission ja EKP:n muodostaman troikan intervention seurauksena tuotettu Kreikan sopeutusohjelman ensimmäinen raportti. Lisäksi syvennän analyysiä käyttämällä hyväksi muita talouskriisin ratkaisun kannalta keskeisten auktoriteettien tuottamia dokumentteja.

Pyrin analyysissäni vastaamaan muun muassa kysymyksiin siitä, miten Kreikan kriisi tuotetaan valtioiden rajat ylittäväksi hallinnolliseksi ongelmaksi sekä miten ja kenelle diskurssi tuottaa merkittävän poliittisen toimijuuden. Analyysin pohjalta Kreikan kriisin ratkaisu näyttäisi perustuvan ymmärrykseen kriisistä sisäsyntyisenä, euroalueesta ja maailmantaloudesta irrallisena tapahtumana. Kriisin synty selittyy Kreikkaa sekä paikallis- että keskushallinnon tasolla piinanneella huonolla hallinnolla. Näin Kreikan hallinto muodostuu kurinpidon keinoin muokattavaksi objektiksi.

Analyysin perusteella voidaan myös todeta, että sopeutusohjelmaan liittyvät rakenteelliset reformit rajaavat suverenista tilasta auktoriteettinsa saavien toimijoiden valtaa lisäten samalla rahataloudellisten toimijoiden resursseja. Pyrkimyksenä on eliminoida sopeutusohjelmaan liittyvien toimien politisoituminen sekä rakenteellista taloustieteelliseen tietoon ja parhaisiin käytäntöihin perustuva vallankäyttö. Jäsenvaltioiden tehtäväksi jää asiantuntijatietoon perustuvien politiikkojen omaksuminen ja säätäminen suhteessa jäsenvaltion paikallisiin erityisolosuhteisiin. Samalla kriisidiskurssi näyttäisi olevan kykenemätön huomiomaan mahdollisia sopeutusohjelman poliittisia uhkia tai arvioimaan sopeutusohjelmaan liittyvien politiikkojen tehokkuutta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Valtion rooli, globalisaatio ja Kreikan kriisin taustat.....	4
2.1 Valtio – apriorinen kategoria vai politiikan seuraus?.....	4
2.2 Kreikan kriisi, vai systeemikriisi?.....	8
2.3 Taloustieteen politiikka.....	11
3 Valtion rajaaman hallinnollisen tilan synty ja transformaatio.....	13
3.1 Jälkistrukturalistinen tutkimusohjelma.....	14
3.2 Foucault'n valtioteoria.....	16
3.2.1 Totuuden poliittinen historia.....	17
3.2.2 Hallintomentaliteetti ja biovalta.....	19
3.3 Modernin valtion genealogia.....	23
3.3.1 Hallinnon taide ja liberalismien synty.....	23
3.3.2 Unoliberalismi ja kilpailun politiikka.....	27
3.4 Vallan tekniikat ja niukkuuden politiikka.....	30
4 Jälkistrukturalistinen diskurssianalyysi.....	35
4.1 Jälkistrukturalistinen diskurssiteoria.....	37
4.2 Diskurssianalyysi metodina.....	40
4.3 Synkroninen leikkaus eurooppalaiseen hallinnolliseen diskurssiin.....	43
5 Kreikan kriisin operationalisointi.....	48
5.1 Diagnoosi.....	49
5.2 Tartunta.....	53
6 Kriisin ratkaisu ja toimijuuden teknologia.....	58
6.1 Hallinnon modernisointi.....	58
6.2 Populaation ongelma.....	63
6.3 Taloustieteellinen kompetenssi.....	68
7 Poliitiikan lokalisointi.....	71
7.1 Jatkuva valvonta.....	72
7.2 Fragmentaatio ja koordinointi.....	77
8 Pohdinta.....	80
9 Lähdeluettelo.....	84

1 Johdanto

Yhdysvaltain subprime-kriisi muuttui vuoden 2008 syyskuussa rahoitussektorin kriisiksi. Epävarmuus ja epäluottamus levisivät pankkisektorilla, kun kelvottomia asuntoluottoja oltiin paketoitu sijoitusinstrumenteiksi. Paketteja myytiin ja ostettiin, eikä kukaan lopulta tiennyt, minkä pankin taseessa kelvottomia luottoja oli. Rahoitussektorin paniikki levisi ja esimerkiksi Venäjällä ja Islannissa kaupankäynti pörssissä keskeytettiin ja muuallakin maailmassa pörssikurssit romahtivat. Luottamus talouteen ja pankkien kyky luotottaa taloutta oli mennyttä, ainakin hetkeksi. (Ks. esim. The Guardian 2008.)

Finanssikriisi teki tuhojaan myös Euroopassa muuntuen rahoitussektorin kriisistä valtioiden velkakriisiksi. Lokakuussa heti kriisin puhkeamisen jälkeen Saksan hallitus takasi 400 miljardilla pankkien lainoja ja koko euroalueella lainoja varauduttiin takaamaan 1125 miljardilla eurolla. Lainatakausten lisäksi valtiot varautuivat lisärahoitukseen ja ongelmallisten pääomien ostoihin. (National Institute Economic Review 2008.) Vielä vuonna 2008 arviot Euroopan talouden tilasta olivat kuitenkin – jälkiviisaasti – äärimmäisen optimistisia. Esimerkiksi Kreikan valtiotalouden alijäämään ennustettiin olevan vuonna 2009 2,9% (National Institute Economic Review 2008, taulukko 10) kun todellinen luku Kreikan osalta nousi 15,4 prosenttiin (Christodoulakis 2011: 64).

Kreikan talouden kriisiytyessä hallituksen luottamus katosi ja se hävisi kesäkuussa 2009 järjestetyt eurovaalit. Lokakuussa 2009 Kreikassa järjestettiin hätävaalit ja vuoden loppuun mennessä Kreikan talous romahti. Maaliskuussa 2010, siihen asti Kreikan tukemiseen nihkeästi suhtautunut Euroopan keskuspankki (EKP), antoi Kreikan valtionvelkakirjoille täyden yhteisvastuun¹ riippumatta niiden luottoluokituksesta. Tämä ei kuitenkaan riittänyt tyynnyttämään markkinoita. Kun kävi ilmeiseksi, että Kreikan ongelmat saattaisivat levitä myös muualle Eurooppaan, niin EU ryhtyi Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) kanssa nopeasti toteuttamaan Kreikan velkajärjestelyä. Hätälainoituksen² ohella velkajärjestelyyn liittyi kunnianhimoisia rakenteellisia reformeja (Christodoulakis 2011: 65-68.)

Pro gradu -työssäni tarkastelen vuoden 2009 lopulla kärjistynyttä Kreikan talouskriisiä ja sen ensimmäisiä ratkaisupyrkimyksiä keväällä 2010. Kreikan talousongelmat ovat olleet

1 Kyseessä oma käänökseni termistä full collateral treatment, jolle en löytänyt vakiintunutta suomenkielistä vastinetta.

2 Ensimmäinen lainapaketti oli suuruudeltaan 110mrd euroa. Se tosin osoittautui pian riittämättömäksi (ks. esim. Hallenberg 2010: 128).

kriisiytymisestään asti jatkuvasti agendalla eurooppalaisessa poliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa. Poliittisesta luonteestaan huolimatta Kreikan kriisiä on kuitenkin analysoitu ja ratkaistu lähinnä taloustieteellisin metodein: valtion talousongelmia ei ratkaista demokratialla tai sotavoimilla vaan kansainvälisten toimijoiden koordinoimina, taloustieteelliseen asiantuntijuuteen pohjautuvilla reformeilla.

Reformit ja niiden perustana oleva taloustieteellinen tieto ei kuitenkaan ole poliittisesti neutraalia, ainakaan politiikan tutkijan näkökulmasta. Tieto muuttuu poliittiseksi päätöksiksi ja poliittiset päätökset tuottavat ja muokkaavat sitä tilaa, jossa poliittisia päätöksiä edelleen tehdään. Tutkimukseni taustalla voidaankin havaita konstruktivistinen taustaoletus: poliittiset toimijat tuottavat omalla toiminnallaan sen merkitysten systeemin, joka tekee toiminnasta mielekäästä ja jonka avulla toimintaa voidaan arvioida.

Merkitysten systeemiä voidaan kuvata eri toiminta- ja puhutavat yhteensitovaksi diskurssiksi. Pro gradu -työssäni otan analyysini kohteeksi diskurssin, jossa Kreikan kriisin ratkaisupyrkimykset saavat merkityksensä sen sijaan, että pyrkisin diskurssin sisällä arvioimaan eri ratkaisumallien tehokkuutta tai kuvaamaan kronologisesti kriisin vaiheita syy-seuraussuhteineen. Diskurssin tunnistaminen tai analysointi ei kuitenkaan ole tutkimukseni päämäärä. Se on pikemminkin strateginen siirto, joka mahdollistaa Kreikan kriisin tutkimisen hallinnollisena ongelmana kansainvälisten suhteiden perspektiivistä.

Pyrkimyksenäni on paljastaa neutraalina ja objektiivisena pidetyn ja taloustieteellä itsensä oikeuttavan diskurssin kyky tuottaa ja muokata modernia eurooppalaista valtiollista vallankäyttöä. Kreikan kriisi tarjoaa aitiopaikan sellaisiin kansainvälispoliittisiin käytäntöihin, joissa valtio ei ole kansallista intressiään suhteessa muihin valtioihin toteuttava homogeeninen toimija. Sen sijaan kansallista intressiä edustavat auktoriteetit toimivat ekstravaltiollisen tason toimijoiden kanssa yhteisessä merkitysten systeemissä – tässä tapauksessa eurooppalaisessa hallinnollisessa kriisidiskurssissa.

Kansainvälispoliittisessa kirjallisuudessa valtio on perinteisesti mielletty suvereeniksi toimijaksi ja analyttisesti aprioriseksi kategoriaksi. Konstruktivistisesta ja ennen kaikkea jälkistrukturalistisesta perspektiivistä käsin voidaan kuitenkin huomata, että valtio on pikemminkin hallinnon toiminnan seuraus kuin sen syy. Michel Foucault'n ajattelua seuraten, hallinto tuottaa valtion omaksi viitekehykseksen, hallintaa oikeuttamaan (ks. luku 3). Näin katseen kohdistaminen hallinnon käytäntöihin tarkoittaa ja ennen kaikkea mahdollistaa katseen kohdistamisen myös valtioon itseensä; ei toimijana, vaan toiminnan tuloksena. Tämänkaltainen analyttinen siirto saa tukea myös historiallisen sosiologian

tutkimuksesta, kuten myöhemmin tulee ilmi.

Tutkielmassani pyrin analysoimaan Kreikan kriisin ratkaisuun liittyvää hallinnollisen tilan muutosta. Analyysiä ohjaavina kysymyksiä ovat esimerkiksi: Miten Kreikan kriisi tuotetaan valtioiden rajat ylittäväksi hallinnolliseksi ongelmaksi? Miten ja kenelle diskurssi tuottaa merkittävän poliittisen toimijuuden? Miten toimijuuksien legitimeetti rakentuu? Mitä kriisin ratkaisu merkitsee hallinnollisten käytäntöjen tasolla? Etsimällä empiirisesti vastauksia tämänkaltaisiin kysymyksiin voidaan pureutua niihin diskursiivisiin käytäntöihin, jotka tuottavat ja muokkaavat hallinnollista tilaa legitiimine auktoriteetteineen ja vallan kohteineen. Hallinnon viitekehyksenä muotouva valtio ei ole stabiili tai historiaton entiteetti vaan – Foucault’ta mukaillen – jatkuvien valtiollistamispyrkimysten tulos (Foucault 2008: 77). Tästä näkökulmasta tutkielmani pyrkii osaltaan vastaamaan kysymykseen modernista valtiosta ja sen transformaatiosta talouskriisin, Euroopan unionin ja euroalueen kontekstissa. Muutosten ja transformaation mahdollisuus kuitenkin myös tarkoittaa, ettei tämä vastaus voi olla lopullinen tai kaikilta osin yleistettävissä aineiston ulkopuolelle.

Kreikan kriisin analysointi politiikan tutkimuksen näkökulmasta tuntuu osaltaan ongelmattomalta valinnalta. Koska kriisiä on kuitenkin tutkittu lähinnä taloustieteen metodein ja teorioin, niin itsestäänselvyyksien toteamisen uhallakin on hyvä kirjoittaa auki kriisin kansainvälispoliittinen luonne: Kreikan kriisillä on kansainvälinen ulottuvuus ainakin kolmella tapaa: Ensimmäiseksi Kreikan kriisi on syntynyt osana euroalueen rakenteellista dynamiikkaa. Toiseksi, Kreikan kriisi ei syntynyt pelkästään Kreikan valtiontalouden ongelmien seurauksena, vaan globaalina talouskriisin laukaisemana. Kolmanneksi, Kreikan kriisillä voi olla kansainvälisiä – ja erityisesti euroalueelle ulottuvia vaikutuksia. Kreikan kriisi on myös väistämättä poliittinen kriisi. Ensinnäkin, näkökulmasta ja aikajänteestä riippuen poliitikot ovat aiheuttamassa tai ratkaisemassa kriisiä. Toiseksi, kriisin syntyyn ja ratkaisuun liittyy eri valtioiden sekä kansainvälisten organisaatioiden edustamien intressien epäsuhta. Kolmanneksi, kriisiin liittyy Kreikan sisäisten valtasuhteiden uudelleenjärjestelyjä – eli reformeja - sekä siihen liittyviä vastatoimia kuten mielenosoituksia, mellakoita ja lakkoja.

Tutkielmani etenee siten, että luvussa 2 pyrin sijoittamaan tutkielmani osaksi tieteenalan sisäistä keskustelua. Luvussa arvioin lyhyesti arvioin eri lähestymistapoja valtion ja valtion transformaation ymmärtämiseen sekä tarkastelen talouden ja talouskriisin poliittista ulottuvuutta. Luvussa 3 kirjoitan auki analyysissä soveltamani teoreettisen perspektiivin.

Tavoitteenani on osoittaa jälkistrukturalistisen teorian ja foucault'laisten käsitteiden soveltuvan hallinnollisten käytäntöjen taustalla olevien ehtojen ja totuuksien paljastamiseen. Alaluvussa 3.3 tarkastelen valtiollisen vallankäytön kehitystä nykyiseen muotoonsa hallinnon rationaliteetissa tapahtuneina muutoksina. Tarkoitukseni on tuoda esiin analysoitavan hallinnollisen diskurssin muotoutuminen osana historiallisia ja poliittisia käytäntöjä. Luvussa 4 esittelen tarkemmin jälkistrukturalisen diskurssiteorian ja analyysissä käyttämäni metodin. Luvut 5, 6, ja 7 koostuvat varsinaisesta aineiston analyysistä. Luvussa 5 tarkastelen, kuinka Kreikan kriisi tuotetaan hallinnolliseksi ongelmaksi. Luvussa 6 tarkastelen lähemmin diskurssin tuottamia toimijuuksia ja niiden legitimitettä. Analyysini lopuksi, luvussa 7, pyrin yhdistämään edellisissä luvuissa tekemiäni huomioita hallinnollista diskurssia yleisemmällä tasolla kuvaavan politiikan lokalisointi -käsitteen alle. Kahdeksannessa ja viimeisessä luvussa esitän tutkielmani tulosten tiimoilta esiin nousevia huomioita ja pohdintoja.

2 Valtion rooli, globalisaatio ja Kreikan kriisin taustat

Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole luoda yleispätevää valtioteoriaa saati ratkaista tai analysoida Kreikan kriisin ratkaisussa käytettyjä menetelmiä ja niiden tehokkuutta sinänsä. Sen sijaan pyrin empiirisesti tarkastelemaan valtion roolin muotoutumista osana Kreikan kriisin³ ratkaisua koskevia käytäntöjä ja vallankäytön mekanismeja. Tutkielmani analyttisenä aloituspisteenä voidaan pitää euroaluetta tai Euroopan unionia globaalien politiikan tai kansainvälisten suhteiden sijaan. Koska Kreikan kriisin taustalla voidaan havaita euroalueen logiikan lisäksi myös kansainväliseen talouteen ja globalisaatioon liittyvät trendit, niin koen kuitenkin aiheelliseksi syventää valtion roolin muutoksen ja globalisaation tiimoilta käytyä kansainvälisepoliittista keskustelua.

2.1 Valtio – apriorinen kategoria vai politiikan seuraus?

Globalisaatio ja valtion roolin muutos liittyvät voimakkaasti yhteen, sillä valtion roolin muutosta, tai transformaatiota, näyttäisi selittävän juuri globalisaatioon liittyvä taloudellisten transaktioiden merkitysten kasvu. Andreas Bieler (2009) jakaa kansainvälisiin suhteisiin ja kansainväliseen poliittiseen taloustieteeseen liittyvän valtiodebatin osapuolet kolmeen leiriin. Neorealistien ja valtiokeskeisen poliittisen taloustieteen tutkijoiden mukaan globalisaatio tarkoittaa vain valtioiden rajat ylittävien transaktioiden määrän kasvua vailla rakenteellista vaikutusta kansainväliseen valtioiden

3 Viittaan Kreikan kriisillä Kreikan valtiontalouden ongelmiin, jotka johtivat EU:n ja IMF:n interventioon vuonna 2010 sekä näiden ongelmien ratkaisuun liittyviin velkajärjestelyihin, rakenneuudistuksiin ja sisäisiin levottomuuksiin.

järjestelmään. Näin kansainväliset suhteet muodostuvat edelleen pohjimmiltaan valtioiden välisestä kilpailusta. Hyperglobalistien mukaan globalisaatio johtaa koko kansainvälisen järjestelmän muutokseen ja valtioiden merkityksen häviämiseen. Esimerkiksi Kenichi Ohmaen (1996) mukaan kansallisvaltioiden on pakko sopeutua kiihtyvään teknologiseen ja taloudelliseen kehitykseen, mikä johtaa ennen pitkää rajattomaan maailmaan ja kansallisvaltion häviämiseen. Kansallisvaltio ei ole enää yksinkertaisesti mielekäs tapa järjestää taloutta. Transformationalistit puolestaan korostavat ei-valtiollisten toimijoiden merkityksen kasvua ja kansallisvaltioiden muokkaantumista globaalin talouden kilpailuvaltioiksi. (Bieler 2009: 2.) Bieler, kuten myös Mayall & Vandersluis (2000: 1) korostavat kuitenkin tämänkaltaisten positioiden olevan hedelmättömiä, sillä ne siirtävät huomion todellisuudessa tapahtuvista muutoksista tieteenalan sisäiseen debattiin.

Martin Shaw'n (2000) mukaan globalisaatio ymmärretään kansainvälisissä suhteissa ja muissa yhteiskuntatieteissä usein vain markkinoiden vapautumiseen liittyvinä taloudellisina prosesseina. Globalisaatiosta on muodostunut talouden ja politiikan erottava binaarinen käsite huomion kiinnittyessä joko vain taloudellisiin suhteisiin tai valtioiden välisiin suhteisiin. Vaikka esimerkiksi neoliberalismista suuntausta edustavat Keohane ja Nye ovat keskinäisriippuvuuden käsitteellään pyrkineet integroimaan globalisaation ja taloudellisen ulottuvuuden osaksi kansainvälisten suhteiden tutkimusta, niin tämä on tarkoittanut vain toimijoiden lukumäärän kasvua, ei valtion itsensä muutosta. Samoin, esimerkiksi James Rosenau'n kehittämä ajatus hallinnollisuudesta ilman hallitusta tarkoittaa Shaw'n mukaan lähinnä uusien toimijoiden syntyä valtion ylä- ja alapuolelle. (Shaw 2000: 8-10.)

Vallalla oleva käsitys globaalien markkinavoimien tuottamasta globaalista tilasta vaikuttamassa ei-globaaleihin poliittisiin rakenteisiin ja instituutioihin on Shaw'n mukaan rajoittunut, sillä se piilottaa näkyvistä globaalin tilan synnyn valtioiden aktiivisen politiikan seurauksena (Shaw 2000: 17). Deibertin mukaan kansainvälisten suhteiden valtiodebatissa onkin kyse paljon tärkeämmästä kuin yksittäisten käsitteiden (kuten valtio) totuusarvosta tai tarkkuudesta. Ongelmat koskevat koko sen "sanaston ydintä, jonka avulla järjestämme maailman ympärillämme" (Deibert 1997). Osana debattia kansainvälisten suhteiden valtion käsite ja valtiokeskeisyys on problematisoitu konstruktivistien, postmodernistien, marxistien ja kriittisen teorian edustajien toimisesta (Hobson 2000: 1-3). Esimerkiksi Ruggie (2004) esittää, että koko kansainvälinen poliittinen tila on historiallisesti tuotettu eikä se enää koostu yksinomaan valtioista.

Bartelsonin (1998) mukaan kansainvälisten suhteiden teorioiden valtiokäsitteet kätkevät alleen filosofisia ongelmia kun taas Walbyn (2004) mielestä valtiokäsitteen ongelmallisuus johtuu siitä, että se perustuu kansallisvaltion ihanteeseen eikä globalisoituvan maailman todellisuuteen. Lisäksi monet muut ovat ottaneet kantaa valtion käsitettä koskeviin kysymyksiin (ks esim. Sorensen 2009; Friedrichs 2001; Camilleri, Jarvis & Paolini 1995).

Laajemmassa yhteiskuntatieteellisissä kontekstissa valtio ei ole kuitenkaan uusi kysymys, vaan pikemminkin ikuisuuskyseminen, kuten Richard Lachmannin teoksesta *States and Power* (2010) käy ilmi. Lachmannin mukaan yleiset selitykset – kuten Max Weberin tai Karl Marxin teoria valtion synnystä – eivät vastaa kovinkaan hyvin sitä historiallista prosessia, jossa tietyille alueille syntyi (vallankäytön transformaation seurauksena) moderni valtio. Lachmannin mukaan valtionmuodostuksen teorian pitäisi kyetä vastaamaan kolmeen kysymykseen: 1) Kuinka valtiot kasvattivat kontrollinsa yli sen maantieteellisen alueen, jonka ne väittivät kuuluvan suvereniteettinsä piiriin. 2) Ketkä olivat toimijoita valtion muodostamisessa? Ja 3) Miksi valtionmuodostus tapahtui juuri silloin kun se tapahtui, eikä aikaisemmin tai myöhemmin. Lachmann pyrkii osoittamaan, että vastaukset näihin kysymyksiin eroavat riippuen jo olemassa olevista (tai olleista) valtasuhteista. Niinpä esimerkiksi Ranskan, Espanjan, Venäjän ja Japanin valtionmuodostus (1500-luvulla ja sen jälkeen) tapahtui oman erityisen logiikkansa mukaan eikä näitä prosesseja voida kuvata yleispätevän teorian avulla riittävällä tarkkuudella. (Lachmann 2010: 25-61.)

Valtioiden transformaatiot eivät päättyneet modernin valtion syntyyn. Kansainvälisten suhteiden kriittistä teoriaa edustava – ja Antonio Gramscin ajatuksille rakentava – Adam David Morton on tutkinut laajasti historiallista valtiollisen vallankäytön muutoksia suhteessa tuotantosuhteissa tapahtuneisiin muutoksiin. Mortonin mukaan tuotannolliset tekijät osaltaan selittävät esimerkiksi Italian yhdistymistä (Morton 2007) sekä Meksikon 1930-1950 vallankumousta (Morton 2010). Lisäksi, kriittisen teorian edustajien mukaan talouden globalisaatio on muuttanut ja jatkuvasti muuttaa valtiota muuttamalla niitä tuotantosuhteita, joille valtioiden valta rakentuu: ylikansallisen pääoman rakenteellinen valta on pakottanut hallitukset, yrityspäätäjät ja kansainväliset organisaatiot yhtenäistämään näkökulmansa markkinalogiikan mukaisiksi (Bieler & Morton 2004: 94-95). Näin poliittiset kysymykset "ovat enää kysymyksiä tekniikasta" (Fontana 2002: 157-158).

Valtiota tuotetaan uudestaan paitsi taloudellisten tekijöiden seurauksena, myös eettisten

velvollisuuksien avulla. Esimerkiksi perinteisenä valtioiden vallan oikeuttajana nähtyyn suvereniteetin käsitteeseen sisältyy historiallisessa tarkastelussa uudenlaisia velvollisuuksia. Luke Glanvillen (2010: 235) mukaan suvereniteettiin nykyään liitetty vastuu suojella kansalaisia tarkoittaa samalla kansainvälisen yhteisön oikeutta puuttua suvereenin valtion asioihin sen ollessa kykenemätön suorittamaan tästä tehtävästään.

Jälkistrukturalistit näkevät valtion roolin vieläkin laajemmin: valtio pyrkii tuottamaan, sääntelemään, rationalisoimaan ja ohjaamaan tuottavaan elämäntapaan sen sijaan, että keskittyisi pitämään yllä klassista suvereniteettiä tai laillista järjestystä. Tämä tarkoittaa, että suvereniteetti on muuttunut biopoliittiseksi suvereniteetiksi, eikä institutionalisoitunut tapa nähdä hallittujen ja hallitsevien suhde johdettuna suvereenista valtiovallasta riitä. (Barder & Debrix 2011: 776). Jälkimodernissa maailmassa tarvitsemme biovallan kaltaisia käsitteitä, jotta voimme tutkia vaikkapa EU:n taistelua kansalaisten ylipainoa vastaan.⁴ Biovalta ei perustu pakottavaan voimankäyttöön, vaan tiedon ja vallan yhteenkietoutumiseen. Käsitteen avulla voidaan nostaa esiin kysymys siitä, mitä tapahtuu kansainvälisille suhteille, valtiolle ja suvereniteetille, kun EU pyrkii paimentamaan jäsenvaltioidensa kansalaisia normaalipainoisuuteen politiikalla, joka perustuu kansainvälisen organisaatioiden tuottamiin ja tutkimustietoon perustuviin suosituksiin?

Jälkistrukturalistisessa valtion ja vallan analyysissä olennaisinta on se, kehen valtaa käytetään. Perspektiivi eroaa (muun muassa) kansainvälisten suhteiden kriittisen teorian perspektiivistä: siinä missä esimerkiksi Morton, Bieler ja Cox ovat kiinnostuneet tuotantosuhteiden ja poliittisen hegemonian yhteenkietoutumisesta valtiolliseksi vallankäytöksi, niin esimerkiksi Foucault on kiinnostunut lähinnä siitä, miten tämä vallankäyttö näkyy vallan alaisen subjektin näkökulmasta. Foucault'laisesta perspektiivistä tarkastellen voidaan väittää, että kansainvälisten suhteiden – ja myös kriittisen teorian⁵ – tapa nähdä valtio on rajoittunut, sillä se suuntaa tutkijan mielenkiinnon laajoihin rakenteellisiin kehityskulkuihin – tai tieteenalan sisäiseen debattiin – politiikan käytäntöjen sijaan. Toisaalta postmodernilla tarkastelulla voi olla myös omat rajoituksensa: tutkimalla vain poliittisia käytäntöjä kiinnittämättä huomiota niiden kontekstiin ja taustalla oleviin rakenteisiin, vaarana on ajautua jonkinlaiseen diskurssiin diskurssista.

4 Ks. esim. Kurzer & Cooper 2011. Vaikka Kurzerin ja Cooperin artikkeli ei käsittele EU:n ylipainopoliitikkaa Foucault'laisesta tai kansainvälisten suhteiden oppialan näkökulmasta, niin se paljastaa kuitenkin jotain olennaista myös valtioiden ja kansainvälisten suhteiden muutoksesta.

5 Näyttäisi kuitenkin siltä, että ettei kriittinen – tai neogramscilainen – teoria välttämättä rajoita tutkimusastelmaa vaan kyse on pikemminkin tutkijoiden omista preferensseistä.

Näyttää selvältä, että globalisaatio ja taloudellisten seikkojen painoarvon nousu on muutamassa kansainvälisen politiikan tutkimuskenttää ja valtion roolia. Siitä miten tutkimuskenttä muuttuu, ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Tutkielmani kannalta hyödyllisintä onkin pidättäytyä tekemästä merkittäviä apriorisia sitoumuksia globalisaation vaikutuksesta valtion rooliin ja suunnata huomio tieteenalan sisäisestä debatista Kreikan kriisin ratkaisun konkretiaan. Valtion roolin muuttuessa valtiota ei voida ymmärtää vain kansainvälisen järjestelmän perusyksikkönä, vaan sitä täytyy tarkastella myös aktiivisen politiikan tuotteena. Tässä tehtävässä hedelmällisimmän lähestymistavan tarjoavat luvussa 3 tarkemmin esittelemäni jälkistrukturalistinen ja foucault'lainen teoretisointi.

2.2 Kreikan kriisi, vai systeemikriisi?

Vallitsevana tapana tarkastella Kreikan kriisiä voitaneen pitää taloustieteellistä ja makrotaloudellista näkökulmaa, jossa huomio kiinnitetään kriisin synnyttäneisiin ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin sekä ratkaisukeinoihin. Ulkoinen tekijä on Kreikan tapauksessa Yhdysvalloista levinnyt finanssikriisi ja maailmantalouden yleiset ongelmat. Tärkeimpiä ovat kuitenkin Kreikan talouteen liittyvät sisäiset tekijät, kuten julkisen sektorin velkaantuminen (tai sen velkaannuttaminen), eläke- ja palkkaedut sekä harmaa talous. (ks. esim. Hallenberg 2011; Christodoulakis 2011; National Institute Economic Review 2008.)

Vallitseva makrotaloustieteellinen tapa ymmärtää Kreikan kriisi on perustaltaan – Robert W. Coxin jaottelun mukaan – ongelmanratkaisuteoreettinen. Ongelmanratkaisu tarkoittaa tutkimussuuntaa, joka ottaa annettuna politiikan tavoitteet ja näkee tutkimuksen tehtäväksi ratkaista käytännön ongelmia, joita politiikan teossa ilmenee. Coxin mukaan ongelmanratkaisuteoriassa viitekehys on hallitsevien valtasuhteiden todellisuus ja niitä ylläpitävät instituutiot. Ongelmanratkaisuteorian "yleinen tavoite on saada nämä [valta]suhteet ja instituutiot toimimaan sulavasti ratkaisemalla ongelmien lähteet." (Cox & Sinclair 1996: 88.)

Kansainvälisten suhteiden (tai kansainvälisen poliittisen taloustieteen) tutkimuksen – sekä erityisesti oman kysymyksenasetteluni – kannalta rakenteelliset ja poliittiset seikat unohtava makrotaloustieteellinen tarkastelutapa on riittämätön. Kriisimaiden hallitusten asettaminen taloudellisten ongelmien aiheuttajaksi on väistämättä yksipuolinen näkemys, sillä taloudellisen globalisaation, sääntelyn purkamisen ja finanssisektorin kehityksen seurauksena hallitusten kyky säädellä taloutta on vähentynyt merkittävästi. Hugo Radicen

mukaan

valtion valta suhteessa finanssisektoriin voitaisiin palauttaa yksittäisessä valtiossa vain, mikäli valtio eristäytyisi maailmantaloudesta: mutta koska nykyisen globaalin talouden ja sen uusliberaalin järjestyksen rakentamiseen on käytetty niin valtavasti taloudellisia ja poliittisia resursseja, eristämisen hinta tulisi olemaan valtaisa. (Radice 2011: 132.)

Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että talouskriisi on kirvoittanut mielenkiintoisia systeemitason analyysijä. Esimerkiksi David M. Kotz näkee finanssikriisin kapitalistisen järjestelmän kriisinä, jonka seurauksena koko talousjärjestelmä kokee merkittäviä rakennemuutoksia.

Näyttö osoittaa, että koemme muutakin kuin pelkän vakavan finanssikriisin ja taantumaa. Todistamme uusliberaalin kapitalismin kriisiä. Tämän kapitalismin muodon kyky edelleen laajentaa tuotantoa ja lisätä voittoja näyttää olevan lopussa. (Kotz 2009: 315.)

Kotz (2009: 316) pyrkii tilastoin osoittamaan, että uusliberaali talousjärjestelmä on 2000-luvulta lähtien lähinnä heikentänyt ihmisten elinoloja, etenkin Yhdysvalloissa. Mikäli nykyinen kriisi osoittautuu riittävän pitkäksi ja vakavaksi, niin vaihtoehtona voi olla jopa nykyisen mallin korvaaminen sosiaalidemokraattisella talousjärjestelmällä. Todennäköisempää on kuitenkin se, että kriisi johtaa valtiojohtoiseen kapitalismiin. Kotzin ajatusta systeemitason kriisistä varjostaa kuitenkin hänen tapansa esittää talous totaliteettina: jonakin, joka muotoilee päivittäiset ehtomme mutta johon meidän toimillamme ei ole mitään vaikutusta. Kapitalismi toimii oman logiikkansa mukaisesti ja voimme vain tarkkailla sen tapahtumia. Samalla talousjärjestelmä on kuitenkin koska tahansa otettavissa valtiojohtoiseen talutusnuoraan, mikäli sen pelastaminen sitä vaatii.

Tutkielmassani talouden kietoutuminen osaksi poliittista vallankäyttöä on yksi keskeisistä elementeistä, sillä taloudellisella logiikalla on merkittävä vaikutus myös valtiollisen vallankäytön luonteeseen. Samalla on kuitenkin tehtävä selkeä ero siihen näkemykseen, että poliittinen järjestys olisi johdettavissa tavasta järjestää tuotantosuhdet. Esimerkiksi Stephen Gillin (2010) mukaan talouskriisi antaa lähinnä mahdollisuuden muokata yhteiskuntia ja kulttuureita globaalilla rintamalla, mutta kriisi ei kosketa pelkästään pääomaa, vaan paljon keskeisempiä kysymyksiä etiikasta, politiikasta ja viime kädessä myös tulevaisuudestamme. Oman tutkimukseni tavoitteet ovat kuitenkin näitä teemoja vaatimattomammat eikä "globaali kriisi" tai "systemikriisi" ole tutkimuskohde vaan pikemminkin tutkimuskohteen – ehkä kaukainenkin – konteksti.

Globaalia kriisiä relevantimpi konteksti Kreikan kriisin tarkastelulle on kuitenkin euroalue

ja siihen liittyvä taloudellinen logiikka. Costis Hadijimichalisin (2011) mukaan Euroopan yhtenäisen talousalueen rakentamiseen liittyi rakenteellisia muutoksia, jotka vaikuttavat negatiivisesti etenkin Etelä-Euroopan valtioihin. Tämä siksi, että euroalue on pitkälti muotoiltu vanhojen ja taloudeltaan vahvimpien jäsenvaltioiden toimesta. Hadijimichalis huomioi, ettei euroalueen luominen edes perustunut tasa-arvoisiin lähtökohtiin vaan optimistiseen ajatukseen siitä, että markkinatalous ennen pitkää tasoittasi erot alueiden välillä. Näin ei kuitenkaan käynyt ja itse asiassa kehitys kulki aivan päinvastaiseen suuntaan. EU oli alun perin haluton puuttumaan Kreikan ongelmiin. Hadijimichalisin mukaan Kreikan talouden pelastaminen ei itsessään ollut riittävän tärkeää, jotta EU:n taloudellisen avun kieltoa koskevia sopimuksia olisi haluttu rikkoa. Kun tuli kuitenkin ilmeiseksi, että Kreikan kriisi uhkaa koko euroalueen toimintalogiikkaa – ja samalla myös euroalueesta hyötyjien asemaa – niin EU:n (ja erityisesti Ranskan ja Saksan) oli pakko turvautua jonkinlaiseen rahoitusjärjestelyyn, jotta kriisin leviäminen estettäisiin. (Hadijimichalis 2011: 256-258, 265.)

Euroalueen ja erityisesti Saksan roolin ymmärtäminen on tärkeää, kun halutaan selittää eteläisen Euroopan ongelmia makrotaloustieteellistä tarkastelutapaa laajemmasta perspektiivistä. Vuodesta 1995 vuoteen 2007 Saksan vienti Etelä-Eurooppaan on ollut jatkuvassa kasvussa. Samalla vienti esimerkiksi Yhdysvaltoihin, Japaniin ja Kiinaan on pysynyt suurin piirtein samana ja Saksan viennin kasvu on tullut pääosin juuri Etelä-Euroopasta. Tämän seurauksena Etelä-Euroopan valtioiden vaihtotase on muuttunut voimakkaan alijäämäiseksi suhteessa Saksaan. Euroon liittyminen heikensi Etelä-Euroopan viennin volyyymiä samalla kun tuonti muista euromaista kasvoi. Tämä selittyy paitsi lähtötilojen eroilla, myös ostovoiman kehityksellä. Etelä-Euroopassa valtaosa talouskasvusta on siirtynyt palkkoihin, mikä on lisännyt kotimasta kysyntää. Tämä on lisännyt muiden euroalueen valtioiden mahdollisuuksia lisätä vientiään eteläiseen Eurooppaan mutta heikentänyt Etelä-Euroopan talouksien kansainvälistä ja euroalueen sisäistä kilpailukykyä. Vastaavasti Saksassa kotimainen kysyntä tai palkat eivät ole kasvaneet. Jos verrataan Kreikan ja Saksan alueellisia eroja, niin tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että Saksan suhteellinen kilpailukyky mitattuna yksikkötyökustannuksella ja verrattuna Kreikkaan on kasvanut 25% vuosien 2000 ja 2011 välillä. Euroalue on näin ollen tuottanut merkittäviä taloudellisia etuja saksalaiselle (kuten myös muiden kehittyneiden talouksien) kilpailukyvyille ja pääomalle suhteessa eteläiseen Eurooppaan. (Hadijimichalis 2011: 263.)

Tämän tutkielman kannalta Kreikan kriisin synnyn todellisten syiden ymmärtäminen ei ole kovinkaan oleellista, sillä selitysmallien empiirisen tarkkuuden arvioinnin sijaan tutkielmani keskiössä on niiden poliittinen utiliteetti. Oleellista on kuitenkin huomata, että kriisin tuottaminen hallinnolliseksi ongelmaksi vaatii syiden tunnistamista ja niihin puuttumista. Se, ymmäretäänkö Kreikan kriisi koko kapitalistista järjestelmää koskeväksi oireeksi, euroalueen toimintalogiikan oireeksi vai pelkästään Kreikkaa koskeväksi erityispiirteeksi on kriisin ratkaisun kannalta ratkaisevassa asemassa, kuten pyrin analyysissäni (ks. luku 6) osoittamaan. Lisäksi, jo vaihtoehtoisten selitysmallien olemassaolo paljastaa kriisin ratkaisemiseksi sovelletun tiedon poliittisen luonteen.

2.3 Taloustieteen politiikka

Kreikan kriisiä euroalueen ja poliittisen maantieteen kontekstissa tarkasteleva Hadijimichalisin mukaan dominoiva taloustieteellinen diskurssi syrjäyttää moraaliset kysymykset yhteisestä hyvästä, demokratiasta ja oikeudenmukaisuudesta samoin kuin rakenteelliset kysymykset euroalueen toimintalogiikasta tai etelän ja pohjoisen välisestä taloudellisesta epäsuhdasta. Hallitseva makroekonomistinen puhetapa löytää kriisin syyt valtion sisäisestä kehityksestä, kuten talouskurin epäonnistumisesta ja julkisen sektorin paisuttamisesta. Kreikan kohdalla syitä on löydetty myös korruptiosta, valtiokoneiston tehottomuudesta sekä liian korkeista palkoista ja eläkkeistä. (Hadijimichalis 2011: 268-269.)

Hadijimichalisin lähestymistapa voidaan Coxin määrittelyn⁶ mukaisesti sijoittaa kriittisen teorian piiriin. Hadijimichalis pyrkii osoittamaan, että hallitseva makroekonomistinen tarkastelutapa ei kykene paikantamaan Kreikan kriisin rakenteellisia taustatekijöitä mutta hän toisaalta suuntaa kritiikkinsä myös suoraan niihin ideologisiin lähtökohtiin, joiden päälle vaihtoehdottamana itsensä esittävä makroekonomistinen tarkastelutapa perustuu. Ottamalla huomioon maailmantalouden ja euroalueen taloudelliset rakenteet, voidaan ymmärtää paremmin eri toimijoiden (kuten Saksan ja EU:n) intressejä suhteessa Kreikan talouskriisiin ja taloudelliseen interventioon.

Eri toimijoiden taloudellisten intressien arviointi saattaa avata mielekkään perspektiivin Kreikan kriisin analysointiin. Tutkimusasetelmani kannalta eri toimijoiden taloudellisten intressien korostuminen on kuitenkin soveltamastani teoreettisesta perspektiivistä käsin epätarkoituksenmukaista: vaarana on politiikan alistaisuus taloudelle ja sitä seuraava valitun kriisipolitiikan johtaminen taloudellisista tekijöistä. Esimerkiksi Jan Selbyn

⁶ Kriittisen teorian määrittelystä: Ks. Cox & Sinclair 1996: 98.

mukaan foucault´laisilla työkaluilla voidaan teoretisoida sitä, *miten* valta toimii, mutta ne eivät auta ymmärtämään, *milloin*, *missä* ja – mikä tärkeintä – *miksi* valta toimii niin kuin toimii (Selby 2007: 337). Selbyn kuvaama rajoittuneisuus ei omien tutkimuskysymysten valossa ole kuitenkaan varsinainen rajoite, sillä tavoitteenani on juuri tutkia, *miten* (Kreikan) valtion rajaamaa hallinnollista tilaa tuotetaan osana kriisin ratkaisua ja hallinnollista diskurssia.

Hadijimichalisin (2011) lisäksi esimerkiksi Jacinda Swansson (2007) on tarkastellut taloustieteellisen diskurssin poliittisuutta, joskin yleisemmällä tasolla. Swanssonin mukaan taloustieteellistä diskurssia käytetään poliittisiin tarkoituksiin kun status quota pyritään uudelleen oikeuttamaan tai se haastetaan. Yhdysvalloissa tehtyjen tutkimusten ja mielipidemittausten mukaan liberaali kapitalismi ja länsimainen demokratia ovat kietotuneet yhteen osaksi normaalia järkeä (common sense). Normaali järki ei ole kuitenkaan syntynyt itsestään vaan vallankäytön seurauksena osana yhteisymmärryksen rakentamista – tai foucault´laisella terminologialla kansalaisten normaalistamista. Tästä syystä luottamus taloudellisiin käytäntöihin ja instituutioihin säilyy järkähtämättömänä skandaalien ja kriisienkin keskellä. Tapaukset, kuten Enronin romahdus⁷ eivät synnytä laaja-alaista keskustelua taloudellisen järjestelmän tavoitteista vaan ne tulkitaan yksittäistapauksina. (Swansson 2007: 56–58.) Luottamus taloudelliseen järjestelmään ei horjunut myöskään finanssikriisin puhjetessa vuonna 2008, kuten National Institute Economic Review´n (2008) raportista voidaan huomata. Aluksi finanssikriisiä pidettiin lähinnä pankkisektorin häiriönä: julkisen elvytyksen ehdoksi asetetut palkkio- ja bonusrajat sekä Itävallassa asetettu lyhyeksi myynnin⁸ kieltö kertovat, että ongelmaa ei pidetty rakenteellisena, vaan lähinnä investointipankkien toimintaan liittyvänä lieveilmiönä, jolla kyllä saattaisi olla vaikutuksia myös reaalityöelämään, ellei elvytys tuottaisi toivottuja tuloksia.

Taloustieteellisen diskurssin ja taloudellisen järjestelmän rakenteiden lisäksi myös raha, ja erityisesti moderni luottoraha, voidaan politisoida, sillä raha on poliittisten auktoriteettien takaamaa ja liikkeellelaskemaa. Lisäksi rahan ”olemassaolo ja interaktio muiden tuotannontekijöiden kanssa on sosiaalisesti konstruoitua” (Auvinen 2010a). Tero Auvisen mukaan rahan poliittisuus tarkoittaa, että teorian, joka ”näkee valtiot pääasiallisina toimijoina, tulisi kyetä selittämään tarkasti ne mekanismit, joilla valtiot manipuloivat rahan teknisiä ominaisuuksia saavuttakseen territoriaalisia tai biopoliittisia tavoitteitaan.”

7 Enron oli Yhdysvaltalainen energiayhtiö, jonka johto syyllistyi massiivisiin kirjanpitorikoksiin ja joka ajautui konkurssiin vuonna 2001.

8 Lyhyeksi myynnillä tarkoitetaan sijoitusta, jossa voittoa pyritään tekemään osakkeen kurssilaskusta.

(Auvinen 2010b: 8-11).

Palaan Kreikan kriisiä koskevassa analyysissäni sekä taloustieteellisen diskurssin että rahan poliittisuuden teemoihin. Tässä vaiheessa on kuitenkin hyvä todeta, että taloustieteellisen diskurssin epäpoliittisuuden purkaminen kiinnittää huomion hallinnollisen diskurssin tapaan tuottaa tietyt politiikat objektiivisinä, tieteellisinä ja vaihtoehdottomina. Tällöin diskurssia voidaan tarkastella hallinnon välineenä, jolla poliittisia muutoksia tuotetaan tai estetään. Rahan poliittisuus nostaa kuitenkin esiin myös toisenlaisen ja aineistostakin esiin nousevan hallinnon ulottuvuuden. Tämä mukailee Auvisen huomiota luottorahan biopoliittisesta funktiosta ja sen leviämisestä talouden kiertokulkuun yksityisen pankkisektorin välityksellä (Auvinen 2010b: 15). Tämä tarkoittaa, että yksityinen pankkisektori toteuttaa tärkeää funktiota osana modernia biopoliittista hallintoa.

3 Valtion rajaaman hallinnollisen tilan synty ja transformaatio

Tieteenfilosofi Thomas Kuhnin (2006: 10-23) mukaan teoriat perustuvat paradigmoille, jotka määrittävät niiden aksiomat ja oletukset. Mikäli Kuhnin luonnontieteiden murroksia koskevan analyysin venyttäminen sallitaan, niin yksinkertaistaen voidaan sanoa, että tieteenalana kansainvälisten suhteiden perinteiset paradigmat perustuvat oletukselle valtioiden muodostamasta kansainvälisestä systeemistä. Tässä systeemissä valtiotoimijoiden väliset suhteet muodostavat kansainväliseksi politiikaksi kutsutun tutkimuskentän. Painotuksista riippuen, systeemin sisäinen logiikka johtaa valtiot joko kilpailemaan tai tekemään yhteistyötä. Nämä oletukset ovat kuitenkin murtumassa tai ainakin niitä haastetaan voimakkaasti (ks. luku 2.1; Hansen & Sorensen 2005).

David Campbellin mukaan suuri osa kansakuntaa ja valtiota käsittelevästä perinteisestä kirjallisuudesta näkee valtion ja siihen liittyvien käytäntöjen perustana kansan tai kansakunnan identiteetin. Historiallisen sosiologian tutkimuksen mukaan näyttäisi kuitenkin siltä, että valtio useimmiten edeltää kansaa ja että nationalismi on valtion tuottama konstruktio valtiollisen vallankäytön legitimoimiseen. Esimerkiksi modernia Iso-Britanniaa, Ranskaa, Saksaa, Yhdysvaltoja, Itävaltaa tai Kanadaa ei voida pitää kansallisvaltioina perinteisen kirjallisuuden käsittämässä mielessä. (Campbell 1998: 11-12.) Saman tapaisia ajatuksia esittävät myös Hansen ja Sorensen (2005). Heidän mukaansa perinteisellä hallintoa käsittelevällä tutkimuksella on tapana ottaa poliittiset hallinnon yksiköt annettuina: valtiomuoto nähdään hallinnollisten prosessien

viitekehystenä eikä niiden tuloksena. Länsimaisissa demokratioissa on kuitenkin tapahtunut viime vuosikymmeninä radikaaleja muutoksia hallinnon instituutioissa ja niinpä perinteistä tapaa tarkastella valtiota on viime aikoina ryhdytty haastamaan. (Hansen & Sorensen 2005: 93-94.)

Campbellin mukaan jälkistrukturalistinen perspektiivi valtioon merkitsee sitä, että "kansalliset valtiot ymmärretään entiteeteiksi, joihin ei liity esidiskursiivista, stabiilia identiteettiä." Samalla poliittista toimintaa kuitenkin perustellaan ja legitimoidaan viittamalla aprioriseen kansankunnan tai valtion identiteettiin. Jälkistrukturalisen teorian mukaan valtioiden tarvitsee jatkuvasti uudelleen tuottaa identiteettiään, sillä mikäli valtiota ei representoida, paljastuisi sen esidiskursiivisen perustan puuttuminen ja näin valtio lakkaisi olemasta. (Campbell 1998: 12.)

Mikäli hyväksymme Campbellin argumentin, niin tämä tarkoittaa samalla vaatimusta tutkia valtion ja valtiollisuuden representaatioita ja siihen liitettyjä diskursiivisia käytäntöjä muuttuvissa historiallisissa konteksteissa, varsinkin jos ja kun valtio edelleen on keskeinen sosiaalisten suhteiden organisoimisen muoto. Jälkistrukturalistinen teoria mahdollistaa näiden muuttuvien representaatioiden ja diskursiivisten käytäntöjen paikantamisen ja analysoinnin mutta se ei kuitenkaan ole selkeärajainen tai käsitteellisesti johdonmukainen tutkimusohjelma. Tästä syystä koen tarpeelliseksi rajata teoreettista perspektiiviäni tiukemmaksi soveltamalla pääasiallisesti Foucault'n poliittista teoriaa. Tätä ennen käyn kuitenkin lyhyesti läpi jälkistrukturalistiseen tutkimusohjelmaan yleisesti liitettyjä sitoumuksia.

3.1 Jälkistrukturalistinen tutkimusohjelma

Lene Hansenin mukaan jälkistrukturalismilla tarkoitetaan kansainvälisissä suhteissa teoreettista lähestymistapaa, joka perustuu muun muassa Foucault'n, Derridan ja Kristevan ajattelulle. Jälkistrukturalistisen tutkimusohjelman keskiössä on identiteetin ja politiikan välinen suhde. Diskurssin objektien – kuten valtion tai muiden poliittisten toimijoiden – identiteetti rakentuu aina suhteessa muihin diskurssin objekteihin eikä objektin todellista luonnetta voida ymmärtää irrallaan diskursiivisista merkityssuhteista. Poliitikot rakentuvat ymmärrykselle identiteetistä mutta samalla poliitikot tuottavat ja uudelleen tuottavat kohteidensa identiteettejä liittämällä objekteihin uusia merkityksiä. Näin määritelty identiteetti erottaa jälkistrukturalistisen teorian liberalistisesta ja konstruktivistisesta tutkimuksesta, joissa identiteetti tulkitaan diskurssin ulkopuoliseksi politiikkaa selittäväksi tekijäksi. (Hansen 2006: 1.)

Jälkistrukturalistisen teorian etuna voidaan pitää sitä, että teoriaa soveltamalla voidaan "esittää toisenlaisia tutkimuskysymyksiä", kuten Jacob Torfing asian ilmaisee viitaten toisenlaisilla rationalistisiin, behavioristisiin ja institutionalistisiin teorioihin. Torfingin mukaan jälkistrukturalismi tai diskurssiteoria eivät tarjoa yleist teoriaa äänestämistä tai hyvinvointiyhteiskunnan reformeista mutta ne tarjoavat ongelmakeskeisen lähestymistavan kontingentteihin poliittisiin prosesseihin. Osaltaan tämä johtuu siitä, että diskurssiteorian analyttisiä työkaluja – käsitteitä, ideoita ja argumentteja – on kehitetty tietyissä rajoitetuissa empiirisissä konteksteissa. Näin niiden validiteetti on rajoitettu ja ne ovat alttiita muutoksille ja uudelleentulkinnolle. (Torfing 2005: 22).

Diskursiivisten käytäntöjen kietoutuminen osaksi sekä poliittisia käytäntöjä että identiteettien muotoutumista tarkoittaa, ettei identiteettiä voida määritellä diskurssia tai politiikkaa kausaalisesti selittäväksi variaabeliksi. Tämänkaltainen antifoundationalismi tai tieteelliseen rationalismiin liitetty kausaalisen selittämisen hylkääminen on ruokkinut kritiikkiä, jonka mukaan jälkistrukturalismi ei kykene tuottamaan tai arvottamaan totuuksia tai todisteita kieltäessään realistisen tieteenteorian ja kausaalisuuden. Asiaa ei ole auttanut jälkistrukturalistien haluttomuus käsitteidensä elaborointiin tai metodologiseen debattiin. (Hansen 2006: 1-5.)

On kuitenkin huomattava, että kaikki teoriat perustuvat yksinkertaistaville oletuksille, sillä niiden tavoitteena on muuttaa monimutkainen todellisuus selitettävään muotoon. Jälkistrukturalismilla – kuten kaikilla muillakin teoreettisilla perspektiiveillä – on heikkotensa ja vahvuutensa. Hansenin (2006: 4) mukaan jälkistrukturalismin käsitteitä on kehitetty pyrkimyksenä paikantaa transformaatiota ja muutoksia niissä tavoissa, joilla ymmärrämme todellisuutta. Näin sen teoreettinen vahvuus on kysymyksissä, jotka liittyvät merkitysten rakentumisen tai tiedon tuotannon kaltaisiin ongelmiin.

Kausaalisuuden hylkääminen ei tarkoita kurinalaisen ja systemaattisen empiirisen analyysin periaatteiden hylkäämistä, vaan sitä, että näin voidaan esittää uudenlaisia tutkimuskysymyksiä. Kysymyksiä, joihin ei voida vastata – käyttäkseni Kuhnin käsitettä – normaalitieteen keinoin. Jos ainoa kriteeri tutkimuskohteen valinnalle on sen merkitys todellisessa maailmassa⁹, kuten Kingin, Keohanen ja Verban (King & al. 1994: 15) vaikutusvaltaisessa *Designing Social Inquiry* -teoksessa esitetään, niin

⁹ King, Keohane ja Verba nimeävät kaksi kriteeriä, jotka sosiaalitieteen tutkimuksen on täytettävä. Tutkimuskohteen valintaan liittyy ennen kaikkea näistä ensimmäinen kriteeri, jonka mukaan tutkimuskysymyksen tulee olla merkittävä myös todellisessa maailmassa. Toisin sanoen, tutkimuksen tulee auttaa ymmärtämään jotakin, jolla on suuri merkitys ihmisten elämässä, joko poliittisessa, sosiaalisessa tai taloudellisessa ulottuvuudessa. Toinen kriteeri liittyy vaatimukseen siitä, että tutkimuksen tulisi täydentää identifioitavissa olevaa tutkimuskirjallisuuden alaa ja näin rakentaa kollektiivista ymmärrystämme tutkittavana olevasta ilmiöstä (King & al. 1994: 15).

jälkistrukturalistinen tutkimusote puolustaa paikkaansa vaikka hylkääkin Kingin, Keohanen ja Verban vaatimuksen kausaalisuudesta. Hansenin mukaan on ilmeistä, että todellisuuden representaatiot ovat osa politiikan legitimoimista ja jälkistrukturalistisella teorialla voidaan tarkastella sitä, kuinka representaatiot syntyvät ja miten ne suhtautuvat (mahdollisiin) vaihtoehtoihin representaatioihin. Jälkistrukturalismin mukaan poliittiset päätökset tehdään aikaisemmin muotoutuneessa poliittisessä tilassa ja politiikassa käytettävät representaatiot perustuvat ja muotoutuvat suhteessa laajempien kansanjoukkojen, instituutioiden ja median käsityksiin. Tällöin ei ole mahdollista, tai ainakaan järkevää, artikuloida ja legitimoida politiikkaa huomioimatta käytetyille representaatioille annettuja merkityksiä laajemmassa julkisessa tilassa. (Hansen 2006: 6-7.)

3.2 Foucault'n valtioteoria

Foucault'n poliittinen teoria muotoutui pitkälti hänen myöhäistuotannossaan vuosien 1970 ja 1984 välillä osana hänen Collège de Francen "ajattelun systeemien historian" professuuriaan. Foucault'n mukaan nyky-yhteiskuntaan liittyvää vallankäyttöä voidaan ymmärtää rekonstruomalla valvontaan, muokkaamiseen ja kontrollointiin käytettyjen vallan tekniikoiden ja vallan tuottamien tiedollisten elementtien historiallinen rakentuminen. Keskeisenä käsitteenä Foucault'n analyysissä on hallinto, jolla hän ei kuitenkaan viittaa modernissa mielessä formaaliin valtiolliseen instituutioon vaan kaikkiin niihin toimintoihin, joiden tarkoituksena on yleisesti säädellä, muokata tai ohjata yksilöiden tai ryhmien toimintaa. Hallintoon liittyvä valta ei tarkoita Foucault'lle puhtaasti, tai edes pääasiassa, repressiivistä vallankäyttöä, vaan pikemminkin kaikkiin ihmisten välisiin suhteisiin liittyvää välttämätöntä dimensiota. (Gordon 1991: 1-5.)

Keskeisenä kysymyksenä Foucault'lle on se, miten valta toimii tuottaen vallan alaiset subjektit, hallinnollisten toimijoiden legitimizeetin että legitimizeetin perustana olevat historialliset totuudet. Totuuden näkeminen historiallisesti tuotetuksi ja vallankäytön tuloksena syntyneeksi ei kuitenkaan tarkoita totuuksien kieltämistä sinänsä, sillä diskursiivisesti ja vallan subjekteina olemme alisteisia tuotetuille totuuksille ja etenkin modernissa yhteiskunnassamme olemme pakotettuja tunnustamaan totuuden nimeen. Valta institutionalisoi, professionalisoi ja palkitsee totuuden tavoittelijat. (Foucault 1980: 92-93.)

Foucault'n ajatus vallasta voidaan nähdä kritiikkinä marxilaiselle teorialle: *Security, Territory, Population* -teoksessa Foucault painottaa, etteivät valtasuhteet voi syntyä

tuotantosuhteiden seurauksena, sillä vallan dimensio on läsnä kaikissa sosiaalisissa suhteissa, eikä valta voi olla itseään generoivaa; valta ei voi perustua puhtaasti itseensä. Sen sijaan valta syntyy sosiaalisissa suhteissa muuttaen vallan abstraktista resurssista empiirisesti tarkasteltavaksi sosiaalisten suhteiden ulottuvuudeksi. Kritiikkinä marxilaiselle traditiolle voidaan pitää myös Foucault'n vaatimusta ”pidättäytyä [akateemisesta] polemiikista” sillä kaikki teoreettiset diskurssit ovat jonkun imperatiivisen tai esteettisen diskurssin läpikäymistä, eikä esteettisten preferenssien esittäminen akateemisesta instituutiosta käsin voi levätä kovinkaan tukevalla perustalla. (Foucault 2009: 17-18.)

Koska tavoitteeni on vastata kysymyksiin Kreikan kriisin ratkaisupyrkimyksistä ja valtion transformaatiosta ottamatta tarkemmin kantaa talouskriisiin liittyviin tosiseikkoihin tai talouskriisin ratkaisemiseksi käytettyjen menetelmien tehokkuuteen, niin Foucault'n ajatus hallinnosta ja vallan mekanismien historiallisesta rakentumisesta tarjoaa mielekkään teoreettisen lähtökohdan. Näin voin tarkastella kriisin ratkaisua hallinnollisena ongelmana näkemättä kriisiä puhtaasti kansantaloudellisena tai eurooppalaisena taloudellis-teknisenä ongelmana tai olettamatta valtiolle mitään stabiilia ahistoriallista luonnetta, jossa taloudellisen kriisin merkitys tarkoittaa esimerkiksi valtion vallan heikkenemistä kansainvälisessä valtioiden välisessä systeemissä. Sen sijaan teoreettinen viitekehykseni perustuu foucault'laiselle modernin valtion genealogialle ja historiallisesti rakentuneille hallinnon tekniikoille, joita tarkastelen tarkemmin luvussa 3.3. Tätä ennen koen kuitenkin aiheelliseksi kartoittaa tarkemmin Foucault'n ajattelun merkitystä politiikan teorialle ja kansainvälisten suhteiden tutkimukselle.

3.2.1 Totuuden poliittinen historia

Foucault'n mukaan sanastomme ja tapamme ymmärtää maailmaa perustuu universaaleille käsitteille. Tietämällä, mitä universaalit käsitteet – kuten valtio tai suvereeni – tarkoittavat, kykenemme selittämään niihin liitettyjä poliittisia käytäntöjä. Otamme instituutiot ja universaalit käsitteet annettuina, poliittiset käytännöt sen sijaan kaipaavat selitystämme. Jälkistrukturalistisesta ja foucault'laisesta perspektiivistä voidaan kuitenkin kysyä, mitä valtiosta voidaan sanoa käyttämättä ennalta määrättyjä diskursiivisia käsitteitä:

Oletetaan, että universaaleita ei ole olemassa. Ja sitten kysyn historialta ja historioitsijoilta: Kuinka voitte kirjoittaa historiaa ellette hyväksy olionden kuten valtioiden, yhteiskuntien, suvereenien ja subjektien apriorista olemassaoloa? (Foucault 2008: 2.)

Foucault´lainen ajatus instituutioiden ulkopuolelle astumisesta tarjoaa näkemykseni mukaan hedelmällisen perspektiivin valtion roolin transformaatiota koskevaan tutkimukseen, sillä Foucault kääntää traditionaalisen perspektiivin päinvastaiseksi ottamalla poliittiset käytännöt annettuina. Instituutiot, ideat ja käsitteet puolestaan vaativat selityksen. Selitys löytyy käytäntöjä havainnoimalla: ideat, instituutiot ja ideat saavat muotonsa, kun käytännöt selittävät ja rationalisoivat itsensä. Teoriaa kehitetään aineistosta käsin eikä apriorisia (kuten totuuden, tieteen tai tiedon) kategorioita hyväksyttyä kuin diskurssin objekteina tai tutkijan analyttisinä strategioina.

Foucault´n "totuuden poliittinen historia" ei pyri saavuttamaan kokonaiskuvaa menneisyyden tapahtumista, tunnistamaan teleologisia lakeja tai edes arvioimaan tapahtumien merkitystä sinänsä. Materiaalinen maailma ei konstituoisi itselleen merkityksiä, joten totuuden poliittisen historian tehtänä on tuhota itsestäänselvykset ja universaalit totuudet sekä uudelleen paljastaa vallan strategiat, joilla nämä on tietystä historiallisessa kontekstissa tuotettu. (Lemke 2007: 47; Campbell 1998: 5-6, 9.)

Valtion hallintoa ei tule nähdä objektiivisena faktana, vaan pikemminkin kontingenttina poliittisena prosessina, joka tarvitsee selityksen: miten valtio voi toimia koherenttina poliittisena voimana ja miten valtion kuviteltu yhteisöllisyys käytännössä tuotetaan? Valtio ei ole meistä riippumaton objekti mutta sitä ei voida myöskään tarkastella vain ideologisena tai kuvitteellisena myyttinä. Ja vaikka valtio olisikin vain kuviteltu yhteisö, niin silti meidän tulisi selvittää miten tuo kuviteltu yhteisö on pysynyt rakenteellisesti yhtenäisenä ja kyennyt hallitsemaan historiallista todellisuuttamme. Tämän kaltaisella analyttisellä perspektiivillä on merkittäviä teoreettisia seurauksia, sillä usein oletettu kontrasti valtion muodostumisen ja politiikan teon välillä häviää: konkreettiset politiikat ovat osa valtionmuodostusta, eli valtiollisen hallinnan leviämistä yhä laajemmille elämänalueille. Samalla valtionmuodostus on jatkuva prosessi, jossa valtion toiminnan rajat ja sisällöt määritellään uudelleen. (Lemke 2007: 47-49.)

Foucault´lle (valtion)hallinto tarkoittaa valtion näkemistä poliittisten strategioiden ja sosiaalisten suhteiden seurauksena ja välineenä (Foucault 2008: 77). Valtio on strategioiden seuraus, koska sitä ei voida paikantaa olevaksi ennen poliittista toimintaa. Valtio tulee ymmärtää seurauksena kompleksisista ja jopa ristiriitaisista vallan subjektien elämää säätelevistä ja rationalisoivista hallinnollisista käytännöistä. Kun valtiota ei ymmärretä pelkäksi myytiksi tai ideologiseksi konstruktioksi, voidaan analysoida sitä, miten valtio tuotetaan ja uudelleen tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä samalla, kun valtio

pysyy näiden käytäntöjen organisoijana ja keskeisenä toimijana. (Lemke 2007: 51-53; Rose 1992: 2-3.)

Jenny Edkinsin mukaan länsimaisessa modernismissa politiikalla tarkoitetaan tiettyä suvereniteetin ympärille rakentuvaa ymmärrystä hierarkkisesta järjestyksestä ja autonomisesta subjektista. Jälkistrukturalistinen ajattelu haastaa tämän käsityksen siirtämällä huomion politiikasta poliittiseen (Edkins 1999: 7). Kansainväliseen politiikkaan liittyvän suvereniteetin, territoriaalisen hallinnon ja valtion yhteenkietoutuminen voidaan nähdä taustalla myös Foucault'n valtioteoriassa. Tai pikemminkin valtioteoriattomuudessa, sillä *Birth of Biopolitics* -teoksessa Foucault toteaa valtion olevan hänelle kuin ”sulattamaton ateria”. Tällä hän ei kuitenkaan tarkoita valtiolliseen vallankäyttöön liittyvien vaikutusten huomiotta jättämistä. Päinvastoin, juuri näiden vaikutusten tutkimiseen Foucault pyrki tutkimuksillaan vastaamaan. Valtion hylkääminen tarkoittaa deduktiivisen historiatieteen hylkäämistä ja analyttistä siirtoa, jossa valtiota ei oleteta poliittisena universaalina eikä analyysin lähtökohtana ole valtion luonne, rakenne tai funktio. Foucault näkee, että meidän tulisi

jättää syrjään Leviathan-malli vallankäytön tutkimuksesta. Meidän täytyy paeta valtion instituutioiden ja juridisen suvereniteetin rajoitettua kenttää ja sen sijaan perustaa vallan analyysimme dominaation tekniikoille ja taktiikoille. (Foucault teoksessa Dean 1994: 153).

Koska valtiolla ei ole essenssiä, se ei voi olla universaali tai autonominen vallan lähde. Sen sijaan valtio on alati liikkuva muoto ja jatkuvien valtiollistamispyrkimysten tulos. Valtio on vain monien hallintomentaliteettien mobiili seuraus. (Foucault 2008: 77). Tai kuten Foucault toteaa *Security, Territory, Population* -teoksessaan, valtio ei ole historiaton entiteetti, vaan ”pelkkä hallinnon episodi” (Foucault 2009: 325). Näin avautuva teoreettinen perspektiivi ei ota lähtökohdaksi suvereniteettiä, valtiota tai edes politiikkaa vaan niitä tarkastellaan ikään kuin hallinnon käytäntöjen tuotteina tai seurauksina. Kuten Edkins toteaa, Foucault'n valtasuhteiden analyysi tarjoaa valtakeskuksista vapaan vaihtoehtoisen tavan ymmärtää poliittisen tilan hallintaa. Valta ei ole toimijoiden hallussaan pitämä resurssi vaan ennen kaikkea toimijoita (kuten valtioita) konstituiva tuottava voima. (Edkins 1999: 41).

3.2.2 Hallintomentaliteetti ja biovalta

Foucault'n ajattelulla on ollut merkittävä vaikutus jälkistrukturalistiseen teoretisointiin, valtasuhteiden analyysiin ja diskurssiteoriaan ja siten myös kansainvälisten suhteiden

tutkimukseen. Vaikka Foucault ei esittänyt varsinaista kansainvälisten suhteiden teoriaa, niin hänen käsitteitään on kuitenkin käytetty paljon kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa. Foucault´laisia käsitteitä on sovellettu sekä tieteenalan dekonstruktiossa, kuten James Der Derianin diplomatian historian uudelleentulkinta (Der Derian 1991, ks. Myös. 2001) että empiirisessä tutkimuksessa, kuten David Campbellin analyysi Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikan muotoutumisesta (Campbell 1998).

Jägerin mukaan monia Foucault´n ajatuksille rakentavan tutkijan yhdistää kiinnostus kapitalistista modernia teollista yhteiskuntaa ja sen käyttämiä hallinnon tekniikoita kohtaan (Jäger 2001: 33-34). Etenkin hallintomentaliteetin ja biovallan käsitteet ovat inspiroineet tutkijoita tarkastelemaan länsimaista globalisaatiota, turvallisuuspolitiikkaa ja modernismia. Hallintomentaliteetin käsitettä on käytetty usein tarkasteltaessa globalisaatioon liittyvää vallankäyttöä ja länsimaista liberalismia (Joseph 2010; Lipschutz 2006; Tellmann 2009) kun taas biovallan käsitettä on hyödynnetty etenkin turvallisuustutkimuksessa (Kelly 2004, 2010; De Larrinaga & Doucet 2008; Evans 2010; vrt. Neal 2006).

En tule tarkastelemaan Kreikan kriisiä ja valtion transformaatiota spesifisti hallintomentaliteetin tai biovallan kautta avautuvasta perspektiivistä vaan pyrin integroimaan käsitteet tarpeen mukaan osaksi aineiston analyysiä. Tämä johtuu siitä, että Kreikan kriisin ratkaisua koskevan tarkasteluni keskiössä on valtioon ja valtiollisiin käytäntöihin liittyvät diskursiiviset ehdot. Lisäksi Foucault ei käytä käsitteitä kovinkaan johdonmukaisesti tai tarjoa niille yhtä eksaktia määritelmää. Koska hallintomentaliteetin ja biovallan käsitteitä on kuitenkin sovellettu usein kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa, niin koen käsitteiden selkeyttämisen hyödylliseksi ennen käyttämäni teoreettisen perspektiivin tarkentamista.

Foucault loi hallintomentaliteetin ja biovallan käsitteet 1970-luvulla College de Francen luennoillaan pyrkiessään tarkastelemaan hallinnon logiikan tai rationaliteetin historiallista kehitystä 1600-luvulta nykypäivään. Moderni hallinto tarkoitti Foucault´lle toimintaa ja tekniikoita, joiden tarkoituksena on ohjata yksilöitä läpi heidän elämänsä. Josephin mukaan hallintomentaliteetin käsitteen avulla voidaan tarkastella, kuinka yhteiskunnat käyttävät valtaa hienovaraisin metodein kanavoiden sitä insituutioiden, käytäntöjen ja proseduurien läpi ohjatakseen sosiaalista toimintaa. (Joseph 2010.)

Hallintomentaliteetin ympärille on muodostunut governmentality school -nimellä kutsuttu tutkimusuuntaus, joka on David Denneyn mukaan kiinnostunut valtiollisten,

kansalaisjärjestöjen ja taloudellisten instituutioiden muuttuvista rajoista liberaalissa politiikassa sekä tavoista, joilla populaatiot saadaan hallinnon asettamiin hierarkioihin, mitattaviksi ja eroteltaviksi (Denney 2005: 35). Governmentality school tarkastelee hallintomentaliteettiä lähinnä sosiologian näkökulmasta ja sen merkittävimpinä edustajina voidaan pitää Nikolas Rosea, Graham Burchellia ja Peter Milleria (ks. esim. Burchell & al 1991). Esimerkiksi Nikolas Rosen mukaan moderni hallinto koostuu yhä enemmän paitsi poliittisiksi luokitelluista auktoriteeteistä, myös taloudellisista, lääketieteellisistä, teknisistä ja uskonnollisista auktoriteeteistä tehtävään ohjata toisten elämää "hyvän, terveellisen, normaalin, hyveellisen, tehokkaan ja tuottoisan" kaltaisten käsitteiden avulla (Rose 1992: 3).

Larrinagan ja Doucet'n (2008) mukaan 1990-luvun puolivälissä syntyi koko joukko kirjallisuutta, joka pyrki teoretisoimaan globaalin hallinnollisuuden kehitystä käyttämällä hallintomentaliteetin sijaan biovallan tai biopolitiikan käsitettä. Giorgio Agambenin määrittelyä käyttäen, biovalta on kehojen alistamiseen, populaatioiden kontrolliin ja sosiaalisten käytäntöjen normalisointiin pyrkivä vallan muoto. Muista vallan muodoista ehkä poiketen, biovallan tarkoituksena on parantaa henkistä ja fyysistä hyvinvointia, ympäristön tilaa sekä ihmisten tuottavuutta ja tehokkuutta. Seurauksena yksilöiden terveydestä, hyvinvonnista ja elämäntavoista tulee poliittisten auktoriteettien huolenaihe. Suvereniteetin yhdistyessä biovaltaan, siitä tulee kuitenkin myös diskriminoiva – ja jopa rasistinen – vallan väline, jolloin vain osa populaatiosta segmentoidaan terveyden ja hyvinvoinnin tekniikoiden subjekteiksi.

Foucault'n ja Agambenin käsitteitä soveltaen Larrinaga ja Doucet tarkastelevat artikkelissaan turvallisuusdiskurssissa tapahtunutta biovallan ja suvereenin vallan ulottuvuuksien yhdistymistä. Heidän mukaansa toisen maailmansodan jälkeen turvallisuusdiskurssissa on tapahtunut puolustuksellisen logiikan korvautuminen turvallisuuden logiikalla edustaa käsitteellistä transformaatiota, jossa "referenttinä on koko maapallo ja jonka uhkat ovat viimekädessä ratkaisemattomia." Turvallisuuspoliittisten strategioiden tehtäväksi muodostuu taloudellisten ja terveydellisten uhkien eliminointi sekä ympäristöuhkiin ja jopa yksilöiden henkilökohtaisiin ongelmiin puuttuminen. Tämä näkyy etenkin kansainvälisten ja ylikansallisten organisaatioiden toiminnassa. Esimerkiksi vuoden 1994 UNDP Human Development Report artikuloi turvallisuuden universaaliksi vaihtamalla valtion sijaan referentiksi yksilön, tavallisen ihmisen legitiimine turvallisuushuolineen. (Larrinaga &

Doucet 2008: 520, 524-525).

Vaikka foucault´laisten käsitteiden – kuten biovallan – nousu kansainvälisten suhteiden tutkimukseen on jo itsessään uusia tutkimuskysymyksiä mahdollistava tekijä, niin olennaista on myös se perspektiivi, josta tämän kaltaiset käsitteet nousevat. Foucault tarkasteli hallinnon kehittymistä ottamalla käytännöt annettuna, "astumalla instituutioiden ulkopuolelle" (Foucault 2009: 184) ja tarkastelemalla hallintoon liittyviä diskursiivisia käytäntöjä itse itsensä rationalisoivina ja selittävinä. Biovallan kaltaiset käsitteet ovat tämänkaltaisen empiirisen analyysin seurauksena syntyneitä, tietynkaltaista historiallisesti kontingenttia hallintoa kuvaavia teoreettisia käsitteitä. Kreikan kriisin tarkastelu foucault´laisesta perspektiivistä tarkoittaa nähdäkseni ennen kaikkea juuri tätä: astumista instituutioiden ulkopuolelle tilaan, jossa vasta diskursiiviset käytännöt tuottavat valtion oikeuksineen ja velvollisuuksineen suhteessa sekä valtion alueella asuviin kansalaisiin että muihin valtioihin tai kansainvälisiin organisaatioihin.

Voidaan ehkä ajatella, että foucault´laisten käsitteiden – kuten biopolitiikan tai hallintomentaliteetin – nouseminen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen saattaisi osaltaan sotia foucault´laista projektia, eli instituutioiden ulkopuolelle astumista vastaan. Näin nähdäkseni olisikin, mikäli käsitteitä käytettäisiin tutkimuksessa vain uusina apriorisina universaaleina korvaamaan aikaisemmat kategoriat. Koska Foucault´n kehittämät keskeisimmät käsitteet koskettavat kuitenkin juuri länsimaista modernia hallintoa, niin nähdäkseni niitä voidaan suurelta osin soveltaa myös Kreikan kriisiä koskevaan analyysiin. Tämä vaatii kuitenkin tarkkaavaisuutta: käsitteille annetut merkitykset eivät ole universaaleja vaan merkitykset tuotetaan diskursiivisesti ja ne ovat siten alttiita historiallisille muutoksille. Tämä tarkoittaa sitä, että käsitteiden tyhjentävä määrittely ei ole mahdollista ennen aineiston analyysiä. Toisaalta empiirinen analyysi ei sekään kykene antamaan lopullista vastausta, vaan ainoastaan syventämään ja tarkentamaan käsitteiden merkitystä aineiston rajaamassa diskursiivisessa todellisuudessa. Näin vältetään ongelmat, joita Foucault´n käyttämien hallinnon olemusta kuvaavien käsitteiden kritiikin skaalaaminen kansainvälisiin suhteisiin voisi tuoda mukanaan (ks. esim. Selby 2007).

Tutkimusasetelmani kannalta relevantteja käsitteitä ovat kuitenkin väistämättä hallinnon rationaliteettia kuvaava (uus)liberalismi sekä hallinnon teknologioita kuvaavat laki, kuri ja turvallisuus. Analyysissä tulen osoittamaan, että uusliberalismia – foucault´laisittain määriteltynä – voidaan pitää vallitsevana hallinnon rationaliteettina tutkimuskohteeni

eurooppalaisessa ja länsimaisessa viitekehyksessä. Vallankäytön teknologiat puolestaan ovat suuntaviivoja, joita seuraamalla on mahdollista paikantaa politiikkaan liittyvää diskursiivista vallankäyttöä sekä diskursiivisten käytäntöjen taustalla ja ehtona olevia totuuksia.

Ennen kuin edellä mainittuja käsitteitä voidaan soveltaa Kreikan kriisin ratkaisun tarkasteluun, on vielä syytä syventää käsitteiden merkitystä ja tarkastella käsitteiden – ja niiden kuvaamien hallinnon mekanismien – historiallista kehittymistä osaksi modernia valtiollista vallankäyttöä.

3.3 Modernin valtion genealogia

Pyrin pro gradu -tutkielmassani tarkastelemaan Kreikan kriisin ratkaisupyrkimyksiä genealogisesta perspektiivistä. Tällä tarkoitan Kreikan kriisin ratkaisuun liittyvän valtion ja hallinnon transformaation ymmärtämistä osana valtiollisen vallankäytön historiallista kehityskulkua: kriisidiskurssi ei tuota hallinnon kohteita tai auktoriteetteja tyhjiössä, vaan rakentamalla merkityksiä suhteessa muihin (historiallisesti tuotetun) hallinnollisen diskurssin objekteihin. Käytän apunani Foucault'n *Sovereignty, Territory, Population* ja *Birth of Biopolitics* -teoksissaan muotoilemaa teoriaa, jossa valtio ymmäretään ennen kaikkea hallinnollisten toimien tuloksena ja siksi alati muuttuvana. Tämä tarkoittaa Kreikan kriisin ratkaisupyrkimysten ja niihin liittyvien diskursiivisten käytäntöjen ymmärtämistä uudestaan määriteltävissä oleviksi mutta historiallisesti rakentuneiksi, ja siten suhteellisen pysyviksi, hallinnon tekniikoiksi.

Genealogisessa tarkastelussa voidaan havaita, kuinka hallinnon painopisteet ovat aikojen saatossa muuttuneet ja kuinka uusia tavoitteita, ongelmia ja tekniikoita on syntynyt. Purkamalla valtion kehitys genealogisesti, voidaan ymmärtää sitä rationaliteettia – tai niitä rationaliteetteja – joita Kreikan kriisin ratkaisupyrkimysten taustalta löytyy. On tärkeää huomata, että Foucault'n hallinnon ja hallintomentaliteetin käsitteet eivät ole universaalisti päteviä hallinnon kuvauksia vaan länsimaiden vallankäytön historiallisen analyysin tuloksia. Esimerkiksi Joseph (2010) toteaa, että Foucault'n teoretisointia on sovellettu lähinnä länsimaisissa, moderneissa ja liberaaleissa konteksteissa eikä hienovaraisten hallinnon tekniikoiden merkitys ei ole välttämättä yhtä suuri konteksteissa, joissa liberalismi ei ole samalla tapaa hallitseva voima.

3.3.1 Hallinnon taide ja liberalismien synty

Modernin valtion kehityksen suuntaviivat piirrettiin Foucault'n mukaan 1600-luvulla,

jolloin ajatus valtiojärjestä syntyi. Suhteessa vanhaan, eettis-juridiseen käsitykseen suvereenin ja alamaisten välisestä suhteesta, valtiojärki tarkoitti vallankumouksellista muutosta hallinnon logiikassa. Keskiaikaisille juristeille – kuten myös Hobbesin ja Rousseau'n kaltaisille teoreetikoille – suvereeni tarkoitti henkilöä, joka kykeni ”sanomaan ei ihmisten haluille”, kuten Foucault asian ilmaisee. Hallinnon ongelma oli hallitsemiseen tarvittavan legitimitetin rakentamisen ohella ein sanomisen oikeuttaminen hallittavien ihmisten halulla, kuten käy ilmi muun muassa Hobbesin ja Rousseau'n ajattelusta. Valtiojärjen myötä populaatiot eivät olleet enää vain kokoelma juridisia subjekteja. Sen sijaan, populaatiot toimivat tiettyjen säännönmukaisuuksien varassa, jotka hyvän hallitsijan tuli ottaa huomioon. (Foucault 2009: 101-103.)

Populaatioiden hallinta perustui Foucault'n mukaan ennen 1600-lukua lähinnä suvereenin legitimitetin kunnioitukseen sekä rikoksen ja rangaistuksen määrittelyyn. Lisäksi käytössä olivat sodan ja diplomatian keinot suhteessa toisiin suvereeniin. Hallinnon taiteen jonkinlaisena esivaiheena voidaan pitää valtiojärjen ja kameralismin pohjalta syntyneitä eurooppalaista poliisitiedettä¹⁰. Kontrastina aikaisempaan lakiin ja järjestykseen perustuvaan suvereenin auktoriteetin vaatimukseen, poliisitiede pyrki rakentamaan hallinnon auktoriteettia tilastoin ja tunnustuksin tavoitteenaan turvata valtion vauraus merkantilistisessa vaihdantataloudessa. (Higgins 2006: 14; Hindess 2005: 394.) Enää hallitsijalle ei riittänyt, että kansa oli vakuuttunut hallitsijan legitimitetistä ja kilpailijan legitimitetin puutteesta (Foucault 2009: 356), sillä ”kilpailullinen tasapaino muiden valtioiden kanssa tarkoitti, että hallituksen [tuli säädellä] subjektien elämää, säädellä taloudellista toimintaa, tuottavuutta [ja] hintaa, joilla ostetaan ja myydään” (Foucault 2008:7) turvatakseen valtion vallan ja populaation vaurauden suhteessa kilpaileviin valtioihin.

Valtiojärjen mukainen valtion vallan ja vaurauden maksimointi populaatioon kohdistuvalla politiikalla tarkoittaa, ettei sisä- ja ulkopolitiikan erottaminen ole välttämättä kovinkaan mielekäs operaatio. Ajatus valtioiden kilpailullisesta tasapainosta perustuu samaan machiavellilaiseen valtiojärjen logiikkaan, joka sisäpoliittisesti tarkoitti poliisitieteen ja poliisihallinnon mukanaan tuomaa uudenlaista vallan mikrofysiikkaa. Valta sai edelleen oikeutuksensa suvereniteetista, mutta sitä ei enää käytetty keskuksesta käsin, vaan lukuisten lokaalien hallinnollisten auktoriteettien toteuttamina erilaisten diskursiivisten tekniikoiden avulla. Populaatiot muodostuivat muokattaviksi objekteiksi,

10 Poliisi sai modernin lakien ja kieltojen valvojan merkityksensä vasta myöhemmin ja poliisitieteen moderni vastine on lähellä hallintotieteen käsitettä. (ks. Foucault 2009: 451-452.)

joita normalisoitiin armeijoissa, vankiloissa ja köyhäinhoitolaitoksissa. Samalla itseuri ja itsensä kehittäminen nostettiin tavoiteltaviksi toiminnoiksi. (Higgins 2006: 15-16.) Valtiojärjen ja poliisitieteen myötä hallinnon perspektiivi vaihtui territorista populaatioon, joka puolestaan mahdollisti talouden käsitteen kiinnittämisen perheestä kansan- tai valtiontalouteen. Tilastotiede, joka palveli aikaisemmin korkeintaan hallinnon organisaatioita tai suvereenia, ryhtyi nyt paljastamaan populaation immanentteja säännönmukaisuuksia luoden tieteellisen perustan yksilönvapautta kunnioittavan liberaalin hallinnon taiteen kehittämiseksi. (Foucault 2009: 140-141.)

Tilastotieteen¹¹ synty linkittyy suoraan sekä modernin valtion kehitykseen että uuteen hallinnolliseen ajatteluun. 1600-luvulla hyvän hallitsijan tuli tuntee luonnon-, valtion- ja Jumalan lait ja olla riittävän käytännöllinen niitä soveltaakseen. Uuden aikakauden myötä lakien tuntemusta olennaisempaa oli selvittää valtion vallan kasvattamiseen vaikuttavat tekijät, jotta valtiota ei dominoitaisi muiden valtioiden toimesta. (Foucault 2009: 353-354). Voimme havaita, kuinka hallinnon taiteen ja valtiojärjen synty edeltää Foucault'n modernin valtion genealogiassa valtion itsensä syntyä. Foucault'n mukaan valtiollinen todellisuus syntyi hallinnon interventioiden tuloksena valtiojärjen kehikseksi. Valtio liitti loogisesti yhteen jo olemassa olevat valtasuhteet ja hallinnon instituutiot, mahdollisti niiden ymmärtämisen sekä vastasi hallintoa koskeviin kysymyksiin kuninkaan, tuomioistuimen, lain ja territorion olemuksesta. (Foucault 2009: 376.)

Foucault'n arvion mukaan 1600- ja 1700-lukujen merkantilistisessa kilpailussa valtiojärjen mukaiset hallinnon tekniikat nähtiin keinona kasvattaa valtion vaurautta ja valtaa suhteessa toisiin valtioihin. Vaikka poliisitiede oli osaltaan kehitetty populaatioiden normalisoinnin ja kurinpidon välineeksi, niin sen seurauksena politiikasta muodostui instrumentaalista toimintaa tietyn tavoitteen saavuttamiseksi, mikä johti lopulta pyrkimykseen rajoittaa hallintoa. Ekonomistien ja fysiokraattien mukaan tämä oli välttämätöntä taloudellisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Tavoitteena ei ollut sinällään rajoittaa hallinnon toimintakenttää, vaan mahdollistaa vaurautta luovien luonnollisten mekanismien esteetön toiminta, tarvittaessa jopa luomalla uudenlaisia säädöksiä ja rajoitteita. Pyrkimys vaurauden kasvattamiseen tarkoitti uusien hallinnon tekniikoiden kehittämistä, sillä tekniikat, joilla kyettiin estämään epäjärjestyttä, laittomuuksia ja rikollisuutta, eivät soveltuneet yksilönvapauksia korostavaan taloustieteelliseen ajatteluun, vaikka olivatkin edelleen tarpeellisia järjestyksen ylläpitämisessä. Lopulta poliisitiede

11 Varhaisella tilastotieteellä tarkoitettiin teknistä tietoa valtiosta itsestään. Sana statistics viittaa etymologisesti *tietoon valtiosta* (Foucault 2009: 354).

menetti merkityksensä, sillä valtion vallan kasvattamiseksi, taloudellisen kasvun nopeuttamiseksi ja populaation hyvinvoinnin takaamiseksi kehitettiin koko joukko uusia instituutioita ja mekanismeja. Poliisin käsite marginalisoitui ja sai modernin negatiivisen merkityksensä epäjärjestyksen eliminoijana ja suorana repressiivisenä vallankäyttönä. Sen sijaan talouspolitiikka, populaatioiden kontrolli ja lakijärjestelmä nojasi entistä enemmän ajatukselle yksilönvapaudesta ja hallinnon puuttumattomuudesta. (Foucault 2009: 451-452).

Genealogisesta näkökulmasta voidaan havaita, kuinka liberalismiin perustana olevat yksilönvapauksien kunnioittaminen sekä valtion puuttumattomuus kehittyivät osana aikaisempaa valtiojärkeä ja poliisihallintoa korostavaa hallintomentaliteettia. Samalla liberalismi kuitenkin toimii kontrastina kuriin perustuvalle totalisoivalle poliisihallinnolle, sillä sen mukaan yhteiskunta toimi parhaiten omien säännönmukaisuuksiensa varassa. Foucault käyttää käsitettä hallinnon taide (art of government) kuvaamaan klassiseen liberalismiin liittyvää ajattelun murrosta, joka kohotti yksilöt hallinnon objekteista vapaiksi subjekteiksi ja nosti taloudellisen tehokkuusajattelun hallinnon mittariksi. (Foucault 2009: 134). Hyvän – eli tehokkaan – hallinnon tulisi kyetä hallinnoimaan populaatioita manipuloimalla ja säätelemällä sitä tilaa, jossa yksilöt tekevät päätöksiä omasta vapaasta tahdostaan. Vapaasta päätöksenteosta muodostui hallinnon taiteen tekninen vaatimus, joka tarkoitti samalla, että hallitusten kykenemättömyys ”kunnioittaa vapautta ei ole vain oikeuksien loukkaus suhteessa lakiin, se on ennen kaikkea tietämättömyyttä siitä, kuinka hallitaan oikein.” (Foucault 2009: 451).

Foucault'n määritelmän mukaan klassiseen liberalismiin kuuluu kolme keskeistä piirrettä: markkinoiden verifikaation korostuminen, hallinnon rajoittaminen utiliteetin maksimoimiseksi ja Euroopan muodostuminen rajattoman taloudellisen kasvun alueeksi (Foucault 2008: 61). Aikaisemmin markkinoiden tehtävänä oli toimia oikeudenmukaisuuden toteutumisen tilana. Markkinoilla maksettavaa hintaa säädeltiin, jotta tuotteiden jakelu olisi oikeudenmukaista ja jotta myös köyhillä olisi varaa peruselintarvikkeisiin. Oikeudenmukaisuuden toteutumista pyrittiin edistämään eliminoimalla mahdolliset petokset ja varkaudet. Liberalismin myötä markkinoiden nähtiin toimivan optimaalisesti ilman säätelyä ja vaikka markkinoilla muodostunutta hintaa kutsuttiin oikeaksi ja joskus jopa oikeudenmukaiseksi, niin se enää sisältänyt oikeudenmukaisuuden konnotaatiota. Hinnasta tuli taloustieteellinen fundamentti, jonka seurauksena markkinoista muodostui verifikaation ja falsifikaation tila hallinnollisille

käytännöille. Kysymys hyvästä hallinnosta ei enää ollut oikeudellinen kysymys vaan markkinat paljastivat eri politiikkojen onnistumisen tai epäonnistumisen. Foucault'n mukaan markkinahintojen määräytyminen luonnollisten markkinamekanismien mukaan tarkoitti samalla "totuustandardia, joka mahdollisti oikeiden hallintotapojen erottamisen vääristä" (Foucault 2008: 30-32).

Liberalismin myötä ongelmaksi muodostui kysymys hallinnon itsensä rajoittamisesta ja lain kirjaimesta. Mihin perustuisi laki, joka takaisi hallinnon puuttumattomuuden markkinoiden toimintaan, joka nähtiin välttämättömänä, ei oikeudellisista, vaan faktisista syistä? Lainsäädännön keskeisin ongelma ei enää ollut suverenieettiä ja suvereenin legitimeettiin liittyvät ehdot, kuten 1600 ja 1700-luvuilla, vaan se, kuinka lainsäädännön keinoin rajoitetaan julkisten auktoriteettien vallankäyttöä. Vaikka ongelmaa pyrittiin ratkaisemaan toisaalta vallankumouksellisesti, johtamalla Rousseau'n tapaan hallinnon puuttumattomuus yksilön alkuperäisten oikeuksista, niin modernin liberalismin kannalta oleellisempaa oli Foucault'n mukaan utilitaristinen ratkaisu. Kun hallinnollisen intervention utiliteetti kyetään laskemaan, niin samalla kirkastuu se toiminnan kenttä, jossa valtionhallinnolla ylipäätään on kompetenssia toimia. Näin utilitarismista muodostuu uudenlainen hallinnon teknologia suhteessa aikaisempaan, territoriaalisen suverenieetin juridiseen teknologiaan. (Foucault 2008: 38-41.)

Koska liberalismi ja utilitaristinen rationaliteetti korosti markkinoiden vapauden kohottavan kansakunnan vaurautta, niin markkinoiden vapaudesta muodostui väline, jolla valtiot kykenivät kohottamaan asemaansa kansainvälisessä merkantilistisen vaihdon järjestelmässä. Samalla se kuitenkin vei perustan merkantilistiselta nollasummapeliltä, sillä liberalismin nousun myötä taloudellisen toiminnan taustalla oli ajatus vastavuoroisen vaurastumisen kilpailusta. Eurooppa siirtyi oman kilpailunsa sekä markkinoiden verifikaation ja utilitarismin kautta "pysyvän ja kollektiivisen vaurastumisen tilaan", jossa merkantilismin ja poliisihallinnon taloudellinen nollasummapeli nähtiin päättyneeksi. Foucault'n mukaan tämä oli samalla ensimmäinen kerta, kun Eurooppa nähtiin taloudellisena yksikkönä suhteessa koko maailman käsittäneeseen markkina-alueeseen. (Foucault 2008: 54-55).

3.3.2 Uusliberalismi ja kilpailun politiikka

Foucault paikantaa uusliberalismin nousun toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan analysoidessaan saksalais-itävaltalaisista ja angloamerikkalaisista talousteoretisointia (Foucault 2008: 114-117). Vaikka uusliberalismi voidaan nähdä aikaisempien

liberalististen talusteorioiden uudelleen nousuna, niin hallintomentaliteetin perspektiivistä käsin kyseessä oli pikemminkin käänteentekevä muutos hallinnollisessa ja liberalistisessa ajattelutavassa. Klassisessa liberalismissa hallinnon puuttumattomuus markkinoihin haluttiin varmistaa, jotta taloudellisen vapauden luonnolliset mekanismit saattoivat toimia esteettä hyvinvointia tuottaen. Uusliberalistien mielestä oletus luonnollisesta kilpailusta oli kuitenkin naiivi. Puhdas kilpailu ei ole primitiivinen tila vaan historiallinen – joskin saavuttamaton – tavoite. Kilpailulliset markkinat voivat syntyä vain, mikäli ne tuotetaan aktiivisen politiikan avulla. Vaatimus vapaasta kilpailusta ei rajoita hallituksia, vaan se asettaa yleiset suuntaviivat, jonka mukaan kaikki hallinnolliset toimet tulisi määritellä. Näin 1700-lukulaisen klassisen liberalismiin esittämä markkinoiden ja valtion suhde oli tietyllä tapaa käännetty peilikuvakseen. Uusliberalismi ei tarkoittanut laissez-faire -politiikkaa, vaan pysyvää valppautta, aktiivisuutta ja interventioita puhtaan kilpailun tavoittelemiseksi. (Foucault 2008: 120-121, 132.)

Vaikka uusliberalismi on hallintomentaliteetin näkökulmasta liberalismiin peilikuva, niin sen nousua voidaan ymmärtää liberalismiin liittyvän taloustieteellisen logiikan avulla. Foucault pyrkii osoittamaan, kuinka taloustieteellinen politiikka tai poliittinen taloustiede ei kyseenalaista hallinnon toimia normatiivisesta näkökulmasta vaan se keskittyy puhtaasti politiikan tuottamiin tuloksiin. Poliittinen taloustiede ei pohdi millä oikeudella veroja nostetaan vaan se pyrkii tunnistamaan työvoiman muuttoliikkeen ja palkkatason välisen syy-seuraussuhteen kaltaisia luonnonlakeja tai vastaamaan kysymykseen siitä, mitä tapahtuu, jos tiettyjen tuotteiden tai henkilöiden veroja nostetaan tietyllä hetkellä. Lailla tai legitimitetillä ei ole poliittisen taloustieteen kannalta merkitystä. (Foucault 2008: 15.)

En ota tässä lähempään tarkasteluun uusliberalismiin kilpailun edistämiseen liittyviä talouspoliittista säätelytoimia (ks. Foucault 2008: 138-139), sillä pyrin analyysissäni palaamaan tähän teemaan. Organisatorisesti uusliberalismi kuitenkin tarkoitti, että hallinto suuntasi toimintonsa taloudellisista prosesseista sosiaalisiin faktoihin. Pyrkimyksenä ei ollut kehittää talousjärjestelmää, joka toimisi optimaalisesti ottaen huomioon esimerkiksi populaatioon tai ilmastoon liittyvät seikat. Sen sijaan hallinnon tavoitteeksi nähtiin muokata näitä materiaalisia, kulttuurisia, teknologisia, laillisia ja sosiaalisia faktoja puhtaan kilpailun toteutumisen tilaksi. Lievemmin ilmaisten, hallinnollisten toimien vaikutusten suhteessa taloudellisiin prosesseihin tuli olla mahdollisimman kevyitä samalla kun sosiaalisista, maantieteellisistä, teknisistä ja laillisista faktoreista tuli entistä voimakkaammin hallitusten interventioiden objekteja.

(Foucault 2008: 140-141.)

Gordonin mukaan uusliberaalin rationaliteetin voidaan nähdä lähestyvän behavioristista ajattelutapaa: vallan subjekti on manipuloitavissa manipuloimalla sitä tilaa, jossa yksilö tekee laskelmiaan ja niihin perustuvia vapaita valintojaan. Samalla taloustiede tarjoaa koherentin metodin ohjaamaan hallinnollisten käytäntöjen totaliteettia tilassa, jossa yksilöiden tai ryhmien käytöksen selittämiseen ei tarvita antropologisia kategorioita tai psykologisoivia selityksiä. (Gordon 1991: 43). Hallintomentaliteetin käsitteen avulla modernia hallintoa tarkasteleva Nikolas Rose puolestaan korostaa nykyaikaisten hallinnon strategioiden luoneen ihmisille vapauden, joita he ovat pakotettuja käyttämään. Vapauden myötä subjektit ovat pakotettuja ohjaamaan itseään vastuullisesti, sillä vapaus tarkoittaa paitsi valinnan vapautta, myös vastuuta itsestä ja vastuuta maksimoida oman elämänsä utiliteetti. (Rose & al 2006: 90-91).

Hallinnollisen ajattelutavan muutosten paikantaminen auttaa ymmärtämään kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toteutettuja uusliberalistisia reformeja, kuten valtionyhtiöiden privatisaatiota, kilpailuttamista sekä yksilönvalinnan korostumista terveydenhuollossa ja koulutuksessa. Hallintomentaliteetin muutos vaikuttaa myös kansainvälisellä areenalla. Hindessin mukaan moderni yksilön voimaannuttamiseen pyrkivä hallinnollisen ajattelutapa on johtanut kolonialistisen despotismin ja epäsuoran hallinnon mekanismien korvautumiseen systeemillä, jossa globaalia populaatiota hallitaan paikallisilla valtio-organisaatioilla. (Hindess 2005: 409).

Voimme nähdä, kuinka Foucault'n analyysissä erilaiset hallinnon rationaliteetit rakentuvat reflektoiden historiallisesti varhaisempia rationaliteetteja hallinnon fokuksen muuttuessa territorion populaatioon ja prosesseista sääntelystä tilan muokkaamiseen. Tällä ei tarkoiteta uuden rationaliteetin yhtäkkistä omaksumista vaan hidasta prosessia, jossa uusi rationaliteetti asteittain internoi vanhoja hallinnon mekanismeja osaksi uusia vallan teknologioita ja uutta rationaliteettia. Samalla tulee ilmeiseksi, etteivät kansallinen ja kansainvälinen ole Foucault'lle analyttisesti merkityksellisiä kategorioita. Foucault näkee valtion hallinnon välineenä, tai historiallisena episodina, eikä se siten sisällä ahistoriallista merkitysyhteyttä territorioon, suvereeniuteen tai edes populaatioon.

Toki on huomattava myös se, että Foucault arvioi lähinnä eurooppalaisen hallintomentaliteetin kehitystä eikä sitä siten voida pitää universaalina esityksenä. Ehkä osaltaan tämän vuoksi, Foucault'n genealoginen tarkastelu auttaa ymmärtämään eurooppalaisen valtion talouskriisin ratkaisemiseksi toteutettujen politiikkojen taustalla

olevaa hallinnollista ajattelua. Genealoginen tarkastelu tekee näkyväksi hallinnollisen ajattelun kehityskulun mahdollistaen kriisin ratkaisemiseksi suunniteltujen politiikkojen taustalla olevien historiallisten ehtojen ja totuuksien analysoinnin. Aineistosta käykin ilmi, kuinka Kreikan kriisin ratkaisu ei perustu yhteen koherenttiin – esimerkiksi uusliberalistiseen – rationaliteettiin vaan kriisin ratkaisuun pyrkivä hallinnollinen diskurssi sisältää aineksia koko historiallisen kehityskulkunsa ajalta. Hallinnon rajoittaminen ja kilpailullisen tilan kultivointi aktiivisen politiikan avulla näyttelevät eittämättä tärkeintä roolia mutta kriisin ratkaisu perustuu osaltaan myös biopoliittiseen populaation kontrolliin ja suvereenin tilan vaatimukseen poliittisen auktoriteetin kunnioituksesta.

3.4 Vallan tekniikat ja niukkuuden politiikka

Foucault erottelee kolme¹² eri hallinnollisen vallankäytön muotoa. Aram Ziain (2009: 185) mukaan suvereniteettiin perustuva valta toimii lakien ja alistamisen keinoin, kuriin perustuva valta toimii koulutuksen, toiston ja ehdollistamisen keinoin kun taas etenkin uusliberalismiin liittyvä turvallisuuden teknologia pyrkii ohjaamaan subjektin käyttäytymistä ja toimintaa etäisyyden päästä, muokkaamalla toiminnan tilaa. Näihin vallankäytön muotoihin perustuvat hallinnon tekniikat ovat hioutuneet hallinnollisiksi käytännöiksi muodostaen samalla sen, mitä ymmärrämme nykyään modernilla valtiolla: valtio ehkä edelleen valvoo suvereniteettia ja juridista järjestystä mutta ennen kaikkea se pyrkii sääntelemään, rationalisoimaan ja ohjaamaan tuottavaan elämäntapaan lukuisia paikallisia auktoriteetteja ja hienovaraisia hallinnon tekniikoita hyödyntäen.

Liberalismin historia osoittaa, kuinka markkinoiden verifikaatiomekanismi mahdollisti utilitaristisen hallinnon taiteen ja uusliberalistisen kilpailun politiikan syntymisen. Tämä hallinnossa tapahtunut käänneentekevä muutos ei kuitenkaan välttämättä tarkoittanut vanhojen hallinnon tekniikoiden hylkäämistä, vaan ennen kaikkea aikaisempien tekniikoiden sisällyttämistä kilpailun edistämisen keinovalikoimaan. Vallan tekniikat eivät ole toisensa ulossulkevia kategorioita, vaan ne voivat ylittää toisensa ja sekoittua: esimerkiksi kurin tekniikoita voidaan käyttää osana kilpailun edistämiseen pyrkivää politiikkaa. Kategorisoinnin kannalta olennaista on kuitenkin tunnistaa se, mihin tarkoitukseen kutakin tekniikkaa käytetään ja minkälaisiin diskursiivisiin ehtoihin se perustuu. Foucault painottaakin, etteivät laki, kuri ja turvallisuuden teknologia seuraa

12 Käytän tässä Ziain (2009:185) jaottelua, vaikka esimerkiksi Gordon (1991) löytää Foucault'n teoretisoinnista neljä vallankäytön muotoa erottelemalla suvereniteetin ja lain teknologiat.

epookkeina toisiaan, vaan kyse on pikemminkin yksittäisten tekniikoiden vaihtumisesta ja hioutumisesta. Esimerkiksi juridisia ja kurinpidollisia tekniikoita otetaan uudelleen käyttöön osana turvallisuuden teknologiaa. Tärkeää on kuitenkin tunnistaa dominoivan hallinnollisen ajattelutavan muutos. (Foucault 2009: 22-23.)

Pyrin aikaisemmin tuomaan esiin, kuinka dominoiva hallintotapa on 1600-lukulaisesta valtiojärjen synnystä transformoitunut modernin ymmärryksemme kaltaiseksi tarkastellessani modernin valtion genealogiaa foucault´laisesta perspektiivistä. Jotta voisimme ymmärtää Kreikan kriisin ratkaisemiseksi käytettyjä tekniikoita, on syytä arvioida lähemmin sitä, kuinka hallinnon rationaliteetti näkyy konkreettisesti talouskriisin kaltaisen poliittisen ongelman ratkaisussa. Ensimmäiseksi tarkastelen lähemmin Foucault´n lain, kurinpidon ja turvallisuuden käsitteitä, jonka jälkeen arvioin näiden käsitteiden yhteyttä Foucault´n ajatukseen niukkuuden politiikasta.

Hallinnon juridinen teknologia on yksinkertaisin ja helppoiten ymmärrettävissä, sillä se perustuu lain säätämiseen ja rangaistusten määrittelyyn. Taustalla on oikeudenmukaisuuteen ja etiikkaan perustuva binaarinen jako sallittuun ja kiellettyyn. (Foucault 2009: 20.) Historiallisesti juridinen teknologia liittyy alueellisen suvereenin tarpeeseen ylläpitää järjestystä ja kitkeä epämoraalinen toiminta. Hallintomentaliteetin muutoksen myötä siitä muodostui kuitenkin lainmukaisuusperiaatteen nimellä kutsuttava vallankäytön muoto, joka ei ole vain hallitsijan keino esittää kieltoja, vaan myös keino rajoittaa hallinnon puuttuminen luonnollisiksi määriteltäviin prosesseihin. Foucault´n (2008: 168-169) mukaan tämä tarkoitti sitä, että lainmukaisuusperiaate, vaihtoehtona despotismille ja poliisihallinnolle, muodostui vallankäytön perustaksi suvereniteetin sijaan. Näin julkisen vallan toimilla ei nähty arvoa, ellei toimia oltu ennalta määriteltäviksi lakien avulla, jotka samalla rajoittivat julkisen vallan toimintakenttää.

Juridisen teknologian rinnalle alkoi viimeistään 1700-luvulla syntyään rinnakkainen hallinnon teknologia vastaamaan sekä muuttuvaan hallintomentaliteettiin, että merkantilismin ja valtioiden välisen kilpailun aiheuttamiin hallinnon vaatimuksiin. Kurinpidon teknologia jakaa yksilöt, ajan, liikkeet ja toiminnot osiin ja osasuorituksiin muokaten vallan objektit progressiivisen harjoittelun ja jatkuvan kontrollin avulla. (Foucault 2009: 84-85). Selkeimmin tämä näkyy tuomiovallan muutoksessa, jota Foucault on tarkastellut pääasiallisesti teoksessaan *Tarkkailla ja rangaista* (2005). Kurinpidon teknologian seurauksena rikoksen ja rangaistuksen järjestelmään ilmaantuu tuomitsemisen ja rangaistuksen täytäntöönpanon rinnalle erilaisia tutkivia,

lääketieteellisiä ja psykologisoivia tekniikoita. Uusien tekniikoiden tehtävänä on diagnoosin ja kontrollin avulla kyetä transformoimaan, tai normalisoimaan, syylliseksi todettu. (Foucault 2009: 20).

Vaikka kurinpidollisten menetelmien nousu näkyy selkeimmin juuri rangaistuslaitoksen muutoksissa, niin sillä oli kuitenkin paljon tätä suurempi merkitys hallinnon taiteen kehityksessä, kuten aikaisemmin esiin tuomani poliisitieteen ja poliisihallinnon käsitteet osoittavat. Kreikan kriisiä koskevan aineiston analyysin kannalta tärkeää on kuitenkin se, kuinka kurinpidollisia menetelmiä on nostettu liberalistisen ja uusliberalistisen hallinnon keinovalikoimaan. Kreikan kriisin ratkaisemiseksi kurinpidon tekniikoiden kohteena ovat paitsi populaatiosta eristetyt tapaukset, myös suvereenin tilan tuottamat hallinnolliset toimijat.

Higginsin mukaan esimerkiksi modernin hallinnon käyttämä raportoinnin tai auditoinnin tekniikka on jo pitkään ollut osa monien länsimaisten valtioiden virkamiesperinnettä, tavoitteenaan valtion yhdenmukaistaminen ja kurinalaistaminen. Nyky-yhteiskunnassa näiden tekniikoiden käyttö palvelee ennen kaikkea kustannustehokkuuden ja läpinäkyvyyden ihanteita. Raportointivaatimuksilla ja laaduntarkkailulla pyritään siirtämään vastuuta vapaille yksilöille liberalistisen rationaliteetin mukaisesti. Samalla tuo vapaus on kuitenkin ehdollistettu subjektin kykyyn tuottaa hallinnon kannalta mielekkäitä tuloksia. Higgins katsoo auditoinnin käsitteen olevan tarkoituksella epämääräinen, sillä näin rituaali lisää auditoinnin suorittajan valtaa ja mahdollistaa hallinnon operoinnin esimerkiksi transnationaalien elinten normeilla ja standardeilla valtion lakien sijaan. Uusien auditoinnin tekniikoiden myötä uusliberalistinen rationaliteetti voi edelleen soveltaa vaatimustaan hallinnon rajoittamisesta vähentämättä todellista kykyään populaatioiden hallintaan. (Higgins 2006: 21-22.)

Turvallisuuden teknologia alkoi Foucault'n mukaan kehittymään varhaisessa vaiheessa mutta se on leimallista etenkin modernille hallinnolliselle ajattelulle, liberalismille ja uusliberalismille. Turvallisuuden teknologian objektina ei ole juridisen teknologian suvereniteetin tila tai kurinpidon teknologian yksilö vaan populaatio kokonaisuudessaan. Foucault'lle turvallisuuden teknologia tarkoittaa hallintaa etäisyyden päästä, efektiivisen todellisuuden huomioivaa vallankäyttöä. Turvallisuudelle todellisuus on dataa, jonka varassa politiikkaa tehdään ja jonka muuttaminen on politiikan tehtävä. Utiliteetin maksimoimiseksi turvallisuuden teknologia kunnioittaa ihmisten vapaita valintoja pyrkien suorien interventioiden tai kurinpidollisten menetelmien sijaan muokkaamaan sitä

toiminnan tilaa, jossa yksilöt valintojaan tekevät. Vapaus ei ole Foucault'n mukaan kuitenkaan hallinnon ideologia, vaan pikemminkin liberalismiin ja taloustieteelliseen utilitarismiin perustuvien turvallisuuden mekanismien toiminnan edellytys. (Foucault 2009: 69-71.)

Vaikka turvallisuuden tekniikoiden ehtona on yksilönvapaus, se ei kuitenkaan tarkastele yksilöitä muokattavina yksilöinä, vaan populaation tapauksina. Hallinnon ensisijainen kohde on näin yksilön sijaan populaatio. Turvallisuus perustuu binaarisen erottelun sijaan todennäköisyyksien laskemiseen ja neutraalin tiedon tuottamiseen (Gordon 1991: 20). Normalisaatio, mikä vielä kurinpidon tekniikoissa tarkoitti ennalta määrättyyn ideaaliin pyrkimistä, tarkoittaa nyt keskiarvon laskemista ja hyväksyttävän toleranssin määrittelyä. Siinä missä kurinpidollinen teknologia keskittyy Foucault'n mukaan vain eristämäänsä tilaan, jossa se toimii ilman rajoitteita, niin turvallisuus pyrkii jatkuvasti integroimaan uusia elementtejä, kuten tuotannon, käytöksen, maailmanmarkkinat, kuluttajat ja tuottajat, omaan piiriinsä. Kuitenkin, siinä missä kuri säätelee ja korjaa kaikkea, turvallisuus antaa asioiden tapahtua luonnollisina prosesseina, tarvittaessa aktiivisen politiikan avustamana. (Foucault 2009: 67-68.)

Tarkastelen vielä Foucault'n käyttämää historiallista esimerkkiä niukkuuden politiikasta, joka sopii nähdäkseni hyvin hallinnollisen ajattelutavan muutosten vaikutusten ymmärtämiseen. Lisäksi historiallinen niukkuus ja ruokapula on hallinnollisesta näkökulmasta nähdäkseni hyvin lähellä modernia talouskriisiä sekä syntymekanismiltaan että ratkaisun logiikaltaan. Näin niukkuuden käsite toimii paitsi yhteenvetona hallinnon teknologiasta, myös käsitteellisenä apuna arvioitaessa Kreikan kriisin ratkaisemiseksi käytettyjä hallinnon tekniikoita.

Foucault'n mukaan niukkuuden ongelma oli ruokapulan aiheuttama hintojen nousu ja sitä seurannut viljan varastointi entistä korkeamman hinnan toivossa. Viljaa varastoitiin, vaikka populaatioiden perustarpeet eivät tulleet tyydytetyiksi, mikä saattoi aiheuttaa kapinan hallitsijaa vastaa. Näin niukkuus oli paitsi populaation vitsaus, myös hallitsijan kriisi. Niukkuus saattoi johtua sattumasta, kuten poikkeuksellisesta kuivuudesta tai kylmyydestä. Varastointi parempien tuottojen toivossa, joka edelleen pahensi niukkuutta, johtui puolestaan ihmisluonteesta. Kapinan välttämiseksi hallinnon tuli estää niukkuuden ajan syntyminen käytettävissä olevilla mekanismeilla. Lakien ja säätelyn avulla kyettiin vaikuttamaan suoraan markkinoilla tapahtuviin transaktioihin kontrolloimalla hintaa ja estämällä viljan vienti maasta. Lakien avulla kyettiin myös kieltämään varastointi.

(Foucault 2009: 52-54.)

Poliisihallinnon myötä hallinnon fokus muuttui markkinoiden transaktioiden säätelystä tuotannon säätelyyn. Taustalla oli ekonomistinen ajattelu ja markkinoiden vapauden korostuminen osana valtion vallan kasvattamista merkantilistisessä kilpailussa. Hallinnon ongelmana ei ollut viljan oikeudenmukainen jakautuminen populaation kesken tai hinnan määrittely vaan tuotannon lisääminen niukkuuden estämiseksi. Tämä vaati maatalouspolitiikkaa, viljelyskelpoisen maan ja sitä viljelevän populaation kasvattamista sekä laaduntarkkailua. Hätävarastojen avulla pyrittiin varautumaan niukkuuteen. (Foucault 2009: 418-419). Vaikka hallinnon mekanismit olivat pääasiassa asetuksia ja ohjeistuksia, niin olennaista on Foucault'n mukaan se, kuinka alun perin juridisten tekniikoiden käyttötarkoitus muuttui: kyse ei enää ollut lainsäädännöstä rikoksen ja rangaistuksen asteikolla, vaan pikemminkin lainsäädännöllisten menetelmien käytöstä tuotannon tehokkuuden parantamiseksi. (Foucault 2009: 442.)

Turvallisuuden teknologiassa niukkuutta tai hintojen kohoamista ei pidetä pahana tai politiikan keinoin estettävänä ilmiönä. Sato riittää joka tapauksessa ruokkimaan populaation tietyksi ajaksi ja hintojen kohotessa tuonnin lisääntyminen pakottaa myös paikalliset tuottajat myymään heti hintojen nousun odottamisen sijaan. Niukkuudesta muodostuu luonnollinen prosessi, jota tulee tarkastella moraalisten argumenttien sijaan tuotannon ajankohdan, maailmanmarkkinat sekä kuluttajien ja tuottajien rationaalisen käyttäytymisen huomioon ottavalla talouspoliittisella mallilla. Turvallisuuden teknologia perustuu yksilönvapauden mekanismiin, joten se ei voi suoraan säädellä taloudellisia prosesseja. Tästä syystä voidaan huomata, kuinka koko niukkuuden ongelma lakkaa olemasta. Tai, mikäli niukkuutta esiintyy, se johtuu ainoastaan niukkuuden estämiseen pyrkivästä juridisesta säätelystä. Niukkuus ei ole populaation luonnollisten mekanismien tasolla tapahtuva ilmiö, vaan valtionhallinnon toimillaan aikaansaama häiriö. Näin hallinnon tehtäväksi muodostuu taloudellisten transaktioiden säätelyn sijaan pyrkiä aktiivisella politiikalla tukemaan ja kehittämään vaurautta tuottavia populaation luonnollisia mekanismeja. (Foucault 2009: 59-64.)

Näin turvallisuuden teknologia liittyy kiinteästi yhteen sen liberalismiin kannalta olennaisen prosessin kanssa, joka erotti toisistaan valtiollisen ja kansalais- tai siviiliyhteiskunnan tasot erillisiksi toiminnan kentiksi. Foucault'n mukaan liberalismiin hallinnon taide painotti yksilön oikeuksia ja valtion puuttumattomuutta yksilön vapaisiin valintoihin, mikä rajoitti hallinnon toimintakenttää. Tällöin tarvittiin uusi referentti, eli

kansalaisyhteiskunta, jonka avulla yhä uusia tiloja voitiin edelleen ottaa hallinnoitavaksi rikkomatta yksilönvapauksia tai hallinnoimatta taloustieteellisen tehokkuusajattelun kannalta väärin. (Foucault 2008: 295.) Turvallisuuden teknologiassa valtio nähtiin vastuullisena siviiliyhteiskunnan managerina, mikä tarkoitti radikaalia muutosta suhteessa valtiojärjen tai poliisihallinnon rationaliteettiin. Kun hallinto kontrolloi kauppaa omien intressiensä perusteella – estääkseen niukkuutta – se toimi niin tietämättömyyttään ekstravaltiollisen tason – populaation tai kansalaisyhteiskunnan – luonnollisista mekanismeista ja siten itse asiassa edesauttaen niukkuuden kehittymistä. (Foucault 2009: 449-450.)

Olen pyrkinyt tuomaan esiin, kuinka Foucault'n mukaan eri teknologioita ei tulisi tulkita historiallisesti homogeenisinä, hallinnon lävistävinä totalisoivina rationaliteetteina, vaan niiden tarkoituksena on auttaa ymmärtämään modernin hallinnon kompleksista luonnetta. Foucault'n mukaan modernien turvallisuuden tekniikoiden kehittäminen ei sulje ulos juridista tai kurinpidollista mekanismeja. Ulossulkemisen sijaan olennaisempaa on eri vallankäytön mekanismien funktioiden yhteensulautuminen: se, kuinka esimerkiksi juridisen mekanismin avulla toteutetaan kurinpidollisia toimia tai kuinka lainsäädännön avulla mahdollistetaan turvallisuuden mekanismien tehokas toiminta.

4 Jälkistrukturalistinen diskurssianalyysi

Kuten aiemmissa luvuissa on käynyt ilmi, jälkistrukturalistinen epistemologia, antifoundationalismi sekä diskurssiteoreettinen ajattelu ohjaavat tutkielmani tutkimuskysymysten asettelua, metodologisia valintoja sekä aineiston analyysiä. Käyn tässä luvussa lyhyesti läpi jälkistrukturalistiseen diskurssiteoriaan liitettyjä sitoumuksia sekä teorian ansioita ja rajoituksia suhteessa tutkimuskysymysten asetteluun ja analyysiin. Tämän jälkeen tarkennan tutkielmani metodin ja esittelen käyttämäni aineiston.

Hansenin (2006: esipuheessa) mukaan jälkistrukturalismi kehitettiin haastamaan kansainvälisten suhteiden perinteiset traditiot: realismi ja liberalismi. Tästä syystä päähuomion kohteena on ollut historian ja tieteenalan dekonstruktio metodologian sijaan.¹³ Jacques Derridan ajattelua seuraten, metodologian tulkittiin tarkoittavan länsimaista rationalismia ja totuusväittämiä, joten jälkistrukturalismi ja siihen liittyvä dekonstruktio muotoutui väistämättä ei-metodiksi. Hansenin mukaan on kuitenkin

13 Myös Millikenin (1999: 243) mukaan kansainvälisten suhteiden diskurssiteoreetikot ovat keskittyneet siihen, miten alan kirjallisuudessa dominoiva diskurssi tuottaa sen saman todellisuuden, jota se pyrkii kuvaamaan. Lisäksi Milliken huomauttaa myös alati muuttuvan poliittisen todellisuuden jääneen jälkistrukturalisteilta vähemmälle huomiolle.

tuottavampaa nähdä metodologia kirjoittamisen strategiana ja valintoina, joita myös jälkistrukturalistien täytyy tehdä. Hansenin argumenttia seuraten, pyrin kirjoittamaan auki tekemäni valinnat ja käyttämäni kirjoittamisen strategiat.

Nimitän tutkimukseni metodia jälkistrukturalistiseksi diskurssianalyysiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että metodini pohjautuu ennen kaikkea Foucault'n¹⁴ ajatukselle diskurssista sekä diskurssiin liittyvästä tiedon ja vallan yhteenkietoutumisesta. Foucault'laisista lähtökohdista ponnistava diskurssiteoria ei ole yksittäinen tai koherentti teoria, vaan pikemminkin analyttinen perspektiivi, joka kohdistaa huomionsa faktojen sijaan teoreettisesti valistuneisiin ja kulttuurisesti muotoiltuihin kuvailuihin diskursiivisesti rakentuneesta todellisuudesta.

Tutkimuksen kannalta tämä tarkoittaa, että metodologiset säännöt ovat päteviä tiettyjen tieteellisten paradigmojen sisällä mutta näiden paradigmojen ulkopuolelta ei voida löytää mitään etuoikeutettua kriteeriä päättämään paremmuudesta. Torfingin näkemyksen mukaan tämänkaltainen antiempiristologinen kanta perustuu vakaaseen argumentaatioon vaikka se on samalla johtanut tilanteeseen, jossa diskurssiteoreetikot ovat jättäneet kysymykset metodista toisarvoisiksi. Toisaalta, pyrkimys ankaraan kontekstista vapaaseen metodiin muuttuu näistä lähtökohdista käsin absurdiksi. Diskurssianalyysin ongelmakeskeinen luonne ja pyrkimys muodostaa käsitteitä ja teoriaa empiirisen analyysin avulla tarkoittavat, että diskurssianalyysin teoriaa ja metodia kehitetään ja säädetään jatkuvasti osana konkreettista tutkimusta. (Torfing 2005: 1-3, 27.)

Tutkimuskohteen ja -kysymyksen valinnan kannalta jälkistrukturalistinen tutkimusasetelma ei välttämättä eroa rationalistisesta tai tieteelliseen realismiin nojaavasta tutkimuksesta. Vaikka diskursiivisesti tuotetulla objektilla, kuten valtiolla, ei olisi esidiskursiivista identiteettiä, niin sen identiteetillä olisi (tai on) siitä huolimatta kiistattoman suuri merkitys poliittisessa todellisuudessamme. Esimerkiksi rationalistista kantaa edustavien Kingin, Keohanen ja Verban mukaan ainoana tutkimuskysymyksen kriteerinä voidaan pitää sitä, kuinka tärkeä tutkimuskohteena kysymys on oikeassa maailmassa (King & al. 1994: 15.). Mikäli oikea maailma ymmärretään (myös) diskursiivisesti rakentuneena, niin jälkistrukturalismi ja diskurssiteoria tarjoaa yhden sen tutkimiseen soveltuvan tutkimusohjelman. Toki ohjelma poikkeaa voimakkaasti esimerkiksi Kingin, Keohanen ja Verban rationalismista hylätessään tieteellisen realismin ja kausaalisuuden vaatimuksen. Tätä ei kuitenkaan tule pitää puutteena, kuten esimerkiksi

14 Tosin Foucault ei itse juuri eksplikoinut käyttämäänsä metodia vaan siihen on pyritty muiden – Foucault'n ja muiden jälkistrukturalistien ajatuksille rakentavien – tutkijoiden toimesta.

Hansen pyrkii osoittamaan: tieteellinen kausaalisuuden vaatimus pätee vain osana tiettyä historiallisesti tuotettua länsimaista (luonnon)tieteellistä diskurssia eikä sitä voida näin soveltaa tämän diskurssin ulkopuolisena, universaalina tieteen kriteerinä (Hansen 2006: 9.). Jacob Torfingiin viitaten, jälkistrukturalismia ja diskurssiteoriaa kohtaan esitetty kritiikki voidaan luontevasti ohittaa osoittamalla niiden pyrkivän vastaamaan toisenlaisiin tutkimuskysymyksiin (Torfing 2005: 22).

4.1 Jälkistrukturalistinen diskurssiteoria

Ajatus diskurssista ei ole jälkistrukturalistien yksinoikeus. Jacob Torfingin (2005: 6) jaottelussa diskurssiteoriat jaetaan kolmeen sukupolveen. Ensimmäisessä sukupolvessa diskurssia tarkastellaan lingvistisestä näkökulmasta tekstinä, jolloin huomio kohdistuu puhutun tai kirjoitetun tekstin semanttisiin ominaisuuksiin ja yksittäisen puhujan käyttämään kieleen. Analyysi voi olla sosio-lingvistista, sisältöanalyysiä tai (etnometodologista) keskusteluanalyysiä. Kapea-alainen diskurssiteoria soveltuu myös puheaktin teoriaan perustuvaan diskurssipsykologiseen tarkasteluun sekä kriittiseen lingvistiikkaan.

Toinen diskurssiteorian sukupolvi perustuu laajemmalle käsitykselle diskurssista. Diskurssi ei rajoitu puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen vaan se sisältää laajemman sosiaalisten käytäntöjen joukon. Toisen sukupolven diskurssiteoriaa edustavat etenkin kriittinen diskurssianalyysi, jota on kehittänyt systemaattisimmin Norman Fairclough. Tosin esimerkiksi Siegfried Jäger toteaa, että sekin on verraten uusi ja teoreettisesti keskeneräinen tutkimussuuntaus (Jäger 2001: 61). Norman Faircloughin mukaan kriittisen diskurssianalyysin etu on kuitenkin siinä, että sen avulla voidaan tarkastella sekä toimintaa että rakennetta; se on yhtä paljon teoria tai teoreettinen perspektiivi kuin metodi ja se perustuu näkemykseen, että kieli on olennainen elementti materiaalisia sosiaalisia prosesseja (Fairclough 2001: 121-122).

Kolmas diskurssiteorian sukupolvi perustuu kriittistä diskurssianalyysiä inklusiivisempaan diskurssin käsitteeseen. Esimerkiksi Foucault ei keskity lingvististen väitelauseiden tai semioottisten käytäntöjen muotoon tai sisältöön, totuuteen tai merkityksiin, vaan niiden tuotantoa koskeviin diskursiivisiin ehtoihin ja sääntöihin. Vastakohtana kriittiselle diskurssianalyysille, jossa ei-diskursiivisilla voimilla kyetään selittämään diskurssin synty, Foucault näkee diskursiivisten sääntöjen muotoilevan kaikkia käytäntöjä. Valtaa tarkastellaan diskursiivisena valtana, kykynä tuottaa diskursiivisia totuuksia, ehtoja, objekteja ja subjekteja. Näin määritellystä vallasta Foucault käyttää nimitystä *conduct of*

conduct. (Torfing 2005: 7, 9.) Kaikki sosiaaliset ilmiöt ovat diskursiivisia, sillä niille annettu merkitys riippuu kontingenteista säännöistä ja eronteista. Merkitykset eivät ole ennalta määrättyjä eikä niitä voida johtaa mistään staattisesta käsitteestä tai materiaalisista valtasuhteista (kuten taloudellisista suhteista). Torfingin mukaan "ei ole mitään ennalta määrättyä, itse itsensä määrittävää essenssiä", joka pystyisi "kiinnittämään kaikki muut identiteetit vakaaseen ja totalisoivaan rakenteeseen", vaikka länsimaisessa ajattelussa on ollutkin lukuisia yrityksiä selittää historian kulkua milloin jumalalla tai järjellä, milloin kapitalismin rautaisilla laeilla (Torfing 2005: 13).

Jälkistrukturalistinen diskurssi on historiallisesti ja poliittisesti tuotettu merkityssuhteiden systeemi, joka antaa käyttäjälleen merkitysten horisontin uusien objektien konstruoinnille. Merkitykset laajentuvat loputtomiin vaikka diskurssi edustaakin jonkinlaista muutoksille altista pysyvyyttä. Jälkistrukturalistit ovat päätyneet diskurssin käsitteeseensä strukturalismin dekonstruktioon, mutta huomionarvoista on, että eri lähtökohdista käsin on kehitetty samantapaisia ajatuksia. Torfingin mukaan Ludvig Wittgensteinin kielipelin käsite tai uuspragmatismia edustavan Richard Rortyn ajattelu on monessa mielessä yhtenevä jälkistrukturalistisen diskurssiteorian kanssa. Jopa Niklas Luhmanin ja Antonio Gramscin kehittelemät argumentit tulevat lähelle jälkistrukturalistien laaja-alaisen diskurssin käsitettä. (Torfing 2005: 8; ks. myös Hansen 2007: 18.)

Jennifer Millikenin mukaan jälkistrukturalistinen diskurssiteoria perustuu kolmelle sitoumukselle: Ensinnäkin, diskurssi nähdään merkitysten systeeminä tai rakenteena, jotka muodostavat sosiaalisen todellisuuden. Näin ollen diskurssiteorian taustalla on konstruktivistinen ymmärrys todellisuuden rakentumisesta sekä de Saussuren ajatus objektien sijoittumisesta merkitysten systeemiin. Lisäksi, merkitysten nähdään rakentuvan useimmiten binaaristen vastakohtaparien varaan. Toiseksi, diskurssi tuottaa todellisuuteen objektit, subjektit ja auktoriteetit määrittelemällä ne ja antamalla niille merkityksen. Samalla diskurssi tuottaa ymmärryksen siitä, miten esimerkiksi poliittisten johtajien tulee toimia subjektien puolesta heidän nimissään. Näin sosiaalinen tila tulee kontrolloiduksi ja organisoiduksi. Kolmanneksi, (dominoivat) diskurssit rakentavat merkityksiä ja totuuksia joiden varassa voidaan luoda käytäntöjä. Diskurssi on kuitenkin historiallisesti kontingentti ja sen ylläpito vaatii, että sen sisältämiä identiteettejä ja tietoja artikuloidaan jatkuvasti uudelleen. Näin diskurssianalyysillä voidaan paljastaa erilaisten käytäntöjen taustalla piilevät merkitykset ja kontingentit totuudet. (Milliken 1999: 228-230).

Oman tutkimusasetelmani kontekstissa olennaista saattaa olla myös diskurssin mahdolliseen sekoittumiseen liittyvä poliittisen valtakamppailun mahdollisuus, kuten Kreikan kriisistä esitetyt vaihtoehtoiset tulkinnat (ks. luku 2.2 ja 5.2) osoittavat. Torfingin mukaan hegemoniset diskurssit pyrkivät selittämään, representoimaan ja kesyttämään yllättävät tapahtumat osaksi niiden symbolista järjestystä aina siinä kuitenkaan onnistumatta. Diskurssin mennessä sijoiltaan – tai sekoituessa – yllättävän tapahtuman johdosta, tila poliittiselle kamppailulle ongelman määrittämisestä ja ratkaisemisesta aukeaa. Kamppailua käydään merkitysten tasolla, liittämällä objekteihin uusia merkityksiä ja järjestelemällä uudelleen diskursiivisen järjestelmän sääntöjä, ehtoja ja merkityssuhteita. (Torfing 2005: 14-17, 23; ks. myös Milliken 1999: 242.)

Kansainvälisen finanssi- ja talouskriisin kontekstissa tapahtunutta Kreikan talouden kriisiytymistä voidaan pitää yllättävänä tapahtumana Torfingin tarkoittamassa mielessä, sillä se tuli yllätyksenä sekä Kreikan hallitukselle että Euroopan unionille (ks. luku. 5). Kreikkaa kohdannut talouskriisi pakotti hallinnollisen diskurssin selittämään kriisin osaksi sen symbolista järjestystä. Ilman selitystä, ymmärrystä kriisin aiheutumisen syistä ja kriisin eskaloitumisen kerrannaisvaikutuksista Euroopan unionin taloudelle, kriisin ratkaisu olisi mahdotonta, mikä voisi johtaa diskurssin sekoittumiseen ja poliittisen kamppailun tilan aukeamiseen. Hallinnollisen diskurssin pyrkiessä selittämään, kesyttämään ja lopulta myös ratkaisemaan Kreikan kriisin kaltainen yllättävä tapahtuma, se uudelleen tuottaa ja muokkaa diskurssiin kuuluvien objektien ja subjektien identiteettejä: näin valtion ja hallinnon transformaatio voidaan paljastaa kiinnittämällä analyttinen katse valtioon ja hallintoon liitettyjen merkitysten rakentumiseen ja muokkaantumiseen osana kriisin ratkaisun poliittisia käytäntöjä.

Edellä mainittujen Millikenin esittämien jälkistrukturalistista diskurssiteoriaa koskevien sitoumusten perusteella voidaan yrittää paikantaa valtioon liitettyjä kontingentteja totuuksia ja merkityksiä sekä edelleen niitä diskursiivisia käytäntöjä, joissa valtioon kiinnitetään uudenlaisia merkityksiä osana hallinnollisen diskurssin pyrkimystä ratkaista Kreikan kriisi. Ensimmäisen sitoumukseen kannalta olennaista on, kuinka valtion identiteetti muotoutuu aina suhteessa toisiin merkityksiin: valtion identiteettiä ei tule tarkastella autonomisena vaan osana diskursiivista kontekstia, jossa esimerkiksi taloudella on tietty suhde vallitsevaan poliittiseen järjestykseen (ks. Torfing 2005: 14). Lisäksi, myös kansalaisyhteiskunta tai yksityinen sektori voidaan ymmärtää formaalin valtiollisen vallan tilaa rajoittavana binaarisena käsitteenä (ks. Foucault 2009: 449-450).

Esimerkiksi arvioitaessa valtioiden pankkisektorin tukemista, voivat yksityisten pankkien diskursiiviset siteet korostua joko suhteessa yksityiseen sektoriin tai suhteessa pankkien hallinnolliseen funktioon talouden kiertokulun ylläpitämisessä ja kiihdyttämisessä. Tuotetuista merkityksistä riippuen, pankkien tukeminen näyttää joko poliittisten auktoriteettien tietämättömyytenä talouden laeista tai hallinnollisena välttämättömyytenä.

Millikenin toisen sitoumuksen mukaan diskurssi tuottaa todellisuuden objektit, subjektit ja auktoriteetit. Kreikan kriisin ja valtion roolin tai identiteetin (transformaation) kannalta olennaista on kysyä, miten kriisin ratkaisuun pyrkivä diskurssi määrittelee toimijuuden ja toisaalta toiminnan kohteen. Foucault'n terminologialla voidaan puhua kriisin ratkaisuun liittyvästä toimijuuden teknologiasta. Kreikan kriisin ratkaisun kohdalla näyttäisi siltä (ks. luku 5) että hallinnollisen diskurssin ensisijaisina kohteina ovat suvereenin tilan ja biopoliittisen hallinnon tuottamat auktoriteetit. Diskurssin toimijoiden legitimitetti ei rakennu suvereenin tilan, vaan ensisijaisesti taloustieteellisen kompetenssin perusteella.

Kolmannen sitoumuksen kannalta olennaista on havaita, kuinka diskursiivisesti tuotetut ehdot ja merkitykset ovat sekä poliittisten käytäntöjen mahdollistajia että niiden tuloksia. Näin Kreikan kriisin ratkaisuun liittyvien diskursiivisten merkityssuhteiden uudelleenmuotoilu on erottamaton osa Kreikan kriisin ratkaisuun pyrkiviä konkreettisia politiikkoja. Esimerkiksi käsitys Kreikan kriisin aiheuttamasta uhkasta koko euroalueelle näyttäisi olevan ensisijaisesti politiikan seurausta ja vasta toissijaisesti politiikan perusteena oleva Kreikan taloutta kuvaava fakta.

4.2 Diskurssianalyysi metodina

Nealin mukaan foucault'laisin käsittein operoivan diskurssianalyysin tehtävänä ei ole tarkempien (historiallisten) kuvausten tuottaminen. Foucault hylkää rajanvedon uuden ja vanhan, muutoksen ja jatkuvuuden sekä normin ja poikkeuksen välillä analysoimalla ehtoja, joilla väitteet ovat historiallisesti mahdollisia ja/tai tosia. Analyysin pyrkimyksenä on paikantaa transformatioita diskurssin elementtien välisten suhteiden muutoksista. Näin voidaan yhdistää kuvaus historiallisesti tuotetuista diskursseista (ja niiden ylläpitämisestä valtasuhteista) nykyhetken kysymällä, miten diskurssi tai sen objektit muuttuvat nykyhetken käytössä ja ilmaisussa. Kuvaus pyritään tekemään ulkopuolelta: transformaatit ja historialliset tapahtumat täytyy kuvailla niin kuin ne tapahtuvat, tai niin kuin ne näyttävät tapahtuvan, sen sijaan, että tarkasteltaisiin niitä turvautumalla transsendentteihin ideoihin, metafyyseen jatkuvuuteen ja objektiiviseen välttämättömyyteen. (Neal 2006: 36-44.)

Kuten Nealin argumentoinnista käy hyvin ilmi, diskurssianalyysi soveltuu sekä diskurssin kuvaamiseen että diskurssin objektien analysointiin tai uudelleentulkintaan. Tässä tutkielmassa tarkoitukseni ei ole varsinaisesti tehdä yleisanalyysiä hallinnollisesta, hegemonisesta, dominoivasta tai muulla tavoin määritellystä diskurssista. Sen sijaan tavoitteenani on analysoida yhtä keskeistä hallinnollisen diskurssin objektia – valtiota – ja siihen liittyvää mahdollista transformaatiota. Tämä johdattelee analysoimaan hallinnollisia käytäntöjä, sillä valtiolla itsellään – kuten muillakaan apriorisilla käsitteillä – ei ole varsinaista essenssiä, vaan se saa identiteettinsä hallinnollisissa käytännöissä suhteessa muihin diskurssin objekteihin. Diskursiivisen kontekstin ymmärtäminen on siten keskeisessä asemassa analysoidessani Kreikan kriisin ratkaisuun liittyvää vallankäytön logiikkaa: ymmärtääksemme valtion transformaatiota nykyhetkessä, meidän tulee ensin ymmärtää niitä merkityssuhteita, joita valtioon diskursiivisena objektina on historiallisesti tuotettu. Toisin sanoen, neljännessä luvussa läpikäymäni modernin valtion genealogia kuvaa hallinnollisen tilan historiallista muotoutumista moderniksi valtioksi. Analyysini tavoitteena on puolestaan arvioida Kreikan kriisin ratkaisussa tuotettavaa hallinnollisen tilan transformaatiota suhteessa tähän historialliseen kuvaukseen.

Jennifer Millikenin (1999) mukaan diskurssianalyysillä on merkittäviä yhtäläisyyksiä grounded theoryyn, sillä dataa ei kerätä apriorisiin kategorioihin vaan teoriaa kehitetään empiirisesti muodostamalla uusia kategorioita. Molemmissa tapauksissa aineiston avulla pyritään tuottamaan korkeamman abstraktiotason kategorioita ja analyysiä voidaan pitää valmiina, kun uudet havainnot sopivat johdonmukaisesti tuotettuihin kategorioihin. Jotta aineiston analysointi ei kasva liian työlääksi toteuttaa, niin tutkimuksessa on useimmiten järkevää rajoittaa aineisto koskemaan jotakin tiettyä rajatumpaa diskurssia ja edelleen rajata sitä ottamalla huomioon ensisijaisesti diskurssin auktorisoidut puhujat. (Milliken 1999: 234.)

Vaikka jälkistrukturalistisessa diskurssianalyysissä ei usein sitouduta tiukasti ennalta määriteltyyn menetelmään, niin tutkimuksessa voidaan Millikenin mukaan käyttää apuna esimerkiksi predikaatti- tai metaforanalyysiä. Predikaattianalyysi on systemaattinen malli, jonka avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään eri toimijoiden diskursiivista positiota. Tutkija voi selvittää ja laskea, mitä verbejä tai attribuutteja esimerkiksi kahden analysoitavan elementin yhteydessä käytetään. Näin voidaan yhdistää diskurssin elementtejä toisiinsa ja paikantaa diskurssiin liittyviä perustavanlaatuisia binaarierotteluja. (Milliken 1999: 233-235.) Käytän tutkielmassani predikaattianalyysiä soveltuvilta osin arvioidessani Kreikan

hallituksen ja parlamentin toimijuutta suhteessa taluskriisiin ratkaisuun. Käytyäni aineiston systemaattisesti läpi, en kuitenkaan kokenut järkeväksi abstrahoida kvantitatiivisesti laskettujen attribuuttien perusteella toimijoita yleisemmällä tasolla kuvaavia merkityksiä. Syynä on se, että aineisto ei mahdollista predikaattianalyysin keinoin toteutettavaa toimijoita *vertailevaa analyysiä* diskurssin tuottaessa aineistossani merkittävän toimijuuden vain Kreikan hallitukselle.

Toinen Millikenin esiin nostama menetelmä on metafora-analyysi. Metaforat ovat tavanomainen tapa käsitteellistää uusia ilmiöitä osaksi jo olemassa olevia merkityssuhteita. Analysoimalla ja luokittelemalla aineistossa esiintyvät metaforat, tutkijan voi olla mahdollista abstrahoida niistä diskurssia yleisemmällä tasolla kuvaavia metaforia. (Milliken 1999: 233-235.) Aineistoni koostuu pääasiassa hallinnollisista dokumenteista ja niihin sisältyvästä taloustieteellisestä argumentaatiosta, joten metafora-analyysi ei tarjoa analyysilleni kovinkaan hedelmällistä lähtökohtaa. Kuitenkin, mikäli lääketieteellisestä diskurssista lainatut diagnoosin, taudin, tartunnan ja tervehdyttämisen käsitteet ymmärretään metaforina, niin metaforilla on keskeinen funktio Kreikan kriisin tuottamisessa hallinnolliseksi ongelmaksi (luku 5). En kuitenkaan kokenut hyödylliseksi laskea ja luokitella metaforia, sillä yhtä poikkeusta¹⁵ lukuunottamatta Kreikan kriisiä kuvaamaan käytettiin lääketieteellistä sanastosta lainattua taudin metaforaa.

Koska diskurssia – ja sen sisältämiä merkityssuhteita ja identiteettejä – tuotetaan ja uudelleen tuotetaan jatkuvasti, niin diskurssianalyysin tulisi kyetä tutkimaan vallitsevan järjestyksen lisäksi myös muuttuvan ja kontingentin järjestyksen tuotantoa. Millikenin mukaan tähän tarkoitukseen voidaan käyttää rinnakkain erilaisia menetelmiä, tai ehkä oikeammin luentatapoja: dekonstruktioita, rinnakkaisanalyysiä (juxtapositional method), alistettujen tietojen analysointia (subjugated knowledges) sekä genealogiaa. (Milliken 1999: 242-244.)

Selkeärajainen metodien erottelu Millikenin tapaan ei kuitenkaan tunnu mielekkäältä. Millikenin kuvaa esimerkiksi dekonstruktioita lyhyesti luentatavaksi, jonka tarkoituksena on paljastaa diskurssilta puuttuva stabiili perusta muuttamalla tai korvaamalla tekstin taustalla piileviä perustotuuksia tai vastakohtapareja (Milliken 1999: 242). Kuitenkin, esimerkiksi Newmanin (2001) mukaan dekonstruktion käsite yhdistetään useimmiten Jacques Derridan harjoittamaan eurooppalaisen filosofian uudelleentulkintaan hänen pyrkiessään osoittamaan länsimaisen filosofian edelleen perustuvan metafysisille

¹⁵ Aineistossa oli tähän yksi poikkeus Kreikan pääministerin kuvatessa Kreikkaa kohdannutta kriisiä metsäpaloksi (ks. Papandreou 2010).

käsitteille. Dekonstruktio ei arvioi aineistoa todellisuutta kuvaavalla merkitysten systeemillä, vaan se tarkastelee tekstiä tekstin sisäisessä merkitysten systeemissä: dekonstruktio on analyttinen perspektiivi, jossa havainnoista voidaan tehdä havaintoja. Tavoitteena on saada analyysin kohteena olevat tekstit kyseenalaistamaan itsensä nostamalla esiin tekstin sisäiset ristiriidat ja paljastamalla tekstin kanssa yhteensopimattomat mutta huomiotta jäävät seikat. (Newman 2001: 2-3; Åkeström-Andersen 2005: 143-144.)

Dekonstruktio voidaan toki luokitella metodiksi tai luentatavaksi. Tästä huolimatta se, miten sitä käytännössä aineistoon sovelletaan, näyttäisi jäävän hämärän peittoon. Dekonstruktio operoi analysoitavan tekstin sisäisen merkityssysteemin varassa, tai "ei ole tekstin ulkopuolista", kuten Derridan tunnettu sanonta¹⁶ kuuluu. Toteamus jälkistrukturalistisen diskurssianalyysin toteuttamisesta dekonstruktioilla ei näin ollen millään tavalla tarkenna tai selvennä jälkistrukturalisten diskurssianalyysin toteuttamistapaa. Sama pätee nähdäkseni myös rinnakkaisanalyysiin, alistettujen tietojen analyysiin ja genealogiseen metodiin: ne sisältyvät analyttisinä strategioina foucault 'laiseen tutkimusotteeseen, kun tavoitteena on paljastaa diskurssin toimijuuksien tuottamiseen tai totuuden ja tiedon poliittisuuteen liittyviä ulottuvuuksia. Tämänkaltaisten menetelmien eksplikoinnin tarve toki osaltaan kertoo, että jälkistrukturalistinen diskurssianalyysi tarkoittaa muutakin kuin predikaatti- ja metafora-analyysiä mutta varsinaisen sisältönsä diskurssianalyysi saa vasta suhteessa analysoitavaan aineistoon.

Tiivistetysti voidaankin todeta, että jälkistrukturalistinen tai diskurssianalyttinen metodi tarkoittaa tutkimuksessani kahta seikkaa: Ensinnäkin, se viittaa tutkimusasetelmaan, jossa diskursiivisia käytäntöjä tarkastelemalla kyetään paljastamaan erilaisten valtiollisen vallan kannalta relevanttien toimijuuksien ja käsitteiden muotoutumista. Toiseksi, diskurssianalyysi viittaa tapaan analysoida aineistoa vain suhteessa aineiston sisäiseen merkityssysteemiin ulkopuolisen todellisuuden sijaan.

4.3 Synkroninen leikkaus eurooppalaiseen hallinnolliseen diskurssiin

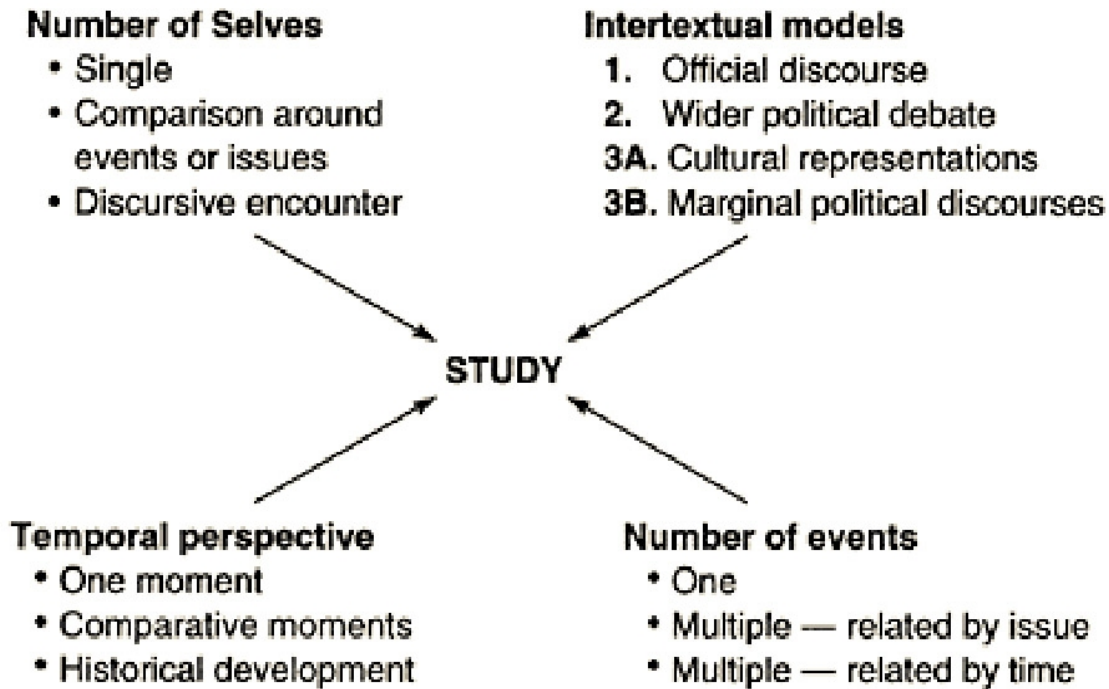
Aineiston valinnan kannalta olennaista on rajata tutkittava diskurssi mahdollisimman tarkasti. Hansenin (2006: 65) mukaan joissakin tapauksissa tutkimusasetelma itsessään antaa vastauksia rajauksen tekemiseen. Tämä pätee myös omassa tutkielmassani: Kreikan kriisin syntyajankohta ensimmäisine ratkaisuyrityksineen määrittelee tutkimuksen

¹⁶ Ranskaksi Derrida on todennut "il n'y a pas de hors-texte", joka käännetään usein englanniksi muotoon "there is nothing outside the text" (ks. Royle 2004: 62-63).

ajallisen rajauksen. Kriisin ratkaisun kannalta relevantit auktoriteetit – Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki ja unionin muut toimijat, IMF sekä Kreikan hallitus – puolestaan rajaavat tutkittavan aineiston.

Jälkistrukturalistinen ajatus diskurssista ei viittaa vain puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen. Sen sijaan se viittaa siihen merkitysten systeemiin, jonka varassa toimimme ja jonka muuttamiseen toimintamme usein (ainakin politiikassa) pyrkii. Tästä huolimatta jälkistrukturalistiseen diskurssiteoriaan perustuvassa tutkimuksessa käytetään usein juuri tekstimuotoisia aineistoja. Vaikka esimerkiksi puheet ja lehdistötiedotteet tarjoavat yleisellä tasolla sopivaa aineistoa diskurssianalyysiin, niin pyrin tässä tutkielmassa kuitenkin painottamaan ensisijaisesti kriisin ratkaisuun liittyviä ja edellä mainittujen auktoriteettien tuottamia hallinnollisia dokumentteja. Tämä johtuu soveltamastani foucault´laisesta tutkimusotteesta: Hallinnolliset dokumentit, luetellessaan detaljeja sekä konkreettisia poliittisia toimia ja suosituksia, mahdollistavat hallinnon logiikan ja valtion transformaation tarkastelun poliittisten käytäntöjen tasolla siinä missä puheet ja lehdistötiedotteet pyrkivät tarkastelemaan, argumentoimaan ja oikeuttamaan kriisiin liittyviä poliittisia toimia yleisemmällä tasolla. Keskittyminen hallinnollisiin dokumentteihin, kuten oikeuden pöytäkirjoihin tai vaikkapa kaupunkisuunnitteluun, on ollut leimallista juuri Foucault´n analyyseissä (ks. esim. Foucault 2005, 2009).

Ennen käyttämäni aineiston tarkempaa esittelyä, tarkastelen vielä lyhyesti tutkimusasetelmaa ja aineiston rajausta soveltamalla Hansenin käyttämää mallia (kuva 1).

Kuva 1: Tutkimuksen rajaaminen (Hansen 2006: 72)

Hansenin mukaan jälkistrukturalistisessa diskurssianalyysissä on usein keskitytty tiettyjen tapahtumien representaation analysointiin tai tiettyjen toimijuuksien ja poliittisten identiteettien rakentumiseen, mutta tutkimusasetelma voidaan rakentaa myös poliittisten käytäntöjen tai käsitteiden ympärille, kuten esimerkiksi Cynthia Weber (1995) tutkiessaan intervention periaatetta (Hansen 2006: 73). Tämä tutkielma rakentuu Weberin tutkimuksen tapaan yhden käsitteen ympärille vaikka käsitteenä *valtio* toki pitää sisällään lukuisten erilaisten toimijuuksien, identiteettien ja auktoriteettiasemien rakentumisen. Tutkimuskohteena olevien identiteettien lukumäärä (Number of Selves) on kuitenkin näin ollen vain yksi. Tutkittavia diskursseja (Intertextual models) on myös vain yksi, tässä tapauksessa kriisin ratkaisun kannalta relevanttien auktoriteettien tuottama virallinen diskurssi. Huomioin analyysissäni myös muita tulkintoja, mutta tarkoitukseni on tällöin osoittaa vaihtoehdottomana ja neutraalina itsensä esittävän hallinnollisen diskurssin poliittisuus, ei analysoida vaihtoehtoisia diskursseja sinänsä. Keskittyminen Kreikan kriisin ratkaisuun tarkoittaa tapahtumien tai ilmiöiden rajaamista vain yhteen. Lisäksi diskurssia tarkastellaan vain kriisin syntyhetkellä ja ensimmäisten ratkaisupyrkimysten aikana, joten myös ajallinen perpektiivi rajoittuu yhteen.

Tämänkaltaista tiettyyn ja tarkasti rajattuun ajanhetkeen liittyvää tarkastelua voidaan Jägerin (2001:47) mukaan kutsua diskurssin synkroniseksi leikkaukseksi kun diskurssilla

on sekä synkroninen että diakroninen – diskurssin pitkän aikavälin kehitykseen liittyvä – ulottuvuutensa. Vaikka Hansenin mallia soveltaen tutkimusasetelmani on äärimmillen rajattu, niin analyysin yhdistyminen teoreettiseen perspektiiviin ja erityisesti luvussa 3.3 tarkastelemaani modernin valtion genealogiaan liittävää analyysin kohteena olevat hallinnolliset dokumentit osaksi laajempaa historiallisesti rakentunutta hallinnollista diskurssia ja hallinnon rationaliteetin kehitystä. Aineiston analyysin taustalla on siten vähintään jonkinlainen ymmärrys siitä diskurssista, johon Kreikan kriisin ratkaisupyrkimyksiin ajoittuva synkroninen leikkaus toteutetaan.

Aineistona toimii kolme Euroopan komission tuottamaa raporttia, joista ensimmäinen käsittelee euroalueen toimia talouskriisin ehkäisemiseksi ennen varsinaista Kreikan kriisin puhkeamista (ECFIN 2009). Toinen käsittelee euroalueen toimia Kreikan talouskriisin aikana (ECFIN 2010a) ja kolmas varsinaista Kreikan kriisin ratkaisua (ECFIN 2010b). Mainituista lähteistä keskeisin on kolmas (ECFIN 2010b), sillä siihen sisältyy myös varsinaisen sopeutusohjelman tiimoilta tuotettu muistio *Memorandum of Economic and Financial Policies*, talouslaskelmia ja leikkauksia käsittelevä *Technical Memorandum of Understanding* ja Kreikan hallituksen komissiolle, EKP:lle ja IMF:lle osoittama *Letter of Intent*.

Komission raporttien lisäksi käytän aineistona myös muita lähteitä, kuten eurooppalaisten auktoriteettien kannanottoja, Euroopan keskuspankin ja IMF:n tiedotteita sekä suurissa sanomalehdissä ilmestyneitä artikkeleita. Mainitut kolme Euroopan komission raporttia (ja erityisesti ECFIN2010b) ovat kuitenkin päähuomion kohteena ainakin kahdesta syystä: Ensinnäkin ne ovat kriisin ratkaisun kannalta relevanttien auktoriteettien tuottamia laajoja aineistoja verrattuna lukuisiin sirpalemaisiiin lehdistötiedotteisiin tai lehtiartikkeleihin. Toiseksi, niiden tarkoituksena on raportoida tai eksplikoida konkreettisia keinoja, jolla Eurooppaa ja Kreikkaa kohdannut kriisi kyettäisiin ratkaisemaan. Näin ollen aineisto ei ole vain tekstiä, vaan sitä voidaan tarkastella diskursiivisiin merkityksiin, ehtoihin ja totuuksiin perustuvana poliittisena ja materiaalisena käytäntönä Millikenin esittämän kolmannen jälkistrukturalistisen sitoumuksen mukaisesti.

Euroopan komission raportit ovat talous- ja raha-asioiden (ECFIN) osaston tuottamia. Osasto määrittelee tavoitteekseen tukea ”kansalaisten taloudellisen hyvinvoinnin kasvua” ja ECFIN:in Mission statementin mukaan tavoitteeseen päästään tukemalla ja kehittämällä sellaisia politiikkoja, jotka takaavat ”kestävän taloudellisen kasvun, korkean

työllisyysasteen, tasapainoisen julkisen talouden sekä taloudellisen vakauden.” ECFIN toimii yhteistyössä EU:n jäsenvaltioiden talous- ja raha-asioista vastaavien ministerien, talouskomissaarin sekä muiden EU:n elinten (kuten EKP:n) kanssa. Lisäksi ECFIN tekee läheistä yhteistyötä merkittävien kansainvälisten elinten kanssa. Näitä ovat muun muassa G8, IMF ja OECD. (ECFIN 2012.)

Ensimmäinen Euroopan komission raporteista, vuoden 2009 heinäkuussa julkaistu *The EU's response to support the real economy during the economic crisis: an overview of Member States' recovery measures* käsittelee nimensä mukaisesti unionin jäsenvaltioiden toimia vuonna 2008 alkaneen talouskriisin taltuttamiseksi. Laajudeltaan 94-sivuisen raportin tavoitteena ei ole vain jäsenmaiden toimien arviointi suhteessa talouskriisiin vaan keskeisenä sisältönä on pikemminkin eurooppalaisen kilpailukyvyn kehittäminen talouskriisin kontekstissa. Raportin keskeisenä huolenaiheena on jäsenmaiden toteuttama sosiaalipolitiikka talouskriisin vaikutusten lieventämisessä sekä työmarkkinoiden joustavuuden ja työllisyystilanteen parantaminen. Raportti on tutkimusasetelmani valossa relevantti, sillä se ottaa kohteekseen eurooppalaisten jäsenvaltioiden hallinnollisen tilan, vaikkakin raportti on ilmestynyt ennen Kreikan kriisin lopullista kärjistymistä ja EU:n ja IMF:n taloudellista interventiota.

Euroopan komission raportti *Macro structural bottlenecks to growth in EU Member States* on julkaistu vuoden 2010 heinäkuussa ja se on osa Eurooppa 2020 -strategiaa. Strategian avulla unioni pyrkii selvitymään vuonna 2008 alkaneesta talouskriisistä, palaamaan kasvu-uralle ja vakauttamaan jäsenmaiden julkisen talouden. Raportin tarkoituksena on tunnistaa strategian toteuttamiseen liittyviä maakohtaisia pullonkauloja ja näin ollen raportti on tutkielmani kannalta relevantti etenkin sen Kreikkaa koskevan osuuden vuoksi. Raportti on laajudeltaan 137 sivua ja erityisesti Kreikan taloutta koskeva osuus löytyy sivuilta 54–58.

The Economic Adjustment Programme for Greece on julkaistu hetki edellistä raporttia aikaisemmin, toukokuussa 2010. Raportti keskittyy Kreikan talouden sopeutusohjelman toimien eksplikointiin, seurantaan ja edistymisen valvontaan. Selvityksen kohteena on toukokuun 2010 alussa sovittu EC:n, IMF:n ja EKP koordinoima ja EU:n jäsenvaltioiden ja IMF:n rahoittama Kreikan 110 miljardin euron avustuspaketti. 93-sivuinen raportti tarjoaa ”yleiskatsauksen Kreikkaa kohtaavista haasteista, keskusteluja auktoriteettien kanssa sekä [apupakettiin sisältyvän] taloudellisen ohjelman tavoitteet ja suunnitelman” (ECFIN 2010b: 1). Analyysini kannalta olennaista raportissa ei niinkään ole lainasumma –

ensimmäinen 110 miljardin euron apupaketti osoittautui myöhemmin riittämättömäksi – vaan apupaketin ehdoksi liitetty talouden sopeuttamisohjelma ja sen sisältämät kunnianhimoiset rakenteelliset reformit. Sopeuttamisohjelman tarkoituksena on korjata Kreikan talouden sisäinen ja ulkoinen epätasapaino ja palauttaa luottamus Kreikan kansantalouteen. EC:n, EKP:n ja IMF:n koordinoima sopeutusohjelma on osa Kreikalle myönnetyn 110 miljardin euron avustuspaketin ehtoja ja raporttien tehtävänä on seurata Kreikan hallituksen ja keskuspankin edistymistä sopeuttamisohjelman tavoitteiden saavuttamisessa. Raporttia päivitetään sopeuttamisohjelman edistyessä, mutta olen rajannut tutkielmani aineistoksi vain ensimmäisen, 2010 toukokuussa julkaistun raportin. Syynä on se, että seuraavien raporttien tehtävänä on lähinnä seurata sopeutusohjelman edistymistä eikä tutkielmani tavoitteena ei ole arvioida sopeutusohjelman tehokkuutta.

Näiden aineistojen lisäksi käytän analyysissäni muita, pääosin jo edellä lueteltujen (IMF, EKP, Kreikan hallitus, lisäksi mm. OECD) auktoriteettien tuottamia lähteitä. Samoin tulen käyttämään suurissa sanomalehdissä tai verkkojulkaisuissa (Der Spiegel, BBC, The Guardian, YLE) esiintyneitä Kreikan kriisiä koskevia uutisartikkeleita ja kommentteja. Tarkoituksena on näissä tapauksissa lähinnä syventää tiettyjen, aineistosta esiin nousevien teemojen ja käsitteiden analyysiä tai testata niiden laajempaa validiteettia.

Luvuissa 5, 6 ja 7 pyrin diskurssianalyysin keinoin vastaamaan kysymyksiin Kreikan kriisin tuottamisesta hallinnolliseksi ongelmaksi sekä kriisin ratkaisuun liittyvästä valtion transformaatiosta. Aineistossa esiintyviä käsitteitä ei nähdäkseni kannata pakottaa tiukkoihin käsitteellisiin hierarkioihin, sillä merkitykset laajenevat verkostonomaisesti. Sen sijaan, käytyäni aineiston läpi teemoittelin tarkemmiksi aihepiireiksi Kreikan kriisin tuottamisen hallinnolliseksi ongelmaksi, kriisin ratkaisuun liittyvien toimijuuksien rakentumisen ja kriisin ratkaisun taustalla olevan hallinnollisen logiikan mahdollisen muutoksen. Tämän jälkeen analysoin aineiston uudelleen systemaattisesti ja spesifimmin kunkin teeman rajaamasta perspektiivistä. Edelleen, tämä spesifimpi analyysi mahdollistaa uusien teemojen löytämisen ja analysoimisen, jota analyysini alaluvut edustavat.

5 Kreikan kriisin operationalisointi

Tässä luvussa pyrin analysoimaan, miten Kreikan kriisistä tuotetaan aineistona olevassa diskurssissa hallinnollisin keinoin ratkaistavissa oleva ongelma. Operationalisoinnilla viitataan diskurssin pyrkimykseen kuvata ja mallintaa Kreikan talouden ongelmia niin, että

kriisi muuttuu ymmärretyksi ja lopulta ratkaistavissa olevaksi ilmiöksi. Keskeisinä käsitteinä kriisin operationalisoinnin tarkastelussa käytän diagnoosia ja tartuntaa. Diagnoosin avulla Kreikan kriisin syntymekanismit voidaan selittää ja näin avata tila korjaaville politiikoille ja talouden tervehdyttämiselle. Tartunta, tai sen mahdollisuus, puolestaan tekee Kreikan kriisistä akuutin, koko euroaluetta uhkaavan ongelman. Tartuntariskin vuoksi Kreikan talous ei ole yksinomaan Kreikan maantieteellisesti rajatun hallinnon kohde, vaan siitä muodostuu ensisijaisesti ei-maantieteellisesti määriteltyjen, taloustieteelliseen asiantuntijatietoon legitimizeettinsä perustavien toimijoiden hallinnon kohde.

5.1 Diagnoosi

Finanssikriisin myrkyttämässä taloudellisessa ympäristössä, ennen Kreikan velkakriisin kärjistymistä ja EC:n, IMF:n ja EKP:n interventiota keväällä 2010, Kreikan korkeaa kotimaista kysyntää ja vähäistä riippuvuutta viennistä pidettiin ainakin OECD:n raportissa vuonna 2009 Kreikan talouden vahvuutena. Kreikka oli vientivoittoisempia maita immuunimpi finanssikriisin aiheuttamalle kansainvälisen kysynnän radikaalille vähenemiselle. OECD:n mukaan Kreikan suurimmat ongelmat liittyivät hallintoon. Valvonnan puute, heikko verohallinto ja liiallinen sääntely heikentäisivät Kreikan kasvua ”kunhan talouden tointuminen pääsee käyntiin” (OECD 2009). Hallinnon heikkoudet toistuvat myös sopeutusohjelman muistiossa: Vuonna 2008 alkanut markkinahäiriö ”paljasti [Kreikan] talouden heikon kunnon” ja valtio joutui kohtaamaan talouden alamäen ”heikolla tulopolitiikalla ja verohallinnolla”. Puutteellisuudet valvonta- ja kontrollimekanismeissa puolestaan ”viivästyttivät korjaavien talouspolitiikkojen implementaatiota.” (ECFIN 2010b: 39). Vaikka taloudellinen ympäristö muuttui ratkaisevasti vuonna 2008 Yhdysvalloista levinneen finanssikriisin seurauksena, niin tätä ei kuitenkaan voida pitää syypäänä Kreikan ongelmille, sillä globaali kriisi ei aiheuttanut Kreikan ongelmia. Se ainoastaan ”paljasti Kreikan haavoittuvuuden” (ECFIN 2010b: 6). Todellinen syy Kreikan velkakriisiin löytyy Kreikan tehottomasta hallinnosta, julkisten varojen väärinkäytöstä ja kilpailukyvyn puutteesta.

Kreikan julkisen velan kärjistymisen pääasiallisena mekanismina on kotimaisen kysynnän liiallinen kasvu suhteessa verrokkeihin. Kreikan talous oli kasvanut voimakkaasti ennen 2008 alkanutta finanssikriisiä mutta kasvun perusta nähtiin (jälkikäteen) kestäättömänä. Kotimaista kysyntää oli ruokkinut palkkojen voimakas kasvu, mikä johti kotimaisen teollisuuden yksikkötyökustannusten kasvuun ja Kreikan kilpailukyvyn

heikentymiseen. (ECFIN 2010b: 3.) Näin Kreikkaa finanssikriisiltä suojanneesta tekijästä muodostui Kreikan velkakriisin kärjistymisen kannalta ehkäpä tärkein yksittäinen syy, kun kotimaisen kysynnän kasvu ja vientiteollisuuden kilpailukyvyn puute suistivat julkisen talouden epätasapainoon.

Sopiva termi kuvaamaan Kreikan velkakriisin tuottamista hallinnolliseksi ongelmaksi lienee raporteissakin käytetty diagnoosi. Diagnoosi viittaa diskursiivisesti rakentuneeseen tapaan selittää tiettyjä talouteen liittyviä kehityskulkuja tai tiloja epänormaaleina. Diagnoosi on taudin määrittely. Se määrittelee kohteensa ja avaa tilan, jossa korjaavia tai parantavia politiikkoja kyetään muotoilemaan. Esimerkiksi sopeutusohjelmaan liittyvä Kreikan eläkejärjestelmän reformi koostuu neljästä vaiheesta: diagnoosista, prosessista, lopputuloksesta ja arvioinnista. Diagnoosin tehtävänä on saada Kreikan eläkejärjestelmää koskeva asiantuntijatieto, eli ”nykyisen järjestelmän kestävämmäisyys” (ECFIN 2010b: 39) relevanttien auktoriteettien hyväksymäksi. Diagnoosi mahdollistaa lopputuloksen, eli eläkejärjestelmän reformin sekä sitä edeltävän välttämättömän hallinnollisen prosessin. Tässä tapauksessa reformin tuloksia arvioidaan puhtaasti eläkkeisiin kuluvaan rahamäärän perusteella: Kreikan hallinto tuottaa eläkekuluennusteita vuosille 2010-2060 ja ennusteiden pohjalta EU:n tasolla arvioidaan, tuottaako reformi oletetut eläkejärjestelmän säästöt. (ECFIN 2010b: 39.)

Diagnoosissa kilpailukyvyn puute ja yksikkötyökustannusten kasvu aiheuttavat Kreikan julkisen velan räjähdysmäisen kasvun. Se ei kuitenkaan ole diagnoosin mukaan varsinainen, tai ainakaan perimmäinen syy Kreikan ongelmiin:

[T]ehtailijat painottivat, että ulkoisen kilpailukyvyn esteet liittyivät enemmän liike-elämäkielteisyyteen, ylenmääräiseen byrokratiaan ja julkisten instituutioiden tehottomuuteen kuin liiallisiin yksikkötyökustannuksiin. (ECFIN 2010b: 21.)

Diagnoosin mukaan Kreikan kriisin ratkaisun tulee perustua sekä lyhyen että pidemmän aikavälin strategioihin. Lyhyen aikavälin strategian tarkoituksena on palauttaa markkinoiden luottamus palauttamalla politiikan keinoin markkinoiden likviditeetti, eli injektoimalla pääomaa talouden kiertokulun ylläpitämiseksi. Varsinainen ongelma on kuitenkin huono hallintokoneisto, kankea tuote- ja työmarkkinalainsäädäntö sekä liiallinen sääntely. Näin pidemmän (keskipitkän ja pitkän) aikavälin strategian keskeisenä tavoitteena on muokata Kreikan hallintoa, kitkeä tehottomuus, kankeus ja liiallinen sääntely, jotta talouden omalakisat prosessit kykenevät generoimaan hyvinvointia, kilpailukykyä ja työpaikkoja tulevaisuudessa. Koko sopeutusohjelman lopullisena

tavoitteena on ”kestävästi palauttaa luottamus Kreikkaan yksityisten sijoittajien silmissä” (ECFIN 2010b: 10).

Koska tarkastelen kriisin ratkaisua pääasiassa hallinnollisena ongelmana, niin keskityn analyysissäni keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteisiin ja tavoitteiden implementaatioon. Tällä rajauksella saattaa kuitenkin olla yllättävän pieni merkitys, sillä riippumatta aikavälistä, implementoitavat politiikat eivät ole varsinaisesti poliittisia toimia. Sen sijaan ne perustuvat taloustieteellisiin parhaisiin käytäntöihin (esim. ECFIN 2009: 38; ECFIN 2010b: 40, 47), vaihtoehdottomuuteen ja äärimmäiseen kiireellisyyteen (esim. ECFIN 2010b: 6, 12; ks. myös IMF 2010; Katainen 2010). Sekä markkinoiden vakautus sekä Kreikan maantieteellisesti rajatun hallinnon muokkaaminen ovat tuotetun objektiivisen ja neutraalin tiedon valossa vaihtoehdottomia toimia; ne ovat toimia, joita hyvä ja vastuullinen hallinto ei voi olla tekemättä olematta vastuuton ja huono hallinto.

Riski vastuuttomuudelle ja väärille päätöksille kasvaa politiikan myötävaikutuksesta, sillä vastuuton ja huono hallinto tarkoittaa hallintoa, joka sallii politiikan vaikuttaa politiikkaan. Poliittikkaa (merkityksessä politics tai political) käytetään poikkeuksetta negatiivisessa merkityksessä: se ei ole tuottava voima, vaan objektiivisesti oikeita ja vastuullisia päätöksiä estävä ja hidastava voima. (ks. esim. ECFIN 2009: 35; ECFIN 2010b: 12, 64; Papandreou 2010). Näin diskurssissa usein toistuva pyrkimys vastuulliseen politiikkaan (ks. esim. ECFIN 2010b: 44-45, 65) ei voi tarkoittaa poliittista vastuullisuutta kansalaisille tai äänestäjille, vaan ennen kaikkea vastuullisuutta yksityisille sijoittajille, euroalueen toimintakyvylle ja markkinoiden totuusregiimille.

Vastuullisuuden vaatimuksen vuoksi on ymmärrettävää, että implementoitavat politiikat tuotetaan, ei demokraattisen tai muulla tavoin määritellyn *poliittisen* prosessin tuloksena, vaan taloustieteellisen analyysin päätelminä. Poliitikot tai muut hallinnon tekniikat ovat välineitä, joilla kyetään kausaalisesti saamaan aikaan halutunlaisia tuloksia etäisyyden päästä, puuttumatta talouden mekanismeihin. Kohtuullistamalla palkkoja ja eläkkeitä voidaan vähentää inflaatiota ja leikata kotimaista kysyntää. Kausaalisesti seuraa, että ”talous vastaa rakenteellisiin reformeihin parantaakseen vientiä ja vähentääkseen riippuvuutta tuonnista” (ECFIN 2010b: 40).

Sopeutusohjelmaan liittyvien politiikkojen suorana tavoitteena ei ole niinkään Kreikan talouden ongelmien, kuten viennin tai kilpailukyvyn, parantaminen. Sen sijaan tavoitteena on manipuloida sellaisia tekijöitä, joilla on kausaalinen suhde ongelmien korjaantumiseen ja talouden tervehtymiseen.

Ei ole epäilystä, etteikö kurinalaisesti implementoitu ohjelma takaisi ulkomaisen velan ja valtionvelan saamista kestäväälle tasolle ja mahdollistaisi hyvin pitkälle Kreikan luottamuksen palautumisen ulkomaisten investoijien silmissä. (ECFIN 2010b: 28.)

Ohjelmassa ennustettu syvä rakenteellinen reformi, sisältäen julkisen hallinnon reformin, ei vain auta hoitamaan nykyisiä ongelmia, vaan se myös lisää kasvuodotuksia keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. (ECFIN 2010b: 10.)

Tehokkaasti implementoituna [...] ohjelma johtaa dynaamisempaan talouteen, joka tarjoaa kasvua, työpaikkoja ja hyvinvointia, jota Kreikka tulevaisuudessa kaippaa. (IMF 2010.)

Tilan manipulointi ei ole sattumanvaraista tai perustu sisäpoliittisiin valtasuhteisiin. Sen sijaan se perustuu tieteelliseen tietoon kausaalisista talouden laeista. Oikein ja tehokkaasti implementoituna kausaalisia mekanismeja manipuloivat politiikat tuottavat – jo määritelmällisestikin – halutun tuloksen. Kausaalinen syyn ja seurauksen suhde tarkoittaa, että implementoinnin tehokkuudesta voidaan esittää arvioita havainnoimmalla seurausten esiintymisiä. Tieto talouden kausaalisista mekanismeista toimii omalta osaltaan ehtona koko Kreikan kriisin ratkaisulle ja modernille hallinnon taiteelle. Samalla se kuitenkin tarkoittaa, että mahdolliset tervehtymiseen liittyvät ongelmat johtuvat välttämättä implementaation tehottomuudesta, eivätkä esimerkiksi sopeutusohjelman edellyttämien toimien tehottomuudesta sinänsä. Mikäli sopeutusohjelma ei tuota halutunlaisia tuloksia, syynä on, että Kreikan hallitus ei ole implementoinut ohjelmaa riittävän tehokkaasti tai ankarasti eikä siitä, että ohjelma itsessään olisi tehoton.

Kriisin ratkaisun kannalta olennaisia ja diagnoosin paljastamia talouden kausaalisia suhteita manipuloimalla tuotetaan taloustieteellisesti optimaalisia tai ideaaleja politiikkoja kriisin ratkaisemiseksi. Mielenkiintoista on kuitenkin se, kuinka hallinnollinen diskurssi ei sisällytä itseensä mahdollisia poliittisia ongelmia, vaikka sopeutusohjelmaan liittyvät

järjestelyt ovat hyvin kunnianhimoisia ja sosiaaliset kustannukset merkittäviä. Verrattain heikko hallinnollinen kapasiteetti ja yhteiskunnallisten levottomuuksien uhka ja akuutit poliittiset jännitteet ovat merkittäviä uhkia ohjelmalle. (ECFIN 2010b: 29.)

Tästä huolimatta sopeutusohjelma ei tuota tietoa akuuttien poliittisten jännitteiden tai levottomuuksien luonteesta niiden ratkaisemiseksi. Poliitiikka on läsnä vain negatiivisena, määrittelemättömänä uhkana sopeutusohjelman implementaatiolle. Diskurssi ei eristä, analysoi tai spesifioi poliittisia riskejä vaan pikemminkin pyrkii niiden vaientamiseen. Vastakkaisia kantoja, passiivista vastarintaa tai mielipiteenilmauksia voidaan nimittää ”muutosväsymykseksi” (ECFIN 2010b: 42) tai ”levottomuuksiksi” (ECFIN 2010a: 54-55;

ECFIN 2010b: 29) pyrittäessä internoimaan tai selittämään sopeutusohjelman mahdollinen vastustus osaksi diskurssia. Kuitenkin, tämä on äärimmäisen kaukana siitä tieteellisestä tarkkuudesta ja analyttisestä totuuden tavoittelusta, jolla Kreikan taloudelliseksi määritellyt uhkat pyritään ratkaisemaan.

Pienemmät tulot, suuremmat sosiaaliset kustannukset, kasvuodotusten korjaaminen alemmaksi, lisääntyvät taloudelliset velvoitteet julkiselta- ja finanssisektorilta ja koron nouseminen ovat ohjelman riskejä. Silti, nämä kyetään hoitamaan ja hallitus on valmis toteuttamaan täsmällisiä toimia päästäkseen ohjelman tavoitteisiin. (ECFIN 2010b: 46.)

Auktoriteettien päättäväisyys implementoida sovitut politiikat, etupainotteinen ja täysin spesifioitu sopeutusohjelma, sosiaalisesti tasapainoinen lähestymistapa, ennennäkemätön määrä rahoitusta, ja kansainvälisen yhteisön laaja tuki ovat ohjelman kannalta erittäin positiivisia elementtejä. (ECFIN 2010b: 28.)

Käytettynä taktiikkana poliittisten uhkien ohittamisessa on lähinnä tehdä sopeutusohjelmasta ”voimakkaasti etupainotteinen”. Rajuimmat leikkaukset toteutetaan heti ja tässä tehtävässä auttaa Kreikan (nyky)hallituksen sitoutuneisuus ohjelman implementointiin (ECFIN 2010b: 42). Juuri Kreikan hallitus on se toimija, jonka vastuulle ohjelman täsmällinen ja nopea toimeenpano on asetettu. Diagnoosi ei kuitenkaan tunnu mahdollistavan puhetta hallituksen toimintakykyä rampauttavista riskeistä tai hallituksen kyvyttömyydestä toteuttaa reformeja heikolla, tehottomalla, korruptoituneella sekä paisuneella hallintokoneistollaan. Diskurssin ulkopuolelta tarkasteltuna nämä riskit tuntuvat mahdollisilta etenkin tilanteessa, jossa hallituksen tehtäväksi on asetettu tuon samaisen hallintokoneiston tehostaminen, leikkaaminen ja rajoittaminen (ks. esim. ECFIN 2010b: 21).

Poliittiset (political) ongelmat ovat diskurssissa ratkaisemattomia; tai ne voidaan ratkaista vain sillä tasolla, jossa ratkaisu onnistuu kvantitatiivisesti, leikkaamalla tai jättämällä leikkaamatta. Diskurssi ottaa Kreikan paikallishallinnon ja muun hallintokoneiston kohteekseen puhtaasti taloudellisena, viime kädessä kvantitatiivisena ongelmana eikä anna sille mahdollisuutta aktiiviseen toimijuuteen poliittisten käytäntöjen tasolla. Kreikan hallintokoneistolla – vaikka se onkin liiallinen, tehoton ja korruptoitunut – ei ole toimijuuden puutteen vuoksi mahdollisuutta estää tai merkittävästi haitata sopeutusohjelman implementaatiota.

5.2 Tartunta

Kriisin ympärillä käydyssä julkisessa keskustelussa on nostettu esiin tarve padota ongelma

Kreikkaan (ks. BBC 2010; Spiegel 2009) – tai toisin sanoin estää Kreikan taudin tartunta muihin maihin (ks. Katainen 2010). Ongelmien patoaminen Kreikkaan toimii paitsi politiikan tavoitteena, myös kriisin tarkastelun johtoajatuksena: kriisi selitetään analysoimalla, kategorisoimalla, segmentoimalla ja eristämällä Kreikan hallinto ja talous omaksi lohkokseen, moderneista eurooppalaisista hallinnollisista käytännöistä, maailmantaloudesta ja euroalueesta irralliseksi saarekkeeksi. Diagnoosi keskittää katseensa Kreikkaan ja kriisin ratkaisun avaimena toimii Kreikan hallinnon ja talouden saaminen kuriin. Foucault´n käsitettä soveltaen, kuriin saamisen edellytyksenä on

eristää tila, määrittää segmentti. Kuri keskittää, kiinnittää huomiosa ja sulkee sisäänsä. Kurin ensimmäinen toimi on kuvailla se tila, jossa kurinpidon mekanismit toimivat täysin ja vailla rajoituksia (Foucault 2009: 67).

Vaikka Kreikka on Euroopan unionin jäsenvaltio ja vaikka muut unionin jäsenvaltiot, Euroopan komissio ja Euroopan keskuspankki toteuttavat keskeisiä funktioita ratkottaessa Kreikan kriisiä, niin Kreikan taloutta tai hallintoa laajemmalla kontekstilla – kuten euroalueella tai maailmantaloudella – ei ole sijaa diagnoosissa. Costis Hadijimichalis nimittää tapaa tarkastella Kreikan kriisiä irrallaan euroalueen ja maailmantalouden rakenteista makroekonomistiseksi. Hadijimichalisin mukaan tarkastelukulmaa voidaan kuitenkin laajentaa, jolloin huomataan Kreikan kriisin liittyvän kiinteästi euroalueen toimintalogiikkaan ja alueelliseen epätasa-arvoon. (Hadijimichalis 2011: 255-265). Samantapaisia ajatuksia ovat esittäneet ainakin Gavyn Davies ja Paul Krugman, joiden mukaan kriisivaltioiden julkisen talouden ja menoleikkausten sijaan huomio tulisi kiinnittää euroalueen sisäiseen dynamiikkaan.

Kun lasketaan yhteen neljän ongelmamaan (Italian, Espanjan, Portugalin ja Kreikan) vaihtotaseen alijäämä, saadaan tulokseksi 183 miljardia dollaria. [...] Kompensaationa näille vajeille, Saksan vaihtotaseen ylijäämä on 182 miljardia dollaria, tai noin 5% sen BKT:sta. [...] Tässä valossa, on selvää että tarvitaan [tämän suuruinen] vuosittainen pääoman siirto keskuksesta periferiaan. Ilman tätä, euro tulee hajoamaan. (Davies 2010.)

Vuoteen 2008 asti pääoman siirto tapahtui vapaaehtoisesti yksityisten investointien avulla. Kun vuonna 2008 yksityiset pääomavirrat tyrehtyivät, niin euroalueen valtioiden täytyi ryhtyä korvaamaan yksityisiä pääomavirtoja epätasapainon taltuttamiseksi (Davies 2010). Krugmanin mukaan Euroopan sisäinen epätasapaino johtuu suurelta osin euroalueen luomisesta, vaikka ”eurooppalaiset johtajat ovat olleet täysin haluttomia ottamaan tätä kysymystä huomioon” (Krugman 2011).

Vaikka nämä näkemykset toki osoittavat analysoitavan diskurssin tuottamien totuuksien poliittisuuden, niin kysymys ei kuitenkaan nähdäkseni – ja käyttämästäni teoreettisesta perspektiivistä käsin – liity siihen, mitkä ovat todelliset syyt Kreikan kriisin taustalla. Oleellisempaa on se, miten kriisin ratkaisussa käytettävät vallan tekniikat toimivat; miten kriisin ratkaisun tueksi julkilausuttu tieto kriisin syistä – eli diagnoosi – eristää kohteensa, tuottaa siitä tietoa ja mahdollistaa sen muokkaamisen. Diagnoosi sulkee sisäänsä Kreikan hallinnon ja talouden, sulkien ulkopuolelle edellä esitetyt mahdolliset euroon ja euroalueeseen liittyvät rakenteelliset ulottuvuudet. Kyse ei ole käyttämälläni merkitystasolla totuudesta tai totuuden tavoittelusta, vaan vallankäytön mekanismista, jonka tarkoituksena on kuvailla ja eristää muokattava tila politiikkojen kohteeksi. Tuo tila ei kuitenkaan nähtävästi voi koskea koko euroaluetta, sillä tämä vaatisi merkittävää muutosta hallinnon logiikassa, tai hallintomentaaliteetissa. Euron ja euroalueen ongelmat kohteekseen ottava politiikka kyseenalaistaisi koko euroalueen *raison d'être*¹⁷ sekä tarkoittaisi hallinnon puuttumista hyvinvointia tuottaviin omalakisiiin talouden mekanismeihin; se tarkoittaisi sääntelyä transaktioiden rajoittamiseksi, ei niiden edistämiseksi.

Foucault kuvaa turvallisuuden teknologian käsitteellään sitä prosessia tai ajattelutapaa, jossa uusia elementtejä pyritään jatkuvasti integroimaan hallinnollisten käytäntöjen kohteeksi. Kurin teknologia pyrkii päinvastaisesti eristämään, erottamaan ja määrittelemään oman toimintakenttensä. Kreikan kriisin yhteydessä voidaan ehkä ajatella kurinpidon toimivan osana turvallisuuden teknologiaa. Kuri eristää kohteensa, eli Kreikan hallinnon, muokatakseen siitä omaa toimintaansa rajoittavan ja talouden luonnollisia mekanismeja etäisyyden päästä ohjaavan ideaalin hallinnon. Muut mahdolliset hallinnon kohteet, kuten euroalueen toimintalogiikka tai jopa Kreikan yksityinen sektori¹⁸ rajataan systemaattisesti kurinpidon ulkopuolelle.

Kreikan eristäminen hallinnon kohteeksi ei kuitenkaan tarkoita, että Kreikka ei olisi uhka laajemmalle, koko euroalueen talouden kiertokululle. Se että Kreikan taloustilanne on kehittynyt ja kriisiytynyt välttämättä osana euroalueen sisäistä dynamiikkaa, täytyy kuitenkin jättää diagnoosin ulkopuolelle, sillä vain näin kriisin ratkaisu voi olla puuttumatta vapaaseen talouden kiertokulkuun. Itse asiassa, Kreikan talouden

17 Esimerkiksi Daviesin (2012) mukaan EU:n hallinto nostaa euroalueen toimintakyvyn normiksi, joka rajaa sitä tilaa, jossa taloustieteen parhaita käytäntöjä ja kilpailun edistämispolitiikkaa voidaan soveltaa.

18 Sopeutusohjelmassa palkkaleikkaukset kohdistetaan vain julkisen sektorin työntekijöihin sekä valtion maksamiin etuuksiin ja eläkkeisiin mutta yksityisen sektorin palkkoja ei leikata (ECFIN 2010b: 21). Sen sijaan yksityisen sektorin palkkoja pyritään pienentämään tekemällä muutoksia mininipalkkoja ja palkkaneuvotteluja koskevaan lainsäädäntöön (ECFIN 2010b: 68).

tervehdyttäminen on yksi euroalueen normaalin, talouden vapaan kiertokulun edellytyksistä. Tästä syystä Kreikan kriisiin liittyvä hallinnointi edellyttää kohteen – muokattavan objektin – eristämistä yleisestä talouden kiertokulusta, sen tervehdyttämistä ja lopulta palauttamista takaisin osaksi kiertokulkua.

Kreikan kriisin ratkaisun kannalta merkittävää on, kuinka eri diskursiiviset elementit liittyvät kiinteästi yhteen: diagnoosi ei ole ainoa lääketieteellisestä diskurssista lainattu käsite vaan aineiston hallinnollinen diskurssi sisältää laajemminkin päällekkäisyyksiä juuri lääketieteellisen diskurssin kanssa. Käsitteet, kuten diagnoosi, tauti, tartunta ja tervehtyminen ovat osa hallinnollista diskurssia. Taudin tunnistavasta diagnoosista ei automaattisesti seuraa ulkopuolista interventiota ja ennen kreikan velkakriisin kärjistymistä olennaista oli pikemminkin itsehoito Euroopan komission ja Euroopan keskuspankin tuottamien diagnoosien ja hoitosuositusten perusteella. Vuonna 2010 kriisin pahentuessa tilanne kuitenkin muuttui: tartunnan mahdollisuus mainitaan paitsi sopeutusohjelman muistiossa, myös poliitikkojen puheissa ja uutisanalyseissä (ks. esim. HS 2010, YLE 2010, Spiegel 2010). Muistion mukaan

[f]inanssisektorin hätä leviää Kreikasta muihin euroalueen valtioihin (Portugaliin, Saksaan ja Irlantiin) pääasiallisena välittäjänään lisääntyneet investoijien havainnot maariskistä. Se voi levitä eteläiseen Itä-Eurooppaan kreikkalaisten pankkien haarakonttorien välityksellä, ja tarvitsee siksi riittävää valmistautuneisuutta näissä valtioissa. (ECFIN 2010b: 19; ks. myös s. 11.)

Tartunnan käsitettä käyttää myös Suomen pääministeri Jyrki Katainen (2010). Hänen mukaansa on tärkeää, ”että ongelma kapseloidaan Kreikkaan eikä talouden tartuntatauti pääse leviämään.” Kataisen mukaan Kreikka on ”sotkenut itse asiansa” mutta tartuntavaaran vuoksi taloudellinen interventio, tai Kreikan avustaminen, on välttämätöntä. Samoin Kreikan hallituksen pyrkimyksenä oli osoittaa tartuntavaaran todellisuus lainoituksen turvaamiseksi. Kaikki eivät uskoneet tartunnan uhkan olevan todellisuutta, mutta – kuten Papandreou (2010) toteaa puheessaan – Kreikan hallitus on neuvotteluissa ja tapaamisissa kamppailut osoittaakseen, että Kreikan ongelmat koskettavat myös markkinoiden toimintaa ja euron toimintakykyä.

Vaikka näyttää ehkä siltä, että tartunta on vain talouden ongelmien leviämistä kuvaava hallinnollisen diskurssin (ja poliitikkojen käyttämä) metafora, niin sillä on kuitenkin makrotaloustieteellinen määritelmänsä. Vaikka en voi tässä tarkastella määritelmää ja siihen liittyvää taloustieteellistä keskustelua tarkemmin, niin koen aiheelliseksi syventää käsitteelle annettua merkitystä. Euroopan keskuspankin varajohtaja Vítor Constâncion

(2011) mukaan tartunta on talouden mekanismi, jolla kriisistä voi muodostua systeeminen.

Tartunta

tuottaa taloudellisessa mielessä ulkoisen tekijän. Taloudellisen agentin A toimet heikentävät taloudellisen agentin B asemaa [...] eikä taloudellinen agentti B kykene maksattamaan tätä A:lla. Niinpä hintamekanismi ei kykene ratkaisemaan ongelmaa.

Tässä yhteydessä Constâncion esittämä ulkoinen tekijä voi tarkoittaa esimerkiksi yksityisten sijoittajien saamaa käsitystä Portugalin lainanmaksukyvyistä Kreikasta saatujen kokemusten perusteella.

Tartunta on mekanismi, jolla Kreikan talouden ongelmat koskettavat lopulta koko euroaluetta. Taloustieteellisen määritelmän olemassaolo mahdollistaa asiantuntijatietoon perustuvat politiikat tartunnan taltuttamiseksi, joskin sillä ehdolla, että tartunnan käsitteen kuvaama ilmiö vaikuttaa olemassa olevan datan perusteella riittävän uhkaavalta laajemmille EU:n hallintoa ohjaaville normeille. Se, muodostuuko tartunnan käsitteen tieteellinen määritelmä sekä tilanteen kuvaavuus (ajallisesti arvioiden) Kreikan sopeutusohjelman (tai muiden euroalueen valtiontalouksien sopeutusohjelmien) tärkeydestä vai päinvastoin, ei kuitenkaan käy yksiselitteisesti ilmi aineistosta. Näyttäisi siltä, että objektiivisella tartuntariskillä kyetään kuvaamaan Kreikan sopeutusohjelman tärkeyttä koko euroalueelle juuri poliittisen kamppailun seurauksena (ks. Papandreou 2010) mutta diskurssissa syy-seuraussuhde on tietenkin loogisemmin päinvastainen: tartuntariski on objektiivinen asioiden tila, minkä vuoksi Kreikan lainoittaminen ja sopeutusohjelman läpivienti ovat välttämättömyyksiä.

Voimme nähdä, kuinka tartunta tekee Kreikan itseaiheutetusta talouden tilasta koko Eurooppaa koskettavan ongelman. Tartunnan myötä Kreikan talous muuttuu maantieteellisesti rajatusta – vain Kreikan hallintoa koskettavasta – ongelmasta EU:n, Euroopan komission, muiden jäsenvaltioiden, EKP:n ja jopa IMF:n ongelmaksi. Toisin sanoen, Kreikan taloudesta muodostuu tartuntariskin vuoksi ei-maantieteellisesti määriteltyjen toimijoiden hallinnoinnin objekti. Kun taloudelliset transaktiot ylittävät valtioiden rajat, ja kun hallinnon tehtäväksi on määritelty talouden kiertokulun edistäminen ja talouden luonnollisten mekanismien kultivointi aktiivisen politiikan avulla, niin hallinto ei voi rajoittaa itseään valtioiden rajojen ehdoilla. Sen sijaan sen täytyy aktiivisesti puuttua, ja olla alati valppaana puuttumaan, joka paikassa, missä kerätty data ja käytössä olevat analyttiset työkalut objektiivisesti paljastavat riskejä, pullonkauloja tai väärin hallitsemista. Tämä aktiivinen puuttuminen kuitenkin tuottaa diagnoosin, joka

eristää kohteensa sulkien ulkopuolelle ne valtioiden rajat ylittävät syy-seuraussuhteet, jotka tekevät kohteen eristämisestä ylipäätään mielekkään operaation.

6 Kriisin ratkaisu ja toimijuuden teknologia

Olen pyrkinyt analysoimaan Kreikan kriisin muodostumista hallinnolliseksi ongelmaksi käyttäen diagnoosin ja tartunnan käsitteitä. Diagnoosi tunnistaa ja eristää hallinnollisten toimien kohteen tartunnan selittäessä toimien mielekkyyden. Kriisin ratkaisu ei kuitenkaan perustu yhden ennalta määrittelyn toimijan diktaattiin, vaan toimijoiden identiteetit rakentuvat diskurssissa osana kriisin ratkaisemiseksi vaadittavaa hallinnollista yhteistyötä. Tämän luvun tarkoituksena onkin tarkastella, miten kriisin ratkaisun kannalta relevantit toimijuudet diskurssissa määrittyvät.

6.1 Hallinnon modernisointi

Foucault'n mukaan valtio tai valtiollinen valta ei ole itseään generoiva voima, vaan se on pikemminkin syntynyt erilaisten hallinnollisten toimien viitekehykseksi. Tästä perspektiivistä käsin valtion voidaan nähdä rakentuvan diskurssissa oikeuttamaan (talous)kriisin ratkaisun kannalta merkityksellisiä hallinnollisia käytäntöjä. Näyttää kuitenkin siltä, että analysoitavassa diskurssissa Kreikan valtio maantieteellisenä tai suvereenina tilana ei ole relevantti kategoria. Kreikan valtionhallinto (biopoliittisena valtana) on puolestaan ennen kaikkea hallinnollisen vallan kohde: Kreikan hallinto on toimijan sijaan se kohde, jonka diskurssi eristää ja lopulta jakaa muokattaviin osatekijöihin.

Kriisin ratkaisun (ja sopeutusohjelman tehokkaan implementoinnin) kannalta keskeisin toimija on Kreikan hallitus. Kreikan hallituksen toimijuus perustuu sen rooliin taloustieteellisten suositusten ja konkreettisten poliittisten käytäntöjen välisenä linkkinä. Keskeisin Kreikan hallitukseen liitetyistä attribuuteista on sitoutuneisuus ohjelmaan (tai päättäväisyys ohjelman läpiviemiseen):

Hallitus on päättäväisesti ryhtymässä implementoimaan kunnianhimoisia reformeja modernisoidakseen julkisen sektorin ja saadakseen tuote- ja työmarkkinoista tehokkaammat ja joustavammat, luodakseen avoimemman ympäristön kotimaisille ja ulkomaisille sijoittajille, ja vähentääkseen valtion suoraa osallistumista kotimaisiin yhtiöihin. (ECFIN 2010b: 41.)

Ylläpitääkseen talouden vahvistumista keskipitkällä aikavälillä, hallitus on myös sitoutunut vahvistamaan finanssipolitiikan puitteita ja -instituutioita. (ECFIN 2010b: 41.)

Kuten lainaamani esimerkit paljastavat, ohjelman läpivienti vaatii hallitukselta sitoutuneisuutta modernin hallinnon ideaaleihin ja päättäväisyyttä viedä uudistukset läpi mahdollisesta poliittisesta vastustuksesta huolimatta. Hyvä hallitus on sitoutunut toteuttamaan modernia hallinnon taidetta kultivoidakseen talouden luonnollisia mekanismeja riippumatta hallituskokoonpanon poliittisista preferensseistä. Tämä kultivointi vaatii hallitukselta kykyä ottaa kohteekseen myös (valtion)hallinnon itsensä, karsiakseen utilitaristisen periaatteen mukaan tulkittua tehottomuutta.

Sitoutuneisuus ei kuitenkaan kosketa vain taloustieteellisten parhaiden käytäntöjen noudattamista, vaan myös ohjelman sosiaalista ulottuvuutta ja heikoimmista huolehtimista.

Hallitus on sitoutunut jakamaan sopeutuksesta aiheutuvan taakan reilulla tavalla. (ECFIN 2010b: 41.)

Talouskuri ja rakenteelliset reformit ottavat huomioon sosiaalisen ulottuvuuden ja hallitus on sitoutunut reiluuteen niiden implementoinnissa. (ECFIN 2010b: 28.)

Huomionarvoista on, kuinka "sosiaalinen" erotetaan omaksi ulottuvuudekseen rakenteellisesta, talouden kilpailukyvyyn ja hallinnon modernisointiin suunnitellusta ohjelmasta. Sosiaalinen ulottuvuus on tila, jossa hallinto voi toteuttaa reiluuden periaatetta, toki konsistentisti talouskurin vaatimusten kanssa (ks. ECFIN 2010b: 64). Vaikka analysoitavan diskurssin semanttinen taso ei suoraan paljasta mitä sitoutuneisuus reiluuteen sosiaalisen ulottuvuuden politiikoissa lopulta tarkoittaa, niin näyttää selvältä, että reiluus on pikemminkin modernin hallinnon taiteen väline, kuin tiukasta talouskurista sallittu myönnytys: sosiaalisen ulottuvuuden huomioiminen sekä mahdollistaa paremman kansallisen koheesion ja siten ohjelman tehokkaamman implementaation (ks. ECFIN 2010b: 42) että lisää kokonaiskykyä ja vähentää negatiivisten spill over -vaikutusten riskiä (ks. ECFIN 2010a: 18). Sosiaalinen ulottuvuuden inkluusio hallinnon kohteeksi ja sosiaalisen ulottuvuuteen kohdistuvat toimet kiertokulun normalisoimiseksi muodostuvat näin modernissa hallinnon taiteessa tärkeäksi osaksi tehokkaan hallinnon ideaalia.

Hallituksen sitoutuneisuus ohjelmaan – tai laajemmin, hyvän hallinnon ideaaliin – mahdollistaa sille tietynkaltaisen toimintakentän. Vaikka tämä toimintakenttä on ennalta rajoitettu ohjelman tavoitteiden toteuttamiseen, niin toimintakenttensä sisällä hallitus käyttää kuitenkin suvereenia ja ehdotonta valtaa.

[H]allitus toteuttaa vaadittavat muutokset palkkamekanismeissa ja työmarkkinainstituutioissa. (ECFIN 2010b: 22.)

Hallitus aloittaa implementoimaan lainsäädäntöä julkisen- ja paikallishallinnon uudelleenorganisoinniseksi tavoitteenaan vähentää kustannuksia vähintään 1500 miljoonalla eurolla vuodesta 2011 vuoteen 2013 [...] (ECFIN 2010b: 62).

Hallitus käyttää suvereenia valtaa implementoidessaan, toteuttaessaan ja toimeenpannessaan sopeutusohjelman politiikkoja. Esimerkiksi Kreikan parlamentin toimijuus on rajoittunut vain EC:n, EKP:n ja IMF:n (sekä Kreikan hallituksen) muotoileman sopeutusohjelman politiikkojen hyväksymiseen (ECFIN 2010b: 60, 63, 66–70). Diskurssi ei mahdollista parlamentille aktiivista toimijuutta Kriisin ratkaisussa vaan parlamentin rooli määräytyy tärkeimmän vallankäytön tekniikan – eli lain säätämisen – toteutumisen kautta. Parlamentin merkityksellisyys muodostuu puhtaasti sen kyvystä hyväksyä kriisin ratkaisun kannalta olennaiset Kreikan taloutta ja hallintoa koskevat (tai parantavat) lainsäädännölliset muutokset.

Verrattain heikko hallinnollinen kapasiteetti ja sosiaalisten levottomuuksien ja akuuttien poliittisten jännitteiden riskit ovat tärkeitä uhkia ohjelmalle. Taloudellisen sopeutuksen etupainotteisuus ja sen nopea omaksuminen parlamentissa ovat lieventäviä tekijöitä. (ECFIN 2010b: 29.)

Seuraavien elementtien tulisi olla osa reformia: [...] Varmistaa, että parlamentti ei muokkaa budjetin kokoa hyväksymisvaiheessa [...]. (ECFIN 2010b: 66.)

Diskurssin parlamentille antama toimijuus mahdollistaa vain sopeutuksen vaatimien lainsäädännöllisten muutosten hyväksymisen. Parlamentin toiminta saa merkityksensä janalla, jonka toisessa päässä on ohjelmaan liitettyjen lainmuutosten hyväksymisen riittävän nopeasti ja toisessa päässä mahdollinen hidastelu tai hyväksymättä jättäminen (mikäli se edes on mahdollista). Muunlainen toimijuus edellyttää – foucault´laisella terminologialla – vastakäyttäytymistä (counter-conduct, ks. Foucault 2009 267–269).

Vaikka hallituksella on diskurssissa rajoittamaton kyky toteuttaa muutoksia, niin myös sen toimijuus on tiukasti rajoitettua. Koska sopeutusohjelman politiikat perustuvat objektiiviselle tiedolle talouden luonnollisista mekanismeista, niin hallituksen tehtävänä ei ole suunnitella elvyttäviä politiikkoja, vaan ainoastaan omaksua ne osaksi hallinnollisia käytäntöjä.

[Hallitus] omaksuu nopeasti lainsäädännön, jolla perustetaan yhden pysähdysten toimipisteitä [engl. one-stop shops] uuden yrityksen perustamiseen leikatakseen proseduureja, kustannuksia ja viivytyksiä. (ECFIN 2010b: 48.)

Hallituksen tulee esimerkiksi omaksua laki joka yksinkertaistaa uuden yrityksen

perustamista, omaksua palveludirektiivin mukainen horisontaali lainsäädäntö ja omaksua rautatiesektorin aikataulutettu elvytysuunnitelma (ECFIN 2010b: 61). Hallituksen tulee myös omaksua maantierahtia koskevaa EU:n tasolla säädettyä lainsäädäntöä (ECFIN 2010b: 65), vahvistaa finanssisektoria omaksumalla Euroopan komission ja IMF:n kanssa tuotettu lakiluonnos (ECFIN 2010b:66), modernisoida julkista hallintoa omaksumalla tarvittava lainsäädäntö ja toteuttaa paikallishallinnon reformeja koskevat määräykset täydellä voimalla (ECFIN 2010b: 67).

Tapa, jolla hallituksen toimijuus määräytyy, sen sitoutuessa ohjelmassa määritettyihin tavoitteisiin ja omaksuessa parhaisiin käytäntöihin perustuvat politiikat ja strategiat, on jyrkässä kontrastissa Kreikan edellisen hallituksen toimijuuden kanssa.

Lokakuun vaalien jälkeen, sen tajuaminen, että vuosina 2008 ja 2009 aiheutunut finanssisektorin ja julkisen sektorin velka oli merkittävästi pahempi, mitä edellinen hallitus oli raportoinut, aiheutti luottamuksen häviämisen, rahoituskustannusten nousun sekä kasvun ja työllisyyden heikentymisen. (ECFIN 2010b: 39.)

Kuten on tullut jo esiin, Kreikan kriisissä ei ole niinkään kyse kilpailukyvyistä tai julkisesta velasta, vaan Kreikkaa piinanneesta huonosta hallinnosta. Hallinnon huonous ei ole pitänyt paikkaansa vain paikallis- tai verohallinnon tasolla, vaan myös korkeimmalla keskushallinnon tasolla. Sitoutumattomuus hyvään hallintotapaan, kuin myös validin datan keräämisen ja raportoinnin laiminlyönti tuottavat yhdessä ja erikseen tilan, jossa politiikkaa voidaan toteuttaa esimerkiksi sisä- tai puoluepoliittisten preferenssien mukaisesti. Aineiston edustamassa eurooppalaisessa hallinnollisessa kriisidiskurssissa tämänkaltainen hallinta on kuitenkin väistämättä väärin hallitsemista.

Kreikan pääministerinä vuonna 2010 toiminut George Papandreou toteaa kuvaavasti edellisen hallituksen ”aiheuttaneen ja piilottaneen” kriisin ja nykyisen hallituksen olevan ”kaikessa rehellisyydessä, [...] eri hallitus” (Papandreou 2010). Kriisin ratkaisun kannalta olennaista on, ettei Kreikan (poliittisella) hallinnolla ole mahdollisuutta aiheuttaa uhkaa talouden kiertokululle saati piilottaa¹⁹ aiheuttamaansa uhkaa. Näiden kahden toisiinsa liittyvän mahdollisuuden eliminoimiseksi tarvitaan kahta erilaista strategiaa. Ensimmäinen strategia riisuu hallitukselta kyvyn toimia väärin: tämän strategian voidaan nähdä perustuvan ekstravaltiollisen tason asiantuntijaorganisaatioiden tuottamaan objektiiviseen tietoon talouden kausaalisista laeista, sekä tähän tietoon perustuvaan

19 Mikäli talouslukujen piilottaminen tuottaa etua valtiolle tai kansakunnalle, niin valtion suvereneiteettiä korostavassa ja valtion etua maksimoivassa hallinnon rationaliteetissä todellisten talouslukujen salaaminen muilta saattaisi olla täydellisen järkevä operaatio.

sopeutusohjelmaan. Kun hallituksen tehtäväksi jää sitoutua ohjelman tavoitteisiin ja implementoida siihen liittyvä politiikat, on uhka väärin hallitsemisesta taloudellisten ongelmien aiheuttamisesta eliminoitu. Hallituksen toimien arvioinnissa kysymys on enää siitä, onko hallitus ollut riittävän sitoutunut tai onko se implementoinut riittävän tehokkaasti: markkinoiden verifikaatio arvottaa politiikkojen sijaan implementaation tehokkuutta.

Talousongelmien piilottamisen eliminoimiseen pyrkivä toinen strategia puolestaan tuo – ainakin tämän analyysin osalta – osittain uuden ulottuvuuden moderniin hallinnon taiteeseen. Kriisin ratkaisu ei onnistu pelkästään oikeilla politiikoilla ja niiden implementoinnilla, vaan se vaatii myös jatkuvaa luottamuksen rakentamista ja epäilysten eliminointia. Papandreoun mukaan ”[t]aloudelliset realiteetit edellyttävät [hallitukselta] kovia päätöksiä” ja kriitikot olettavat sopeutusohjelman kaatuvan sisäpoliittisiin ongelmiin (Papandreou 2010). Luottamuksen rakentamiseksi hallituksen ensisijainen toimi ei ole kriisipolitiikan implementointi, vaan aikaisempien talouslukujen ja ennustusten uudelleenarviointi (ECFIN 2010b: 25) sekä politiikan ennustettavuuden ja läpinäkyvyyden parantaminen:

Vahvistaakseen markkinoiden luottamusta ja tiedonvälitystä, hallitus suunnittelee käyvänsä läpi velanhoidon operationaalisen ja riskienhallinnan kehysraamit varmistaakseen toimiemme läpinäkyvyyden ja ennustettavuuden. (ECFIN 2010b: 45.)

Hallitus ei osoita sitoutumistaan ohjelmaan vain sitoutumalla ja implementoimalla, vaan myös tekemällä kaikki toimensa läpinäkyviksi ja valvonnan alaisiksi. Vaikka poliitikot tietävät taloudelliset realiteetit ja niiden edellyttämän oikean politiikan, niin vain poliittisesti riippumaton monitorointi ja valvonta voivat taata, että poliitikot todella toteuttavat oikeaa politiikkaa. Liberalismin esittämä kysymys on Foucault'n mukaan se, kuinka hallinto kykenee muotoilemaan omat rajoitteensa lain muotoon (Foucault 2008: 38). Aineiston valossa näyttää selvältä, että Kreikan kohdalla kysymys ei kosketa vain lakien muotoilua, sillä vain jatkuva (ja riippumaton) monitorointi mahdollistaa uskottavan hallinnon rajoittamisen halvaannuttamatta hallintoa tai tukahduttamatta markkinoita. Hallituksen yhtenä tärkeimpänä tehtävänä on siten rajoittaa hallintoa oman toimivaltansa puitteissa luomalla itsenäisiä hallinnon toimintaa arvioivia instituutioita ja prosesseja.

Hallitus perustaa (30.6.2010 mennessä, rakenteelliseksi suorituskykymittariksi) erityislainsäädännön turvin ja yhteistyössä IMF:n, Euroopan komission ja EKP:n kanssa täysin

itsenäisen Financial Stability Fundin (FSF). (ECFIN 2010b: 47.)

Hallitus työskentelee yhdessä Euroopan komission kanssa käynnistääkseen itsenäisen ulkoisen funktionaalisen selvityksen julkisesta hallinnosta keskushallinnon tasolla. (ECFIN 2010b: 48.)

Hallitus käynnistää itsenäisiä funktionaalisia selvityksiä julkisesta hallinnosta keskushallinnon tasolla ja olemassa olevissa sosiaalisissa ohjelmissa. Nämä suoritetaan kansainvälisesti tunnettujen ja ulkoisten asiantuntijoiden toimesta. (ECFIN 2010b: 65.)

Turvautuen lisääntyvään tekniseen apuun, hallitus perustaa suorassa yhteydessä komission kanssa olevan teknisen työryhmän varmistamaan a) transportaatiosektorin suurten projektien, b) ympäristöprojektien, c) finanssiteknisten instrumenttien ja d) julkisen hallinnon reformin nopean implementaation. (ECFIN 2010b: 61.)

Ennustettavuuden vaatimus tarkoittaa, että politiikkoja ei tule muotoilla osana poliittista prosessia, vaan poliitikkojen tulee perustua dataan ja riippumattomaan asiantuntijuuteen. Vain siirtämällä hallinnon organisatorista painopistettä Kreikan valtiontalous ”saadaan kontrolliin” (IMF 2010). Kreikan talouden sopeutusohjelma pyrkii tähän tavoitteeseen kolmella rintamalla. Ensinnäkin tärkeää on jo esiin nostettu hallituksen sitoutuneisuus ohjelmaan ja erilaisten ekstravaltiollisella tasolla muotoiltujen politiikkojen omaksumiseen. Toiseksi, hallitus perustaa (tarvittaessa erityislainsäädännöllä, kuten Financial Stability Fundin (ks. luku 7.1) tapauksessa) riippumattomia pysyviä tai ad hoc -asiantuntijaorganisaatioita injektoimaan pääomia ja arvioimaan hallinnon toimia. Kolmanneksi, poliittiseen hallintoon liittyvää organisaatiomallia muokataan niin, että se mahdollistaa asiantuntija-arvioihin ja parhaisiin käytäntöihin perustuvan politiikan tehokkaamman toteuttamisen. Tämä tarkoittaa paikallishallinnon karsimista sekä keskushallinnon muokkaamista siten, että esimerkiksi valtionvarainministeriön merkitys kasvaa suhteessa muihin ministeriöihin, osin riippumatta politiikan kohteena olevasta sektorista. Sopeutusohjelman ehtojen mukaan esimerkiksi terveydenhuollon rahoituksellinen ja operationaalinen valvonta siirretään entistä enemmän valtionvarainministeriön vastuulle (ECFIN 2010b: 67).

6.2 Populaation ongelma

Kreikan kriisin ratkaisemiseksi on tärkeää kyetä manipuloimaan sitä tilaa, jossa talouden kausaaliset lait hyvinvointia generoivat. Tässä tehtävässä käytetään pääasiallisena keinona paitsi diagnosoinnin tuottaman tiedon kykyä eristää kohteensa, niin myös Kreikan keskushallinnon mahdollisuutta säätää lakeja. Lainsäädäntö ei perustu oikean ja väärän binaarierotteluun ja oikeuden toteutumiseen määrittelemällä rangaistus. Sen sijaan

lainsäädäntö on keino manipuloida muuttujia, jotka ovat kausaalisessa suhteessa hyvinvointiin. Lait tulee suunnitella niin, että ne maksimoivat talouden luonnollista kiertokulkua. Laki ei kiellä tai pakota, vaan se rationalisoi, tukee, tehostaa, yksinkertaistaa ja modernisoi (ECFIN 2010b: 20, 40, 63, 67).

Lain tehtävänä on edistää kiertokulkua sellaisissakin tapauksissa, joissa lain säätäminen näyttäisi liittyvän oikeudenmukaisuuden toteutumiseen. Tämä tulee esiin jopa laeissa, joilla pyritään suojelemaan heikoimpia talouskriisin ja sen ratkaisuun käytettyjen politiikkojen vaikutuksilta.

Sopeutusohjelman vaikutukset jakautuvat reilusti yhteiskuntaan ja se suojelee haavoittuvaisimpia. Nämä ovat tärkeitä ehtoja, jotta voidaan taata laaja tuki ohjelman läpiviemiselle. [...] Vähiten tienaavia ja pienimpää eläkettä saavia, kuten myös haavoittuvimmassa asemassa olevia [...] tullaan suojelemaan ja hyvittämään sopeutusohjelman aiheuttamilta haitallisilta vaikutuksilta. (ECFIN 2010b: 28.)

Pienimpiä eläkkeitä ja perhetukea ei leikata, ja haavoittuvimmassa asemassa olevia hyvitetään sopeutusohjelmaan aiheuttamilta mahdollisilta haitallisilta vaikutuksilta. (ECFIN 2010b: 42.)

Hallinnon tehtävänä on suojella heikoimmassa asemassa olevia sopeutusohjelman haitallisilta vaikutuksilta, sillä vain näin taataan yhteiskunnan laaja-alainen tuki ohjelman läpiviemiselle. Kategoriana ”haavoittuvaisimmat” toistuu myös sopeutusohjelman tiimoilta tuotetussa lehdistötiedotteessa ja lehtihaastattelussa (ks. esim. IMF 2010; BBC 2010). Huomionarvoista on kuitenkin se, että kategoria jätetään johdonmukaisesti tarkemmin määrittelemättä. Kategoriaan kuulumisen, ja siten hallinnon suojelun kohteena oleminen, ei perustu niinkään henkilöstä itsestään riippuvaan kriteeriin tai todettuun suojelutarpeeseen, vaan budjetin liikkumatilaan. Sopeutusohjelmassa hallinto ”suojelee haavoittuvaisimpia konsistentisti talouden tasapainovaatimusten kanssa” (ECFIN 2010b: 64). Näin suojelun kohteena olevan kategorian määritelmä on alisteinen talouskurin vaatimukselle. Hallinto kykenee vähentämään suojelusta aiheutuvaa taloudellista taakkaa jättämällä kategorian määrittelemättä tai uudelleenmäärittämällä kategoriaan kuulumisen kriteerit: vertailukohdaksi voidaan ottaa, kuinka esimerkiksi ”raskaiden ja rasittavien ammattien” listaan esitetään ”huomattavaa tarkistusta” säästöjen tuottamiseksi (ECFIN 2010b: 64). Tässäkin tapauksessa kyse ei ole objektiivisesta ammattien rasittavuuden tai ei-rasittavuuden arvioinnista sinänsä – tai edes siitä, että rasittavien ammattien ylimääräiset kompensatiot poistettaisiin – vaan hallinnon lainsäädännön keinoin toteuttamasta rasittavuuden uudelleenmäärittelystä suhteessa tarvittaviin

säästötoimenpiteisiin.

Heikoimmassa asemassa olevien suojeleminen on tärkeää myös muista syistä:

[S]uurelta osin epävarmassa ympäristössä, korkean ja kasvavan työttömyyden oloissa, työpaikan menettämisen mahdollisuus saa työntekijät [...] välttämään entistä enemmän riskejä, mikä entisestään vähentää heidän kulutussuunnitelmiaan. Heikon työmarkkinaodotusten ja epävarman/riittämättömän toimeentulotuen interaktio saattaa heikentää kokonaiskysyntää, jolloin työttömyys lopulta ampuu yli. (ECFIN 2009: 35.)

Sosiaalipolitiikan avulla voidaan ”stimuloida kokonaiskysyntää, kun otetaan huomioon, että [heikoimmassa asemassa olevat] käyttävät saamansa tuet pääosin kulutukseen” (ECFIN 2009: 18). Sosiaalinen ulottuvuus ei siten ole implementaation helpottamiseksi tehtävä myönnytys vaan se perustuu objektiiviseen tietoon talouden laeista, kuten edellä lainatut kohdat Euroopan komission raportista vuodelta 2009 osoittavat. Tukemalla kriisin seurauksena työnsä menettäviä vältetään ”itseään toteuttava kokonaiskysynnän vähenemisen spiraali” (ECFIN 2009: 35).

Noin neljännes [talouskriisin lieventämiseksi tehtävistä] toimista tuottaa todennäköisesti joissakin tapauksissa merkittäviä spill over -vaikutuksia muihin jäsenvaltioihin. Tämä koskee politiikkoja, joiden tarkoituksena on esim. vähentää sosiaaliturvaa ja, erityisesti, työaikajoustoja koskevia avustuksia (esim. osa-aikaisen työttömyyden tuki). Erityisesti jälkimmäisessä tapauksessa saatetaan tarvita vahvempaa EU-tason koordinoitua, jotta vältetään [euroalueen] sisämarkkinoiden kilpailullisia häiriöitä. (ECFIN 2009: 20.)

Kuten lainaamani esimerkki osoittaa, osaltaan implementoitavien sosiaalisen ulottuvuuden politiikkojen ehtona on myös euroalueen vakaus, tai negatiivisten spill over -vaikutusten välttäminen. Tätä ei juurikaan tuoda esiin Kreikan sopeutusohjelman muistiossa (vuoden 2010 toukokuulta) mutta nähdäkseni tämä johtuu jo aikaisemmin esittämästäni seikasta: kriisin ratkaisemiseksi tuotettu diagnoosi eristää Kreikan muokattavaksi objektiksi, eikä siis tarkastele kriisiä muuta euroaluetta koskevana. Silti myös sopeutusohjelman muistio on osa EU:n ja komission hallinnollista ja intertekstuaalista diskurssia. Yhdenmukaisuus tulee ilmi laajalti muistion viittauksissa EU:n direktiiveihin, esimerkiksi subventio- ja kilpailusäädöksiin (ks. esim. ECFIN 2010b: 24, 47-48).

Työttömyyden aiheuttamien spill over -vaikutusten taustalla voidaan havaita eräs talouden luonnollinen mekanismi, tai pikemminkin häiriö tässä mekaniisissa. Tarkoitin tässä työttömyyttä, joka ratkeaa itsestään työvoiman liikkua vapaasti euroalueen sisällä:

mekanismia, jossa työvoima virtaa alueelta (jossa työvoiman kysyntä vähenee esimerkiksi rakennemuutoksen seurauksena) toiselle alueelle (jossa työvoiman kysyntä ylittää sen tarjonnan). Populaation vapaus, tässä tapauksessa vapaa liikkuvuus, mahdollistaa tämän tasapainottavan mekanismin. Mekanismi ei kuitenkaan toimi, tai se aiheuttaa negatiivisia spill over -vaikutuksia muihin jäsenvaltioihin, kun ihmiset käyttävät vapauttaan liian laajamittaisesti paetakseen rajujen leikkauksien vaikutuksia. Tai, kun vapauttaan käyttävät ihmiset eivät vastaa työmarkkinoiden toiveita. Vapaan liikkuvuuden funktiona on siten mahdollistaa lähinnä tuottavan työvoiman hallitut liikkeet euroalueen sisällä sellaisille alueille, joissa heidän työpanoksensa tuottaa maksimaalisen taloudellisen hyödyn.

Vaikka sopeutusohjelman rasitukset jäävät väistämättä ”kansan kannettavaksi”, kuten Papandreou (2010) toteaa sopeutusohjelman välttämättömyyttä alleviivaavassa puheessaan, niin kansa ei kuitenkaan ole varsinainen hallinnon kohde. Sen sijaan yksilöistä koostuva populaatio jaetaan sektoreihin, kuten alhaisin tuloluokka, haavoittuvaisimmat, työttömät, julkisen sektorin työntekijät, yksityisen sektorin työntekijät, ammattitaitoiset työntekijät tai ammattitaidottomat työntekijät (ks. esim. ECFIN 2009: 18). Yhdistävänä (ja erottavana) tekijänä ei ole kansalaisuus vaan osallisuus talouden kiertokulusta.

Suuren mittakaavan suoria työpaikkojen luomisia [...] tulee välttää, sillä tämä paisuttaa keinotekoisesti julkista sektoria. Tämänkaltaiset toimet voivat olla hyödyllisiä, mikäli ne kohdistuvat tiettyihin spesifioituihin haavoittuvaisiin ryhmiin ja auttavat heitä pysymään kosketuksissa työmarkkinoihin. (ECFIN 2009: 19.)

[Hallitusten tulee] erityistoimin helpottaa finanssikriisin suoraa yksilöihin kohdistuvaa vaikutusta estääkseen ylivelkaantumista ja ylläpitääkseen pääsyä rahalaitosten palveluihin. (ECFIN 2009:18.)

Hallinnon sosiaalisen ulottuvuuden kohteena ovat ne populaation sektorit, jotka ovat syrjässä, joko kokonaan tai osittain, tai vaarassa syrjäytyä, talouden kiertokulusta. Poliitiikan tavoitteena ei ole kuitenkaan palauttaa tai pakottaa näiden syrjäytyneiden ryhmien jäseniä suoraan osaksi talouden kiertokulkua esimerkiksi luomalla keinotekoisesti²⁰ työpaikkoja, vaan ennen kaikkea ylläpitää tai kehittää heidän taitojaan ja ominaisuuksiaan, jotta paluu onnistuisi luonnostaan sitten kun talous palaa kasvu-uralle. Näin eurooppalaisessa hallinnollisessa diskurssissa sosiaalinen ulottuvuus on nähtävä turvallisuuden teknologian käyttöön valjastettuna kurinpidon mekanismina. Tämä

20 Termistön ehtona on liberalistinen näkemys, jonka mukaan valtion luomat työpaikat massatyöttömyyden estämiseksi ovat keinotekoisia ja siksi vältettäviä siinä missä yksityisten yritysten voitontavoittelun sivutuotteena syntyneet työpaikat ovat luonnollisia ja siksi tavoiteltavia.

populaation sektoreihin kohdistuva ”aktiivisen inklusion strategia” (ECFIN 2009: 18) pyrkii tunnistamaan ja eristämään kohteensa tuottaakseen hyvin kohdistetuilla politiikoilla kiertokulkuun palaamisen edellytykset. Tai kuten komission raportissa todetaan, parantamaan politiikan kohteiden ”työllistettävyyttä” (ECFIN 2009: 38).

Aktiivisen inklusion strategia ei tarkoita vain hallinnon jatkuvaa pyrkimystä yksilöiden ominaisuuksien (kuten työllistettävyyden) kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Inklusion voidaan ymmärtää tarkoittavan myös yhä uusien tilojen ottamista hallinnon kohteeksi, eli ”siviiliyhteiskunnan absorboitumista valtioon” (Hardt & Negri 2000: 25). Tämänkaltaisen modernin (bio)hallinnon rationaliteetin tuottamien diskursiivisten käytäntöjen merkitystä yksilölle on toki analysoitu muualla (ks. esim. Hardt & Negri 2000; Read 2009) mutta tämän tutkielman kannalta merkityksellisempää on, että esimerkiksi työllistettävyyden parantamiseen pyrkivät politiikat eivät edellytä hallinnolta tietoa vain työmarkkinoista, vaan myös tietoa tulevaisuuden työmarkkinoista sekä Euroopassa toteutuvasta rakennemuutoksesta. Tämä tarkoittaa, että työllistettävyysspolitiikan pitää perustua tietoon talouden (ja markkinashokkien) luonteesta, valtiospesifistä datasta politiikan räätälöimiseksi kullekin talousalueelle parhaiten soveltuvaksi (ks. ECFIN 2009: 44) sekä EU:n kontekstissa sovitusta strategisista pitkän aikavälin tavoitteista. EU:n tasolla sovitusta työllistettävyysspolitiikkaa ohjaavasta tavoitteesta käy esimerkiksi pyrkimys kouluttaa ja uudelleen kouluttaa yksilöitä tulevaisuuden työmarkkinoiden kysyntää silmällä pitäen ”vihreisiin ammatteihin” (ECFIN 2009: 36).

Hallinto pyrkii tunnistamaan ja eristämään populaatiosta rajattuja tapauksia toimiansa kohteiksi edellä mainitulla kiertokulusta osallisuuden kriteerillä. Kokonaisuutena populaatiota ei kuitenkaan voida pitää politiikan kohteena. Tästä esimerkiksi sopii populaatioon ikääntymiseen liittyvä huomio. Populaation ikärakenne (ja huoltosuhteen parantaminen) saattaisi olla valtion valtaa maksimoivasta valtiojärjen rationaliteetista tarkasteltuna tärkeä hallinnollisten toimien kohde. Aineiston edustamassa hallinnollisessa diskurssissa tämä koko populaatiota koskettava ominaisuus on kuitenkin muuttunut politiikan kohteesta poliittisen taloustieteen variaabeliksi tai faktaksi, jonka mukaan kiertokulun maksimoivaa politiikkaa suunnitellaan. Esimerkiksi OECD:n mukaan Kreikan hallinnon tulisi vähentää julkista velkaa alle 60 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2020-25 mennessä, sillä tällöin populaation ikääntyminen vaikuttaa jo täydellä teholla (OECD 2009; ks. myös ECFIN 2010b: 18). Sen sijaan, että hallinto pyrkisi muokkaamaan populaation ikärakennetta taloustieteellisesti optimaalisen huoltosuhteen saavuttamiseksi,

se pyrkii muokkaamaan itseään toimiakseen optimaalisesti ikärakenteen väistämättä muuttuessa.

Jäsenvaltioiden hallitusten rooli näyttää liittyvän suurelta osin vain niiden kykyyn räätälöidä tai lokalisoida ekstravaltiollisella tasolla tuotetut strategiat konkreettisiksi politiikoiksi. Kuten luvussa 5.1 esittämäni Kreikan talouskriisin diagnoosi osoitti, juuri tämä kompetenssi Kreikan hallitukselta puuttui, mikä pakotti EC:n, EKP:n ja IMF:n lopulta räätälöimään Kreikan hallitukselle Kreikan talouden sopeutusohjelman. Koska EC:n, EKP:n tai IMF:n legitimitetti ei perustu populaarin tahdon tai kansanvaltaisuuden toteutumiseen, niin on ehkä ymmärrettävää, että varsinaisessa sopeutushjelmassa (ECFIN 2010b) populaatio jää hallinnon kohteena lähes merkityksettömäksi. Populaation sijaan sopeutusohjelma ottaa kohteekseen ensisijaisesti Kreikan hallinnon sekä Kreikan rahoitusmarkkinat. Näin myös populaation kontrolliin liittyvät toimet, kuten alkoholille ja tupakkatuotteille langetetut ”terveysverot” tai uhkapeliteollisuuden vapauttaminen saavat merkityksensä vain niiden oletettujen budjettivaikutuksensa vuoksi (ECFIN 2010b: 43, 62).

6.3 Taloustieteellinen kompetenssi

Luvussa 6.1 esiin tulleet Kreikan keskushallintoon liittyvät organisaatiomuutokset – kuten valtionvarainministeriön roolin korostuminen – ovat osa normaalia modernisointia mutta niitä voidaan tarkastella myös rationaliteetin vaihtumisena tai rationaliteetissa tapahtuvan muutoksen kiihdyttämisenä. Tero Auvisen (2010a) mukaan moderni luottoon perustuva rahajärjestelmä on johtanut suureen tilan erkaantumiseen rahataloudellisesta tilasta.²¹ Näin yksilö saattaa vilpittömästi uskoa ”sosiaalisesti konstruoitujen” rahatalouden sääntöjen ”heijastavan tarkasti todellisessa maailmassa vallitsevaa tuotantokykyä”, vaikka tämänkaltainen positio ei perustukaan rahan määritelmän teknisiin vaatimuksiin. Taustalla on Auvisen mukaan oletus, jonka mukaan raha on suunniteltu mittaamaan vallitsevaa rahataloudellisesta valtaa eikä niinkään palvelemaan rahan liikkeellelaskijan päämääriä. Sitoutuminen tähän oletukseen tarkoittaisi vaihtoehtoisten vallankäyttöön liittyvien selitysten hylkäämistä ja sen hyväksymistä, että kaikki rahan kiertokulun edistämiseksi suoritettavat toimet on toteutettu pääasiassa taloudellisen toiminnan mittaamiseksi. (Auvinen 2010a: 8, 17-18.)

21 Auvinen (2010a) tarkastelee artikkelissaan niitä poliittisia merkityksiä, joita korollisen rahan liikkellelasku pankkijärjestelmän kautta talouteen tuottaa. Luottorahan ja siten myös pankkijärjestelmän merkitys näyttäisi olevan modernin hallinnon kannalta ratkaisevassa asemassa, mutta tässä tutkielmassa pyrin rajaamaan pankkijärjestelmän (ja sen tukemisen politiikan keinoin) pääosin tarkasteluni ulkopuolelle.

Sekä suvereeni tila että rahataloudellinen tila legitimoivat tietynkaltaisen sosiaalisen hierarkian. Suvereenin tilan tuottamat hallinnon tekniikat – kuten maanpuolustus – näyttävät rahataloudellisen rationaliteetin lävistämänä vain kvantitatiivisena ja minimoitavana menoeränä²². Kuitenkin siinä missä suvereeni tila ainakin periaatteessa mahdollistaa muutoksen ja eri intressiryhmien pääsyn hallinnon ytimeen, käyttämään pakkokeinoihin tai lainsäädäntöön perustuvaa valtaa, niin moderniin luottorahan tuottama hierarkia on rakenteellisesti fiksattu. Näin muutokset vaativat joko erillisiä polarisaatiota lieventäviä politiikkoja tai täysimittaista rahatalouden reformia. Tästä syystä mikä tahansa muutos ”poliittisen” ja ”rahatalouden” välillä on syvästi poliittinen teko, sillä se vaikuttaa avoimesti kiistanalaisen ja rakenteellisesti fiksatun väliseen rajaan. (Auvinen 2010a: 26.)

Kun otamme tarkastelun kohteeksi Kreikan talouden sopeutusohjelman, niin ratkaisevaan asemaan nousee juuri poliittisen/kiistanalaisen ja teknisen/rakenteellisen välisen rajan muuttaminen. Edellisellä hallituksella oli mahdollisuus aiheuttaa kriisi, koska budjettikurin kaltaisia tavoitteita sovellettiin poliittisessa viitekehyksessä. Sopeutusohjelman strategiaan kuuluu rakenteellistua vallankäyttö siirtämällä se rahatalouden tekniseen viitekehykseen, esimerkiksi valtionvarainministeriöön tai ulkoisiin ja poliittisesti riippumattomiin asiantuntijaorganisaatioihin. Kun sisäpoliittisesti kiistanalaiset kysymykset määritellään taloudelliseksi realiteeteiksi, tai rahatalouden rakenteellisiksi ominaisuuksiksi, niin samalla eliminoituu eri intressiryhmien mahdollisuus käyttää suvereenin vallan tuottamia auktoriteettiasemia vallitsevan järjestelmän muuttamiseksi.

Tämä rationaliteetin vaihtuminen näyttää muuttavan sitä tapaa, jolla diskurssin toimijoiden legitimitetti rakentuu. Talouskriisin ratkaisun kannalta relevanttia toimijuutta ei määritellä suvereenin tilan tuottamalla legitimitetillä, vaan legitimitetti tuotetaan asiantuntijuudella rahatalouden tilan mekanismeista. Esimerkiksi EKP:n mukaan seurauksena on valtava taloudellinen ja sosiaalinen vahinko, elleivät ”EKP ja muut kompetentit auktoriteetit toimi asianmukaisesti ja päättäväisesti” tilanteen hoitamiseksi (ECB 2011). Vasta toimijaan tai diskurssin objektiin liitetty kompetentin määritelmä mahdollistaa position merkittävänä toimijana kriisin hoidossa. Kuten on tullut jo esiin, foucault’laisesta perspektiivistä tarkasteltuna modernin hallinnon tulee perustaa ohjauksensa tieteelliseen tietoon talouden kausaalisista laeista. Kompetenssin liittäminen toimijuuden ehdoksi kuitenkin tarkoittaa lisäksi – ainakin tässä yhteydessä – että

²² Maanpuolustus näyttää juuri tässä valossa myös aineistossa (ks. esim. IMF 2010).

tieteelliseen tietoon perustuva hallinta ei ole vain hallinnon ideaali, vaan pikemminkin kaiken hallitsemisen edellytys.

Kreikan hallituksen kompetenssi sopeutusohjelman toteuttajana ei ole sisäsyntyistä tai perustu suvereeniin tilaan. Dilemmana on, että ilman hallitusta taloustieteellisen kompetenssin projisointi politiikkoina ei kuitenkaan olisi mahdollista, joten hallituksen täytyy sitoutua muiden auktoriteettien tuottamaan objektiiviseen tietoon oikeista politiikoista. Rahataloudellisen tilan kompetentit toimijat, kuten (hallituksen sisällä) valtionvarainministeriö, Kreikan keskuspankki sekä hallituksen perustamat itsenäiset ja riippumattomat elimet raportoivat kuukausittain, kvartaaleittain tai vuosittain politiikkojen tuottamista tuloksista ja raporttien tarkastajana toimii Euroopan komissio, Euroopan keskuspankki ja IMF, jotka tarjoavat varsinaisen sopeutusohjelman sekä muiden toimenpidesuunnitelmien lisäksi myös teknistä apua Kreikan keskushallinnolle (ks. esim. ECFIN 2010b: 73-74). Sopeutusohjelmaa ei voida toteuttaa ilman hallituksen poliittista toimijuutta mutta samalla tämä poliittinen toimijuus tulee rajata ja sitouttaa palvelemaan rahataloudellisen tilan tuottamaa hallinnon rationaliteettia.

Toinen olennainen aspekti hallinnon siirtymisessä rahataloudelliseen tilaan, ja siten hallitsemiseen kompetenttien auktoriteettien käsiin, liittyy siihen vaihtoehtoon, että näin ei tapahtuisi. Seuraukset ovat vakavia, mikäli kriisiä ratkotaan suvereenin tilan tuottaman poliittisen/kiistanalaisen hallinnon kautta. Kuten jo aikaisemmin esiin tullut vaikeneminen kriisinhoitoa kohtaavista mahdollisista sisäpoliittisista ongelmista osoitti, kriisinhoitodiskurssi näyttää olevan kykenemätön internoimaan poliittisen tilan haasteita osaksi diskurssia: suvereeniin tilaan perustuva hallinto näyttäytyy rahataloudellisessa rationaliteetissa pahimmillaan järjettömänä ja parhaimmillaankin ennustamattomana.

Sopeutusohjelman implementoinnin vaihtoehto – ennustamattomuudesta huolimatta – on kuitenkin väistämättä huono. Ennustamattomuus tarkoittaakin lähinnä sitä, että vaihtoehtoa ei voida analysoida lainkaan, tai ainakaan tieteellisellä tarkkuudella, mutta sen karmivuus on siitä huolimatta kiistatonta. Esimerkiksi IMF:n Kreikka-missiota johtaneen Poul Thomsenin mukaan ”vaihtoehto olisi paljon parempi kreikkalaisille, ja Kreikan johtajat tietävät sen” (IMF 2010). George Papandreou toteaa sopeutusohjelmaan liittyvien päätösten tarkoittavan, että ”kreikkalaisten tulee kärsiä merkittäviä uhrauksia” mutta vaihtoehto on ”katastrofi ja vielä suurempaa kärsimystä meille kaikille” (Papandreou 2010). Jyrki Katainen puolestaan kommentoi Suomen osuuden Kreikan pelastuspaketista olevan ”pienempi kuin hinta, joka maksettaisiin siitä, jos Kreikka menisi nurin tai että

euroalue jäisi muuten huonolle kasvulle” (Katainen 2010).

Vaihtoehto ei ole katastrofi pelkästään kreikkalaisille, vaan se on katastrofi eurolle ja koko euroalueelle. Kreikan tauti uhkaa – tartunnan kautta tai muuten – koko euroaluetta. Näyttääkin siltä, että tämän kausaalisen suhteen suunta – se että Kreikan huono taloudenhoito on syy mahdollisille euroaluetta kohtaaville ongelmille – on koko kriisin ratkaisuun liittyvän poliittisen teknologian kannalta äärimmäisen keskeisessä asemassa. Jos kausaalinen suhde käännettäisiin euroalueesta Kreikkaan johtavaksi, niin sopeutusohjelma menettäisi sille diskurssissa annetun merkityksensä.

7 Poliitiikan lokalisointi

Taloudellisen kompetenssin korostuminen hallinnon toimijoiden legitimitietin perustana hävittää hallinnollisesta diskurssista politiikkaan perinteisesti kuuluneet vallan ja intressin analyysit. Tämä ei kosketa vain Kreikan tapausta, vaan on osa laajempaa hallinnon rationaliteetin siirtymää. Esimerkiksi Higginsin mukaan nykyään

jopa kansallisvaltiot viittaavat itseensä ja operaatioihinsa [...] kuin olisivat itseään optimoivia yrityksiä eivätkä populaarin tahdon toteutumisvälineinä vastuullisia kansallisten yhteisöjen hyvinvoinnista. (Higgins 2006: 9-10.)

Vallan, poliittisen kontrollin ja intressin lisäksi moderni hallinnollinen diskurssi hävittää suvereenien tilojen toisistaan erottamat kansalliset yhteisöt ja ottaa kohteekseen yksilöistä koostuvan populaation. Tämä mahdollistaa poliittiseen taloustieteeseen perustuvan kohdistetun vallankäytön ja yksilöiden ryhmittelyn taloustieteellisesti relevanteimmilla kategorioilla, kuten tulo- tai koulutustasolla. Kreikan kriisin ratkaisun yhteydessä kansalliseen yhteisöön – kreikkalaisiin – toki viitataan, mutta sille annettu toimijuus mahdollistaa vain sopeutusohjelman ja edellisen hallituksen toimien seurauksista kärsimisen (ks. esim Papandreou 2010). Aineistona olevista varsinaisista hallinnollisista dokumenteista, kuten sopeutusohjelman muistiosta (ECFIN 2010b) ei ole löydettävissä tämänkaltaisiakaan viittauksia kansalliseen yhteisöön tai populaarin tahdon toteutumiseen.

Tämänkaltaisten viittausten puute osoittaa, että hallinnollisten dokumenttien subjektina homo economicus on perustavanlaatuisesti erilainen, ja eri periaatteilla hallittava, kuin suvereenin tilan juridinen subjekti. Readia lainaten, ”[u]sliberalismi konstituoii uudenlaisen 'hallintomentaliteetin' [...] jolla ihmisiä hallitaan ja joilla he hallitsevat itseään” (Read 2009: 29). Tavoitteenani ei ole kuitenkaan analysoida niinkään sitä, miten

uusliberalismi konstituoii yksilöitä vallan subjekteina vaan sitä, minkälaisen tilan diskurssi tuottaa hallinnollisten toimien viitekehyyksi Kreikan kriisin ratkaisun synkronisessa leikkauksessa. Diskursiiviset käytännöt eivät muokkaa vain yksilöitä, vaan ne tuottavat ja muokkaavat myös auktoriteettiasemia. Näin diskursiiviset käytännöt tuottavat sen valtasuhteiden verkoston, jonka läpi hallinto operoi.

Kreikan kriisin ratkaisun kannalta keskeistä on, että hallinnollinen diskurssi ottaa muokattavaksi kohteekseen suvereeniin tilaan perustuvan valtionhallinnon. Toimet eivät perustu intressiin tai vallan maksimointiin vaan objektiiviseen tietoon ja taloustieteelliseen kompetenssiin. Kreikan kriisin ratkaisemiseksi tuotettu objektiivinen tieto kytkeytyy osaksi modernia hallintoa irrottaen auktoriteettiposition legitimitetin maantieteellisistä kahleistaan. Tämä mahdollistaa politiikkojen muotoilun ekstravaltiollisella tasolla niin, että suvereenin tilan tuottamien auktoriteettiasemien toimintakentäksi jää politiikkojen – tai parhaiden käytäntöjen – sopeuttaminen ja muokkaaminen kullekin talousalueelle parhaiten sopivaksi. Käytän tästä hallinnollisesta prosessista nimitystä politiikan lokalisointi.

Tämän luvun tarkoituksena on tarkemmin analysoida, mitä tämä politiikan lokalisointi aineistosta tulkittuna tarkoittaa. Käyttämäni aineisto ei kuitenkaan mahdollista lokalisointiprosessin kaikkien toimijuuksien analysointia, ainakaan kattavasti. Tarkemman analyysin ulkopuolelle jäävät kriisin ratkaisun kannalta merkittävät ekstravaltiollisen tason toimijat kuten EKP, EC, EU ja IMF. Tämä johtuu siitä, että aineistona olevat dokumentit ottavat kohteekseen lähinnä suvereenin tilan valtionhallintoon liittyvät toimijuudet sekä pankkisektorin.

7.1 Jatkuva valvonta

Moderniin hallintoon elimellisesti kuuluvan valvonnan, raportoinnin ja seurannan tehtävänä ei ole niinkään arvioida implementoitavien politiikkojen oikeellisuutta (tai edes tehokkuutta) sinänsä vaan pikemminkin implementoinnin tehokkuutta. Valvonnan avulla ei myöskään pyritä tarkkailemaan oikeudenmukaisuuden toteutumista tai lakien noudattamista, vaan arvioinnin kohteena on se, ovatko kriisin ratkaisemiseksi tehtävät toimet riittävän kattavia, riittävän ankaria ja riittävän tehokkaita. Tämä on seurausta taloustieteelliseen tietoon perustuvien politiikkojen ja taloudessa/yhteiskunnassa tapahtuvien seurausten välisestä kausaalisesta suhteesta, kuten pyrin luvussa 2.1 diagnoosin käsitteen avulla kuvaamaan. Tämän voidaan puolestaan nähdä johtavan tilanteeseen, jota esimerkiksi Higgins kuvaa uudeksi ”metanormiksi” vastuun siirtyessä

sääntöjen tekijöiltä niiden noudattajille (Higgins 2006: 10).

Kreikan sopeutusohjelma korostaa Kreikan hallituksen vastuullisuutta toteuttaa ja omaksua sopeutusohjelmassa eksplikoitua politiikkaa. Näin hallituksesta muodostuu auditoinnin tai valvonnan toteuttajan sijasta näiden tekniikoiden kohde. Valvonta muuttuu kuitenkin tätä suhdetta kompleksisemmaksi, kun hallituksen vastuulla on lisäksi toteuttaa paikallishallintoa jatkuvasti arvioivia raportointijärjestelmiä (ks. esim. ECFIN 2010b: 50). Terveystieteiden sektorilta voidaan ottaa yksi ohjelmaan liittyvä esimerkki tarkempaan analyysiin, sillä se kuvaa monessa suhteessa modernin hallinnon riippuvuutta valvonnan avulla kerättävästä datasta:

Hallitus omaksuu lainsäädännön institutionaalisesta kehyksestä terveysvalmisteille (laki 3580/2007), perustaa uuden järjestelmän lääkehallinnalle, joka suosii enemmän generisiä lääkkeitä, sisältäen uuden järjestelmän lääkäreiden kirjoittamien reseptien sähköiselle valvonnalle. (ECFIN 2010b: 67.)

Esimerkissä hallitus ei kiellä kalliimpia lääkkeitä tai pakota generisten (ja yhteiskunnalle halvempien) lääkevalmisteiden käyttöä terveydenhuollon kustannusten karsimiseksi. Sen sijaan se pyrkii manipuloimaan tilaa niin, että suurempi osuus määrättävistä lääkkeistä olisi yhteiskunnalle halvempia generisiä lääkkeitä. Vaikka tämänkaltaisen lainsäädäntö perustuu ennen kaikkea valinnanvapauteen, niin valinnanvapauden manipulointi haluttujen tulosten aikaansaamiseksi vaatii kuitenkin yksilöiden päivittäisen elämän ja yhteiskunnan lävistämistä kurinpidon tekniikoilla (ks. Foucault 2008: 67). Kurinpidollisten valvonnan tekniikoiden kohteena ei ole kuitenkaan pääasiassa populaatio, vaan ennen kaikkea hallinto itsessään. Tässä tapauksessa hallinto ei tietystikään viittaa keskushallintoon tai hallitukseen, vaan lääkärikuntaan yhtenä modernin biopoliittisen hallintokoneiston osa-alueena. Samalla kuitenkin myös hallitus on jatkuvan valvonnan kohteena implementoidessaan tämän kaltaisia tehokkuutta paikallistasolla valvovia järjestelmiä.

Hallituksen implementaation tehokkuutta arvioiva järjestelmä perustuu pääosin jo olemassa olevaan hallinto-organisaatioon. Sopeutusohjelman fiskaalisiin tavoitteisiin liittyvän datan keräyksen, tilastoinnin ja raportoinnin toteuttavat valtionvarainministeriö ja Kreikan keskuspankki. Yhtenä esimerkkinä valtionvarainministeriö toimittaa EC:lle, EKP:lle ja IMF:lle kuukausittain dataa julkisen sektorin palkkakuluista ja palkollisten lukumäärästä (ECFIN 2010b: 73). Jatkuva valvonta toteutetaan myös puoleettoman parlamentin yhteyteen perustettavan ”finanssiagentuurin” (ECFIN 2010b: 19) sekä

kansainvälisten ja riippumattomien asiantuntijoiden toimesta. Jälkimmäisten tuottamien arvioiden perusteella voidaan esimerkiksi ”rationalisoida julkisen hallinnon organisaatiota ja saada aikaan tuottavuushyötyjä” tai ”arvioida nykyisten sosiaalipolitiikkojen tehokkuutta ja soveltuvuutta” (ECFIN 2010b: 65). Molemmissa tapauksissa näyttää selvältä, että valvonnan toteuttaminen perustuu taloustieteelliseen kompetenssiin kun taas valvonnan kohteena on suvereeniin tilaan legitimizeettinsä perustava toimija. Näin valvonta ja monitorointi hallinnon tekniikkana operoivat suvereenin tilan toimijoiden toimintakenttää rajaten.

Sopeutusohjelman ja kriisin ratkaisun kannalta merkittävä valvonnan kohde on keskus- ja paikallishallinnon ohella Kreikan pankkisektori (ECFIN 2010b: 24). Tämän voidaan nähdä perustuvan uusliberalistiseen teesiin hallinnon velvollisuudesta luoda tehokkaat markkinat aktiivisen politiikan keinoin. Pankkisektorin valvonnassa on kuitenkin nähdäkseni kyse kahdesta muustakin seikasta. Ensinnäkin, Kreikan kriisissä tätä aktiivista politiikkaa (ja sen edellyttämää valvontaa) ei toteuteta niinkään populaarin tahdon ilmauksena tai sen nimissä, esimerkiksi Kreikan hallituksen toimesta, vaan poliittisesti riippumattomien ja taloustieteellisesti kompetenttien asiantuntijoiden toimesta.

Kreikan keskuspankki implementoi pankkisektorin tehostettua valvontaa ja lisää valvontaan käytettävissä olevia resursseja. Tämä pitää sisällään datan raportoinnin tihentämisen ja nopeuttamisen ja jatkuvien stressitestien toteuttamiseen tarvittavan kattavan viitekehyksen edelleen kehittämisen. Henkilöstöä lisätään sekä paikan päällä tapahtuvien tutkimusten että ei paikan päällä tehtävien arvioiden tekemiseen [...] ja koko keskuspankin henkilöstön hyvässä uskossa tekemille toimille myönnetään vahva laillinen suoja. (ECFIN 2010b: 47.)

Kreikan keskuspankki on EKP:n johtaman eurojärjestelmän alainen toimija, jonka tehtävänä on ”implementoida eurojärjestelmän rahapolitiikkaa”, ”tukea Kreikan finanssijärjestelmän vakautta” ja ”tukea hallitusta yleisissä talouspoliittisissa tavoitteissa vaarantamatta edellä mainittuja tavoitteita” (BoG 2012). Kuten huomaamme, Kreikan keskuspankin toimijuus määräytyy suvereenin tilan sijaan eurojärjestelmän viitekehyksessä, jossa Kreikan keskuspankki vastaa toimistaan Euroopan keskuspankille. Tämä alisteisuus toki koskettaa kaikkien euroalueen jäsenvaltioiden keskuspankkeja. Olennaista on kuitenkin huomata, kuinka sopeutusohjelmassa euroalueen intressi pyritään muuttamaan Kreikan hallinnon materiaalisiksi käytännöiksi esimerkiksi lisäämällä keskuspankin henkilöstöä samalla kun suvereeniin tilaan perustuvaa hallinnon organisaatiota ”modernisoidaan” kuluja karsimalla ja henkilöstöä vähentämällä (ECFIN 2010b: 48).

Lisäksi pankkisektorin valvontaa toteuttava Kreikan keskuspankki perustaa ”hallituksen puolesta [...] itsenäisen Financial Stability Fundin [...] pääomittamaan pankkeja” (ECFIN 2010b: 60). FSF on erityislainsäädännön avulla perustettava siviilioikeudellinen oikeushenkilö, mikä helpottaa ”esimerkiksi pätevän henkilöstön palkkaamista ja palkitsemista.” Vaikka FSF ei ole julkisoikeudellinen toimija, sillä on kuitenkin rajoittamaton oikeus muun muassa vaatia Kreikan keskuspankilta tietoja finanssi-instituutioista, vaihtaa luottamuksellisia tietoja ja tehdä diagnostisia tutkimuksia selvittääkseen kohteena olevien luottoinstituutioiden vakavaraisuuden. (ECFIN 2010b: 76-77.) Kreikan keskuspankin ja FSF:n toteuttama pankkisektorin valvonta ei ole näin ollen – ainakaan ensisijaisesti – suvereenissa tilassa toteutettava poliittinen toimenpide. Sen sijaan valvonta hallinnon tekniikkana on rajattu rahataloudellisen tilan kompetenteille ja poliittisesti riippumattomille auktoriteeteille.

Mikäli hylkäämme apriorisen erottelun talouteen ja politiikkaan, niin voimme havaita toisenkin pankkisektorin valvontaan liittyvän seikan. Pankkisektori toteuttaa osaltaan tärkeää hallinnollista funktiota ja se, että tämä hallinnollinen funktio on rajattu ”valtion” ulkopuolelle ”talouden” tai ”yhteiskunnan” tilaan, on kontingenttia ja uudelleen rajattavissa olevaa. Pankit ovat vastuussa talouskasvua tuottavan korollisen luottorahan levittämisestä yhteiskuntaan, jota voidaan pitää – esimerkiksi Auvisen (2010a; 2010b) analyysin valossa – tärkeänä modernin hallinnon tekniikkana. Luottorahalla on sekä käyttäytymistä, arvoja ja itsekontrollia ohjaava biopoliittinen ulottuutensa että materiaalsiin käytäntöihin perustuva luottorahan liikkeellelaskijan legitimizeettiä tuottava suvereeni ulottuvuutensa (Auvinen 2010a: 27). Biopoliittisen funktion kautta voidaan ymmärtää sitä huolta, jota kriisipolitiikka ja Kreikan sopeutusohjelma kantaa yksilöiden syrjäytymisestä rahalaitosten palveluiden ulottuvilta (ks. esim. ECFIN 2009: 18). Suvereenin ulottuvuuden kautta voidaan puolestaan nähdä, kuinka juuri pankkisektorin liikkeelle laskema luottoraha tuottaa tämän rahan kelpoisuuden takaajana toimivan euroalueen hallinnollisten toimijoiden poliittista legitimizeettiä.

Näiden luottorahan hallinnollisten ulottuvuuksien aukaisemasta näkökulmasta on selvää, että pankkikriisi tarkoittaa samalla hallinnon kriisiä. Euroopan komission mukaan

EU:n politiikantekijät ovat vastanneet aggressiivisesti pankkisysteemin kriisiin, erityisesti vuoden 2008 lokakuun jälkeen. Lukuisten keskuspankin likviditeettiä ylläpitävien toimien lisäksi jäsenvaltioiden hallitukset ovat tehneet raskaita interventioita tukeakseen finanssihuolista kärsiviä pankkeja. Nämä interventiot ovat tarkoittaneet pääasiassa pankkien uudelleen kapitalisointia julkisin varoin, pankkilainojen hallitustakuita ja, viime aikoina,

heikentyneihin omaisuuseriin kohdistuvia helpotustoimia. Hallitusten interventioiden ennennäkemätön suuruus on oikeutettu viittaamalla finanssisektorin vakauteen kohdistuvaan jatkuvaan uhkaan ja tärkeyteen taata luoton virta reaalityönteeseen (ECFIN 2009: 14-15.)

Vielä vuonna 2009 hallinnon tavoitteena oli komission raportin mukaan lähinnä edesauttaa finanssikriisistä kärsivien pankkien kykyä luotottaa reaalityönteeseen toimijoita. Pankkien valvonnan sijaan ensisijaisena huolena oli ”suuren luokan interventioiden” aiheuttama mahdollinen ”sisämarkkina-alueen kilpailun vääristyminen” (ECFIN 2009: 15). Ennen Kreikan kriisin kärjistymistä luottorahan hallinnollinen (tai poliittinen) funktio nähtiin toteutuvan parhaiten yksilönvapautta ja talouden luonnollisia mekanismeja kunnioittaen yksityisen pankkisektorin kautta, vaikka poliitikot olivatkin pakotettuja torjumaan systeemisen kriisin aikaansaamaa pankkien vakavaraisuuden häiriintymistä julkisilla varoilla. Komission raportissa vuodelta 2009 korostuukin jatkuvasti pankkisektoriin kohdistuvien poliittisten interventioiden väliaikaisuus ja poistumisstrategioiden tärkeys (ECFIN 2009: 9-10, 17, 90). Hallinnon tehtävänä oli markkinoiden häiriön ajan ylläpitää investointeja terveellä tasolla. (ECFIN 2009: 69).

Kreikan sopeutusohjelmasta vastaavaa väliaikaisuuden korostusta ei kuitenkaan löydy ja esimerkiksi FSF:n toimivaltaisuus asetetaan alustavasti seitsemän vuoden mittaiseksi (ECFIN 2010b: 75). Sopeutusohjelmassa pankkisektoriin kohdistuvat väliaikaiset ja nopeat interventiot ovat muuttuneet jatkuvaksi valvonnaksi ja kvartaaleittain tehtäviksi stressitesteiksi. Tämä ei kuitenkaan perustu tai johda politiikan ja talouden välisen rajanvedon tarkistamiseen, sillä pankkisektorin jatkuvan valvonnan ja interventioiden ehtona on Kreikan hallinnollisissa käytännöissä tapahtuva suvereenia tilaa kaventava organisaatiomuutos. Näin sopeutusohjelmaan liittyvää valvontaa ja mahdollisia interventioita toteutetaan objektiivisesti taloustieteellisen asiantuntijuuden perusteella poliittisten preferenssien sijaan.

Näyttää siltä, että sopeutusohjelman implementoinnista vastaavan Kreikan hallinnon valvonnalla pyritään ikään kuin ennakoimaan markkinoiden verifikaatiomekanismeja. Viime kädessä markkinat erottavat oikeat politiikat vääristä mutta tämä prosessi saattaa tuottaa poliittisten (ja erityisesti euroalueesta legitimizeettinsä saavien) auktoriteettien kannalta ennakoimattomia seurauksia, varsinkin jos objektiivisen tiedon varassa tuotettuja politiikkoja ei implementoida riittävän tehokkaasti. Poliitiikan lokalisointiin liittyy näin valvonnan avulla tuotettu takaisinkytkentä, joka mahdollistaa politiikkojen korjaamisen ja implementoinnin tehostamisen ennen markkinoiden viimekätistä verifikaatiota.

7.2 Fragmentaatio ja koordinointi

Kriisipolitiikan hallinnointiin liittyvien hallinnon organisaatiomuutosten taustalla voidaan nähdä kaksi toisiinsa liittyvää mutta osin vastakkaista binaariasteikkoa. Näitä voidaan nimittää esimerkiksi termeillä fragmentaatio–keskusjohtoisuus ja unilateralismi–koordinointi. Ensimmäinen binaareista nostaa hallinnon uudelleenorganisoinnin normiksi (taloustieteellisen) tehokkuuden ja jälkimmäinen puolestaan euroalueen toimintakyvyn.

Diagnoosi osoitti Kreikan kriisin pääasialliseksi syyksi tehottoman hallinnon. Fragmentaatio–keskusjohtoisuus binaariparissa fragmentaatio puolestaan viittaa yhteen merkittävään tehottomuuden aiheuttajaan: suvereenin tilan ja biopoliittisen valtionhallinnon liiallisuuteen ja pirstaloituneisuuteen. Sopeutusohjelmaan liittyvä valtionhallinnon modernisointi tarkoittaa näin valtionhallinnon keskittämistä ja paikallishallinnon vaikutusvallan eliminoimista tai vähentämistä sekä esimerkiksi parlamentin roolin kaventumista. Aikaisemmin tulleiden valtionvarainministeriön keskushallinnollisen roolin korostumisen lisäksi sopeutusohjelmasta käy esimerkiksi ilmi, että parlamentti omaksuu reformin, jolla säästöjä saadaan muun muassa yhdistämällä kuntia (ECFIN 2010b: 60, 71) ja uudelleenorganisoidulla paikallishallintoa vähentämällä ”äänestettyjen/nimitettyjen toimihenkilöiden” lukumäärää (ECFIN 2010b: 48).

Biopoliittisen hallinnon näkökulmasta fragmentaatiota pyritään eliminoimaan usealla rintamalla. Esimerkiksi kuljetus- ja energiasektorin valtionyrityksiä ”liberalisoidaan samalla vahvistaen näiden sektoreiden valvontaa yhdenmukaiseksi EU:n politiikkojen kanssa.” (ECFIN 2010b: 49). Valtionhallinnon tehtävänä ei ole tarjota tämänkaltaisia palveluita, vaan sen tulee ainoastaan valvoa, että palveluita tarjoavat yksityiset yritykset tuottavat palveluita hallinnon toiveiden mukaisesti. Sopeutusohjelmaan kuuluu myös terveydenhuolto- ja eläkerahastojen yhdistämistä, jotta ”yksinkertaistetaan turhan fragmentoitunutta systeemiä” (ECFIN 2010b: 44) sekä ammattiliittojen vaikutusvallan vähentämistä työmarkkinoiden joustavuuden kasvattamiseksi (ECFIN 2010b: 68).

Hallinnon fragmentaatio muodostuu ongelmaksi, sillä se estää valtionhallinnolle asetetun tehokkuuskriteerin täyttymisen: ”on selvää, että julkisesta sektorista on tullut liian iso [...] ja siitä täytyy tulla pienempi, tehokkaampi ja ketterämpi” (ECFIN 2010b: 42). Ratkaisu on hallinnon lonkeroiden leikkaaminen ja hallinnon keskittäminen. Ratkaisuna hallinnon pienentäminen ei kuitenkaan ole itsessään arvokas, sillä sopeutusohjelmaan kuuluu myös lukuisia toimia, joilla hallinnon tehokkuutta parannetaan sääntelyä lisäämällä ja hallintoa kasvattamalla. Lisättäviin ja kiihdytettäviin hallinnon toimiin kuuluu esimerkiksi

strateginen suunnittelu, verohallinnon laajentaminen ja harmaan talouden kitkeminen, tulli sekä valvonta (ECFIN 2010b: 19-20). Fragmentaation poistaminen ja vallan keskittäminen ei näin tarkoita hallinnon rajoittamista vaan sen roolin muuttumista yhteiskunnallisten palveluiden tarjoajasta (kaikkien) yksilöiden välisten vapaiden transaktioiden edistäjäksi ja valvojaksi.

Unilateralismi–koordinointi puolestaan liittyy unionin hallinnon toimijoiden ja jäsenvaltioiden hallinnon toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen. Kuten komission raportista (ECFIN 2009) käy ilmi, jäsenvaltioiden suorittamat toimet talouskriisien estämiseksi voivat aiheuttaa kilpailullisia häiriöitä ja negatiivisia spill over -vaikutuksia. Tästä syystä jäsenvaltioiden ei tule tehdä politiikkojaan unilateraalisti vaan EU:n tasolla koordinoituina (ECFIN 2009: 43). Vaikka suuret alueelliset erot vaativat kriisinhoidolta ”valtiopesifejä vastatoimia”, niin kriisipolitiikan sisältöä ei voida kuitenkaan muotoilla puhtaasti valtiotasolla, sillä väärin toteutetut politiikat saattaisivat haitata myös muiden jäsenvaltioiden talouksia. Jäsenvaltioiden politiikkojen tulisi olla ”vakaita vastauksia kriisin ja olla linjassa Euroopan talouden elvytyssuunnitelman (EERP) kanssa”. (ECFIN 2009: 10.) Esimerkiksi suhteessa rakennetukeen, toimien tulisi EERP:n mukaisesti seurata Lissabonin strategiassa määriteltyä pitkän aikavälin tavoitteita, palvella yhteismarkkinan jouhevaa toimivuutta sekä helpottaa rakennemuutosta kohti vähäpäästöisempää tuotantoa (ECFIN 2009: 17).

Euroopan komission (ECFIN 2009) mukaan jäsenvaltioiden tulee välttää negatiivisia spill over -vaikutuksia tuottavia politiikkoja kriisinhoidossa solidaarisuudesta muita jäsenvaltioita kohtaan. Solidaarisuus ei kuitenkaan ole hallinnon toimia ohjaava normi, vaan strategia, jonka avulla kyetään tehokkaimmin ylläpitämään euroalueen sosiaalista koheesiota, stabilisoimaan kansalliset taloudet sekä palauttamaan luottamus ja kasvu (ECFIN 2009: 35). Tämänkaltainen solidaarisuus johtaa tilanteeseen, jossa tietyt kansallisesta perspektiivistä mahdollisesti järkeviltä näyttävät ja valtiojärjen mukaiset politiikat kriisin hoitamiseksi muuttuvat kielletyiksi. Kiellettyjä ovat esimerkiksi työmarkkinoiden itsesäätelymekanismia estävät toimet, laskevien alojen tukeminen ja rakennemuutoksen estäminen, suora työpaikkojen luominen ja sosiaaliturvan rajut leikkaukset mahdollisten negatiivisten spill over -vaikutusten vuoksi. (ECFIN 2009: 19.)

Komission huomion mukaan jäsenvaltioilla ei ole riittävää intressiä ottaa huomioon toimiensa euroalueelle kohdistuvia vaikutuksia (ECFIN 2009: 55). Jäsenvaltioita ei näytetä kyettävän kontrolloimaan – ainakaan kriisiaikana – kuten ne kontrolloivat

populaatioitaan, eli osana turvallisuuden teknologiaa. Sen sijaan jäsenvaltioiden toimien koordinointi näyttäisi perustuvan ensisijaisesti kurinpidolliseen mekanismiin, tässä tapauksessa koordinoijan kykyyn esittää kieltoja ja suosituksia sekä valvoa niiden noudattamista. Täten, vaikka jäsenvaltioiden ja populaation välistä valtasuhdetta leimaakin tilan manipulointi, yksilönvapauden korostuminen ja hallinnon puuttumattomuus, niin ekstravaltiollisella tasolla koordinoinnin funktiona on pikemminkin vapauden eliminointi tilan manipuloinnin sijaan.²³

Jäsenvaltioiden politiikkojen tulee mukailla EU:n yleisiä linjauksia sekä talouskirjallisuuden parhaita käytäntöjä (ECFIN 2009: 37-38). Koordinoinnin tarpeen synnyttävä ja hallintoa ohjaava normi ei ole pelkästään taloustieteellinen tehokkuus vaan olennaista on myös euroalueen toimintakyvyn takaaminen.²⁴ Markkinat, toimiessaan tehokkaasti ja nostaessaan riskivaltioiden valtionobligaatioiden korkoa luottoriskin kasvaessa kevään 2008 jälkeen (ks. esim. ECFIN 2010b: 8-10) uhkasivat samalla koko euroalueen toimintakykyä. Tämä pakotti EU:n ja euroalueen hallinnon toimimaan vastoin EU:n lainsäädäntöä (ks. tarkemmin esim. Davies 2013) vapaiden markkinoiden mekanismeja rajoittaen. Voidaan ehkä ajatella, että taloustieteellistä tehokkuusnormia sovelletaan suvereenin tilan ja valtiojärjen mukaisten auktoriteettien poliittista toimintakenttää rajoittaen. Euroalueen hallinnollisissa käytännöissä tämän normin soveltamisalaa puolestaan rajataan euroalueen toimintakyvyn ehdoilla.

Toimijuuksien rakentumisen näkökulmasta voidaan huomata, että euroalueen toimintakyky politiikkaa ohjaavana normina tuottaa euroalueen viitekehyksessä poliittista valtaa käyttäville ekstravaltiollisille toimijoille (kuten Euroopan komissiolle ja EKP:lle) merkittävään toimijuuteen tarvittavan poliittisen legitimitetin jäsenvaltioiden hallitusten rinnalle tai yläpuolelle. Pyrkimys koordinointiin kuitenkin sallii monien eritasoisten auktoriteettien olemassaolon siinä missä jäsenvaltioiden hallinnon fragmentaatio tarkoittaa liiallisten ja tehottomien hallinnollisten instituutioiden eliminoimista ja vallan keskittämistä keskushallintoon ja hallitukselle. Näin tiettyä ilmiötä, tässä tapauksessa fragmentoitunutta päätöksentekovaltaa ja sen mukaan tuomia ongelmia, tarkastellaan eri käsitteiden avulla: Valtiollisella tasolla ongelma paikallistetaan juuri hallinnon fragmentaatioon, joka johtaa fragmentaation eliminoimiseen valtaa keskittämällä. Tämä

23 Euroopan komissio (2009) kuitenkin toteaa pyrkimyksensä kehittää euroalueesta tila, jossa jäsenvaltiot toteuttavat euroalueen etua toteuttaessaan omia intressejään. Näin tulevaisuuden tavoitteena voidaan nähdä myös jäsenvaltioiden käyttäytymisen manipulointi kurinpidon sijaan turvallisuuden teknologialla.

24 Euroalueen toimintakyvyn lisäksi myös muilla normeilla, kuten ilmastotavoitteilla, saattaa olla poliittista merkitystä, mutta Kreikan kriisin ratkaisun kannalta niiden merkitys näyttäisi olevan vähäinen (ks. luku 2.1 ja 2.2).

lisää (sopeutusohjelmaan sitoutuneen) hallituksen kykyä toimeenpanna tarvittavia muutoksia. Ekstravaltiollisella EU:n ja euroalueen tasolla ongelma paikallistetaan koordinoinnin puutteeseen. Tämä vahvistaa koordinoitua toteuttavien toimijoiden (kuten komission ja EKP:n) legitimitettä sekä lisää valtionhallinnon läpinäkyvyyden merkitystä. Lisäksi, EU-tason toimijoiden on mahdotonta tai vaikeaa valvoa ja koordinoita lukuisten paikallishallinnon (tai esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen) toimijoiden toimintaa. Näin ollen, kun molempia binaaripareja tarkastellaan yhdessä, niin voidaan huomata kuinka vallan keskittäminen jäsenvaltioissa on jo itsessään ehto jäsenvaltioiden toiminnan tehokkaammalle koordinoinnille ja valvonnalle.

8 Pohdinta

Käytin osin pohdiskelevaa otetta – tai kirjoittamisen strategiaa – jo luvuissa 5, 6 ja 7 osana aineiston analyysiä. Tästä syystä tämän luvun tarkoituksena on lähinnä koota yhteen aineiston analyysin pohjalta esiin nousseita merkittävimpiä huomioita sekä osin syventää tekemiäni huomioita vailla tutkimusasetelman ja teoreettisen perspektiivin asettamia kahleita.

1) Ensimmäinen huomioni liittyy Kreikan talousongelmien ratkaisuun liittyvään paradoksiin, joka ilmenee kun ratkaisun logiikkaa tarkastellaan Foucault'n kurin ja turvallisuuden käsitteiden avulla. Analyysin valossa näyttäisi siltä, että kriisin syntymekanismin selittävä diagnoosi eristää Kreikan euroalueesta ja maailmantaloudesta tarkastellen kriisiä puhtaasti sisäsyntyisinä, huonon hallinnon aiheuttamana ongelmana. Näin diagnosoitu tauti on mahdollista ratkaista paikallisesti modernisoimalla ja virtaviivaistamalla Kreikan hallintoa. Talouskasvun ja budjetin tasapainon kaltaiset taloudelliset tunnusluvut parantuvat seurauksena sopeutusohjelmaan liittyvistä rakenteellisista reformeista. Samalla diagnoosin eristämä Kreikka on kuitenkin syy-yhteydessä euroalueeseen tartunnan mekanismin välityksellä, mikä tuottaa Kreikan velkakriisistä koko euroaluetta koskettavan akuutin ongelman. Näin Kreikka sekä on että ei ole yhteydessä euroalueen taloudelliseen dynamiikkaan.

Kriisidiskurssin analyysi jätti kuitenkin, ainakin osittain, hämärän peittoon sen, miten Kreikan velkakriisin ratkeamattomuus vaikuttaisi euroalueen toimintakykyyn. Voidaan ehkä ajatella, että euroalueeseen kohdistuva uhka koskettaa paitsi euroalueen kilpailukykyä, myös euroaluetta itseään: Kreikan kriisin ratkeamattomuus – ja sitä mahdollisesti seuraava euroalueen hajoaminen – veisi perustan euroalueen

ekstravaltiollisen tason toimijoiden legitimitetiltä. Tämä pätee varsinkin, jos otetaan huomioon rahan poliittinen luonne. Rahalla kyetään ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä mutta myös rakentamaan sen liikkeellelaskijan poliittista auktoriteettia. Aineisto ei kuitenkaan tarjonnut eväitä ekstravaltiollisen tason toimijuuksien analysoinnin syventämiseksi, sillä, kuten mainittua, Kreikan kriisin operationalisoinnissa keskeistä oli juuri muokattavan tilan rajaantuminen vain Kreikan taloutta ja hallintoa koskevaksi, jota kuvasin diagnoosin käsitteellä. Aineiston valossa on myös mahdotonta sanoa, kuvaako diagnoosin käsitteelle antamani sisältö yleisemmin talouskriisin ratkaisemisen strategioita. Käsitteen laajemman sovellettavuuden selvittäminen vaatisi nähdäkseni sitä, että analyysiin otettaisiin mukaan esimerkiksi Espanjan, Irlannin tai Portugalin talousongelmien ratkaisupyrkimyksiin liittyvää aineistoa.

Tätä pohdintaosioita kirjoittaessa, helmikuussa 2013, Kreikan ja Euroopan talouskriisiä koskevat julkinen keskustelu on näkemykseni mukaan ottanut kohteekseen yksittäisten kansantalouksien lisäksi enenevässä määrin myös koko euroalueen. Ehkä euroalue kokonaisuudessaan on muuttunut hallinnon objektiksi julkisen keskustelun lisäksi myös hallinnollisessa kriisidiskurssissa. Tästä osoituksia saattaisivat olla esimerkiksi Euroopan komission ehdotus euroalueen jäsenvaltioiden pankkiunionista sekä Euroopan vakausmekanismien voimaantulo vuoden 2013 puolivälissä. Mikäli aloittaisin tutkimusprosessin nyt, niin laajentaisin aineiston kattamaan myös esimerkiksi pankkiunionia koskevia dokumentteja. Lisäksi tämä saattaisi avata mahdollisuuden syventää analyysissäni sivuttua ekstravaltiollisen tason toimijuuksien rakentumista.

2) Toinen analyysin pohjalta tekemäni huomio liittyy kriisidiskurssin kyvyttömyyteen internoida politiikka ja poliittiset uhkat osaksi diskurssia. Poliitiikkaa (merkityksessä politics tai political) käytetään yksinomaan negatiivisessa merkityksessä. Poliitiikka ei ole tuottava voima vaan objektiivisesti oikeita päätöksiä hidastava tai estävä haitallinen ilmiö. Samoin, muun muassa mahdolliset kansalaisprotestit ja mielenilmaukset määritellään muutosväsymykseksi.

Tämä sinänsä tärkeä huomio ei välttämättä ole uusi mutta analyysini perusteella se kietoutuu Kreikan kriisin ratkaisun kannalta olennaiseen tekijään: Kriisin taltuttamisessa *keskeiseksi* toimeksi muodostuu juuri politiikan eliminointi, eli suvereeniin tilaan legitimitetinsä perustavien toimijoiden vallan kaventaminen ja rahataloudellisen tilan toimijoiden resurssien lisääminen sen sijaan, että sopeutusohjelma pyrkisi suoraan saamaan aikaan talouden tervehtymistä tai esimerkiksi talouskasvua. Karsittaessa

paikallishallintoa ja biopoliittista valtionhallintoa sekä lisättäessä esimerkiksi Kreikan keskuspankin ja valtionvarainministeriön toimivaltaa ja resursseja, hallintomentaliteetin muutos juurrutetaan konkreettisiksi poliittisiksi käytännöiksi. Sopeutusohjelman läpivienti on kuitenkin samaan aikaan riippuvainen tehottomaksi diagnosoidun Kreikan hallinnon kyvystä toteuttaa sopeutusohjelmaa, joka rajoittaa ja leikkaa sen itsensä toimintakenttää.

Suvereenin hallinnon rajoittamiseen liittyvää problematiikkaa voidaan pohtia myös muista näkökulmista. Tutkielmani teoreettisesta perspektiivistä ei tietysti voida ajatella, että esimerkiksi demokratian käsitteellä on mitään esidiskursiivista objektiivista merkitystä. Kuitenkin demokratialle muualla annetut merkitykset saattavat nähdäkseni olla osin ristiriidassa sopeutusohjelmaan liittyvän vallan keskittämisen, parlamentin ja paikallishallinnon roolin kaventamisen sekä rahataloudellisen ulottuvuuden toimijoiden vallan lisäämisen kanssa. Lisäksi, demokratia voidaan mieltää myös välineeksi, jolla suvereeniin tilaan perustuva hallinto legitimoii oman toimintansa. Näin Kreikan hallituksen toimintakyky sopeutusohjelman läpiviemiseksi saattaa osaltaan riippua siitä, kuinka demokraattiseksi sen toiminta mielletään. Tästä näkökulmasta sopeutusohjelmaan liittyvät toimet, lisätessään keskusvaltaisuutta ja taloustieteellisen asiantuntijuuden merkitystä päätöksenteossa, saattavat itse asiassa rampauttaa hallituksen kyvyn toteuttaa sopeutusohjelmaan liittyviä pitkän aikavälin uudistuksia – päinvastaisesta tavoitteestaan huolimatta.

3) Edelliseen huomioon liittyen, kolmas huomioni liittyy taloustieteellisen tiedon ja taloustieteellisen kompetenssin korostumiseen kaiken hallitsemisen ideaalina ja jopa edellytyksenä. Toimijuuksiin liitetty kompetenttin määritelmä tarkoittaa, että talouskriisin taltuttamiseksi suoritettavat hallinnolliset toimet ja politiikat eivät itse asiassa tarkoita talouden politisoitumista, sillä talouskriisiä tulee hoitaa talouden luonnollisia mekanismeja kunnioittaen ja (sisä)poliittisista preferensseistä piittaamatta. Poliittiset toimijat ovat kompetentteja toimijoita vain noudattaessaan ekstravaltiollisella tasolla määriteltyjä ja taloustieteen keinoin tuotettuja parhaita käytäntöjä. Sopeutusohjelmassa kuvattu hallinnon pienentäminen ja leikkaaminen koskettaa vain suvereenin tilan mahdollistamia auktoriteettipositioita. Sen sijaan rahataloudellisten tilan auktoriteettipositioden toimivaltaa ja resursseja kasvatetaan. Näin voidaan varmistaa, että toimijat noudattavat ekstravaltiollisella tasolla määriteltyjä suuntaviivoja sekä taloustieteellisiä parhaita käytäntöjä mahdollisten sisäpoliittisten preferenssien sijaan.

Diagnoosin ja erityisesti tartunnan käsitteen kautta avautuva poliittinen tila tuottaa valtiot historiattomina ja tasa-arvoisina taloudellisina agentteina. Lisäksi syyn ja seurauksen suhde kulkee Kreikasta euroalueen muihin toimijoihin, eikä päinvastoin. Valittu tapa mallintaa Kreikan kriisiä ehkä mahdollistaa kriisin tehokkaan operationalisoinnin mutta samalla operationalisointi piilottaa näkyvistä tutkielmassanikin esiin tulleen tavan hahmottaa Kreikan kriisi seurauksena euroalueen rakenteellisesta dynamiikasta. Kreikan eristävä tarkastelutapa on talusteoreettisesti (ehkä) mielekäs mutta se sivuuttaa kaikki keskinäisriippuvuuden ja globalisaation aikakaudelle (mitä niillä sitten tarkoitetaan) ominaiset valtioiden rajat ylittävät taloudelliset transaktiot, muut euroalueen jäsenvaltiot sekä esimerkiksi euroalueesta legitimizeettinsä saavien ekstravaltiollisen tason toimijoiden intressin. Seurauksena diagnoosin pohjalta tuotettu sopeutusohjelma saattaa siten olla lähtökohdiltaan rajoittunut ja puutteellinen.

Teoreettisesti valistuneen kriisidiskurssin analyysin pohjalta nousi esiin, kuinka ideaali hallinto manipuloi talouskasvuun positiivisesti vaikuttavia muuttujia talouskasvua tuottaakseen. Poliitikkojen ehtona on ymmärrys talouden kausaalisista laeista. Kuten sopeutusohjelmassa ilmaistiin: Kreikan ”talous vastaa rakenteellisiin reformeihin parantaakseen vientiä ja vähentääkseen riippuvuutta tuonnista” (ECFIN 2010b: 40). Taustalla näyttäisi vaikuttavan oletus täydellisesti ymmärretyistä talouden kausaalisista mekanismeista ja seurausten täydellisestä ennustettavuudesta. Epävarmassa maailmassa, tämä vaikuttaa ehdottomuudessaan äärimmäisen optimistiselta olettamukselta, varsinkin kun otetaan huomioon kriisidiskurssin kyvyttömyys arvioida mahdollisia poliittisia uhkia ja/tai viivytyksiä sopeutusohjelman läpiviennille. Olettamuksella on kuitenkin merkittäviä seurauksia, sillä se siirtää vastuun sopeutusohjelman tuloksista ohjelman noudattajalle sen laatijan sijaan. Oletusten seurauksena *sopeutusohjelman politiikkojen tehokkuutta ei voida arvioida* lainkaan, vaan sopeutusohjelman edistymistä voidaan arvioida ainoastaan Kreikan hallituksen toiminnan tasolla, tehottoman implementaation ja tehokkaan implementaation väliin jäävällä janalla.

9 Lähdeluettelo

Primaariaineisto:

BBC 2010: Huge Greece bail-out deal agreed.

[<http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/business/8656649.stm>]. Julkaistu 2.5.2010. Luettu 8.5.2012

Euroopan komissio 2009: The EU's response to support the real economy during the economic crisis: an overview of Member States' recovery measures. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Occasional papers 51.

Euroopan komissio 2010a: Macro structural bottlenecks to growth in EU Member States. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Occasional Papers 65, July 2010.

Euroopan komissio 2010b: The Economic Adjustment Programme for Greece. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Occasional Papers 61, May 2010.

HS 2010: Kreikka suostui erittäin raskaaseen säästöpakettiin.

[<http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Kreikka+suostui+eritt%C3%A4in+raskaaseen+s%C3%A4%C3%A4st%C3%B6pakettiin/1135256497307>]. Julkaistu 30.4.2010. Luettu 1.3.2013.

IMF 2010: Euro and IMF Agree €110 Billion Financing Plan With Greece. IMF Survey online.

[<http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2010/car050210a.htm>]. Julkaistu 2.5.2010. Luettu 8.5.2012.

Katainen Jyrki 2010, artikkelissa YLE: Katainen: Suomella tiukka linja Kreikka-neuvotteluissa.

[http://yle.fi/uutiset/katainen_suomella_tiukka_linja_kreikka-neuvotteluissa/5553708]. Julkaistu 28.4.2010. Luettu 8.5.2012.

OECD 2009: Economic Survey of Greece, 2009. Policy Brief. July 2009.

Papandreou George 2010: Meeting of Cabinet, Prime Minister's speech 2.5.2010.

[<http://www.primeminister.gov.gr/english/2010/05/02/meeting-of-cabinet-prime-ministers-speech/>]. Luettu 8.5.2012.

Spiegel 2010: Fears of Euro Zone Domino Effect: Will Greek Contagion Bring Portugal Down? By Stefan Schultz. [<http://www.spiegel.de/international/europe/fears-of-euro-zone-domino-effect-will-greek-contagion-bring-portugal-down-a-692251.html>]. Julkaistu 30.4.2010. Luettu 1.3.2013.

Spiegel Online 2009: Greek Debt Poses a Danger to Common Currency. By Wolfgang Reuter.

[<http://www.spiegel.de/international/business/timebomb-for-the-euro-greek-debt-poses-a-danger-to-common-currency-a-665679.html>]. Julkaistu 12.8.2009. Luettu 8.5.2012.

YLE 2010: Katainen: Suomella tiukka linja Kreikka-neuvotteluissa.

[http://yle.fi/uutiset/katainen_suomella_tiukka_linja_kreikka-neuvotteluissa/5553708]. Julkaistu 28.4.2010. Luettu 8.5.2012.

Sekundaariaineisto:

Auvinen Tero 2010a: At the Intersection of Sovereignty and Biopolitics: The Di-Polaric Spatializations of Money. Foucault Studies, No. 9, pp. 5-34, September 2010

Auvinen Tero 2010b: On Money. Lapland University Press.

Adamson. Fiona B. & Demetriou Madeleine, 2007: Remapping the Boundaries of 'State' and 'National Identity': Incorporating Diasporas into IR Theorizing, *European Journal of International Relations* 2007 13: 489.

Barder Alexander & Debrix Francois, 2011: Agonal sovereignty: Rethinking war and politics with Schmitt, Arendt and Foucault. *Philosophy Social Criticism* 2011 37: 775.

Bartelson Jens, 1998: Is the state identical with itself? *European Journal of International Relations* 1998 vol 4(3).

Bieler Andreas, 2009: The Transnationalisation of the State: A neo-Gramscian Perspective. (Paper prepared for presentation at the conference 'From the International to the Transnational' at the University of York/UK; 16 October 2009.)

Bieler Andreas & Morton Adam, 2004: A critical theory route to hegemony, world order and historical change: neo-Gramscian perspectives in *International Relations*. *Capital & Class* 2004 28: 85.

BoG 2012: Bank of Greece. [<http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Bank/default.aspx>]. Luettu 1.3.2013.

Burchell Graham, Gordon Colin & Miller Peter (toim.) 1991: The Foucault Effect. *Studies in Governmentality*. The University of Chicago Press.

Camilleri, Jarvis & Paolini 1995: *The State in Transition: Reimagining Political Space*. Lynne Rienner Publishers.

Campbell David 1998: *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. University of Minnesota Press.

Carney John, 2009: Explainer: What Are 'Troubled Assets'? *Business Insider*. [http://articles.businessinsider.com/2009-01-16/wall_street/30068783_1_troubled-assets-comic-book-detective-comics]. Luettu 12.10.2011.

Christodoulakis Nicos 2011: From Indecision to Fast-track Privatisations: Can Greece Still Do It? *National Institute Economic Review* 2011 217: R60.

Constâncio Vitor 2011: ECB: Contagion and the European debt crisis. Keynote Lecture by Vitor Constâncio, Vice President of the ECB at the Bocconi University/Intessa Sanpaolo conference on "Bank Competitiveness in the Post-crisis World". Milan, 10 October 2011. [<http://www.ecb.int/press/key/date/2011/html/sp111010.en.html>]. Luettu 8.5.2012.

Cox Robert W. & Sinclair Timothy J., 1996: *Approaches to World Order*. Cambridge University Press.

Davies William 2013: When Is a Market Not a Market?: 'Exemption', 'Externality' and 'Exception' in the Case of European State Aid Rules. *Theory, Culture & Society* February 6, 2013.

Davies Gavyn 2010: The eurozone decouples from the world. *Financial Times Blogs*. [<http://blogs.ft.com/gavyndavies/2011/11/06/the-eurozone-decouples-from-the->

[world/#axzz1d0Hun5RB](#)] . Julkaistu 6.11.2011. Luettu 10.2.2013.

Deibert Ronald, 1997: 'Exorcismus Theoriae': Pragmatism, Metaphors and the Return of the Medieval in IR Theory. *European Journal of International Relations* 1997 3: 167.

De Larrinaga Miguel & Doucet Marc 2008: Sovereign Power and the Biopolitics of Human Security. *Security Dialogue* 2008 39:5.

Denney David 2005: *Risk and Society*. Sage Publications Ltd.

Der Derian James 1991: *On Diplomacy - A Genealogy of Western Estrangement*. Blackwell.

Der Derian James 2001: *Critical Practices in International Theory: Selected Essays*. Routledge.

Edkins Jenny 1991: *Poststructuralism & international relations: bringing the political back in*. Lynne Rienner Publishers.

Euroopan komissio 2012: Economic and Financial Affairs Directorate Generale Mission Statement. [http://ec.europa.eu/dgs/economy_finance/organisation/mission_en.pdf]. Luettu 17.5.2012.

Evans Brad 2010: Foucault's Legacy: Security, War and Violence in the 21st Century. *Security Dialogue* 2010 41:4.

Fairclough Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fontana Benedetto 2002: Gramsci on Politics and State. *Journal of Classical Sociology* 2002 2: 157

Foucault Michel 2009: *Security, Territory, Population. Lectures at the College de France 1977-78*. Palgrave MacMillan.

Foucault Michel 2008: *The Birth of Biopolitics. Lectures at the College de France 1978-1979*. Palgrave MacMillan.

Foucault Michel 2005: *Tarkkailla ja rangaista*. Otava.

Foucault Michel 1980: *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Pantheon Books, New York.

Foucault teoksessa Dean Mitchell 1994: *Critical and Effective Histories. Foucault's Methods and Historical Sociology*. Routledge.

Friedrichs Jörg, 2001: The Meaning of New Medievalism. *European Journal of International Relations* 7(4) 2001.

Gill Stephen, 2010: The Global Organic Crisis: Paradoxes, Dangers, and Opportunities. [<http://mrzine.monthlyreview.org/2010/gill150210.html>]. Julkaistu 15.2.2010. Luettu 19.10.2012.

Glanville Luke, 2010: The antecedents of 'sovereignty as responsibility'. *European Journal of International Relations* 17(2).

Gordon Colin 1991: *Governmental Rationality: An Introduction*. Teoksessa Burchell. Gordon & Miller

(toim.): The Foucault Effect. Studies in Governmentality. The University of Chicago Press.

The Guardian 8.8.2008:

[<http://www.guardian.co.uk/business/2008/oct/08/creditchunch.marketturmoil>].

Luettu 20.12.2012.

Hadjimichalis Costis, 2011: Uneven geographical development and socio-spatial justice and solidarity: European regions after the 2009 financial crisis. *European Urban and Regional Studies* 2011 18: 254.

Hallenberg Mark, 2010: Fiscal federalism reforms in the European Union and the Greek crisis. *European Union Politics* 12(1).

Hansen A.D. & Sørensen E. 2005: Polity as Politics: Studying the Shaping and Effects of Discursive Politics. Teoksessa Howarth David and Torfing Jacob (toim.): *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance*. Palgrave Macmillan.

Hansen Lene 2006: *Security as Practice: Discourse analysis and the Bosnian war*. Routledge.

Hardt Michael & Negri Antonio 2000: *Empire*. Harvard University Press.

Higgins Winston 2006: How we are governed now: Globalisation, neo-liberal governmentality and the nullification of substantive policy. *Journal of Australian Political Economy*. No 57.

Hindess Barry: 2005: Politics as Government: Michel Foucault's Analysis of Political Reason. *Alternatives* 2005:30.

Hobson John, 2000: *The State and International Relations*. Cambridge University Press.

Howarth David and Torfing Jacob (Eds.) 2005: *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Joseph Jonathan, 2010: The limits of governmentality: Social theory and the international. *European Journal of International Relations* 16(2) 223-246.

Jäger Sigfried 2005: Discourse and knowledge: theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis. Teoksessa Wodak & Meyer (toim.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. Sage Publications Ltd.

Kelly M.G.E. 2010: International Biopolitics. Foucault, Globalization and Imperialism. *Theoria* June 2010.

Kelly M.G.E. 2004: Racism, Nationalism and Biopolitics. *Contretemps* 4, September 2004.

King Gary, Keohane Robert & Verba Sidney 1994: *Designing Social Inquiry. Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton University Press.

Kotz David M., 2009: The Financial and Economic Crisis of 2008: A Systemic Crisis of Neoliberal Capitalism. *Review of Radical Political Economics*, Volume 41, No. 3.

Krugman Paul 2011: Wishful Thinking And The Road To Eurogeddon.

[<http://krugman.blogs.nytimes.com/2011/11/07/wishful-thinking-and-the-road-to-eurogeddon>].

Julkaistu 7.11.2011. Luettu 10.2.2013.

Kuhn Thomas 2006: The structure of scientific revolutions. The University of Chicago Press.

Kurzer Paulette & Cooper Alice, 2011: Hold the croissant! The European Union declares war on obesity. *Journal of European Social Policy* 21: 107.

Lachmann Richard, 2010: States and Power. Polity Press.

Lemke Thomas, 2007: An indigestible meal? Foucault, governmentality and state theory. *Distinktion* No 15:2007.

Lipschutz Ronnie & Rowe James 2005: Globalization, Governmentality and Global Politics. Routledge.

Vandersluis Sarah Owen (toim.) 2000: The State and identity construction in international relations. Millennium. Palgrave MacMillan

Milliken Jennifer (1999) The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods. *European Journal of International Relations*. Vol. 5(2).

Morton Adam, 2010: Reflections on Uneven Development : Mexican Revolution, Primitive Accumulation, Passive Revolution. *Latin American Perspectives* 2010 37: 7.

Morton Adam, 2007. Waiting for Gramsci: State Formation, Passive Revolution and the International. *Millennium - Journal of International Studies* 2007 35: 597.

National Institute Economic Review 2008 (206: 90): The impact of the financial crisis on the Euro Area.

Neal Andrew: 2006: Foucault in Guantánamo: Towards an Archaeology of the Exception. *Security Dialogue* 2006 37:1.

Newman Saul 2001: Derrida's deconstruction of authority. *Philosophy & Social Criticism*. Vol 27 no 3.

Ohmae Kenichi, 1996: The End of the Nation State. HarperCollins Publishers.

Radice Hugo, 2011: Cutting government deficits: Economic science or class war? *Capital & Class* 2011 35: 125.

Read Jason 2009: A Genealogy of Homo-Economicus: Neoliberalism and the Production of Subjectivity. *Foucault Studies*, No 6, pp. 25-36, February 2009.

Rose Nikolas, O'Malley Pat & Valverde Mariana 2006: Governmentality. *The Annual Review of Law and Social Science* 2006:2.

Rose Nikolas & Miller Peter 1992: Political Power Beyond the State: Problematics of Government. *British Journal of Sociology*, 1992, 43, 2, 172-205.

Royle Nicholas 2004: Jacques Derrida. Routledge.

Ruggie John, 2004: Reconstituting the Global Public Domain – Issues, Actors, and Practices. *European*

Journal of International Relations 10(4) 2004.

Selby Jan, 2007: Engaging Foucault: Discourse, Liberal Governance and the Limits of Foucauldian IR. International Relations 21/2007.

Shaw Martin 2000 teoksessa Vandersluis Sarah Owen (toim.): The State and identity construction in international relations. Millenium. Palgrave MacMillan.

Swanson Jacinda, 2007: Economic Common Sense and the Depoliticization of the Economic. Political Research Quarterly 2008 61:56.

Sørensen Georg, 2009: 'Big and Important Things' in IR: Structural Realism and the Neglect of Changes in Statehood. International Relations 2009 23: 223.

Tellmann Ute 2009: Foucault and the Invisible Economy. Foucault Studies, No 6, pp. 5-24, February 2009.

Torfinn Jacob 2005: Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance. Palgrave Macmillan.

Walby Sylvia, 2004: The Myth of the Nation-State: Theorizing Society and Politics in a Global Era. Sociology 37(3) 2004.

Ziai Aram 2009: "Development": Projects, Power, and a Poststructuralist Perspective. Alternatives 2009:34.

Åkeström Andersen Niels (2005): Reorganizing the Public Sector. Teoksessa Howarth & Torfinn (toim.) (2005) Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance Bastingstoke: Palgrave Macmillan.